

Matius

Yesus me Ukuwata Peeta Mena

Mee kapogee mee ko Matius me Yahudi bagee okoo Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee. Matius mee ko Yesus me topenaa seta bagee gaasi ma wiya kuwa mée ena. Waa wiyaagoo to ekaa da ko Lewi. Waa Yesus sekaataa poono taa kaboo waa pajak kepee yamasegee seta mée.

Wa me yaebeamaata menaa kuwa ko Ogatamee me kapogee yiba idukaa kaama wegawoo seta ebeamaata menaa kuwa Yahudi bagee yuwa okoo ipi see bagee kemaata Matius me kuwa idukaa menaa yuwa mikee Yesus Wa kaa uwa daata ii see kuwa nekeensi naadi menaa maamaa eebaa okoo paagoo yaebeamaata.

Matius me Yahudi bagee paagoo yaebeamaata kemaata mee kapogee yiba Ogatamee Wa too ebo mée eetoono see menaa mee gaayu ko Yahudi bagee me wegaa-wegaa doodoo yaebeamaata, ogei menaa kaa "Kerajaan Sorga" see menaa mee. Kiya apanaa kapogee yiba ogei menaa kaa "Kerajaan Allah" see menaa agoo. Kuwa mena wiya kuwa manii to ko ena mee too, mee ko Ogatamee Wa too ebo mée eetoono see menaa mee.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 65 mee yiba mokoo mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

- 1:1-2:23 Ebo Kristus mee kabata menaa ma, okadee ipi see bagee meemaata kaama ukuwanaa, peenaa seta menaa ma
- 3:1-4:25 Yesus mee uwo yatukumeta kaama Iblis me apaadee, gaadee semaata Galilea wee kaa petamanii ukuwanaa, peenaa seta menaa
- 5:1-7:29 Yesus me maga kutuu to kaa kaama mée topeta menaa
- 8:1-9:38 Yesus me dimi nagii-nagii agiyoo omaago ma ukuwaaniyaabuu senaa seta menaa
- 10:1-10:42 Yesus Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiyaa to mena naweganaasi naadi peeyaano taa kaboo aseta menaa
- 11:1-14:12 Mée me Yohanes ma, Yesus ma wisintagaa seta menaa yuwa ma, Yesus me mée topeta menaa ma
- 14:13-16:12 Yesus me dimi nagii-nagii agiyoo ukuwaaniyaabuu senaa seta menaa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me topeta menaa si yayeesi naadi menaa ma
- 16:13-17:27 Yesus mee mikee Ebo Kristus yoka see kuwa nekeensi naadi awee da kaa deeyaata menaa yuwa
- 18:1-20:34 Yoga me dimii masii, epa aaekee taai, ebo bagee naaki ou, kepe ou, kisee ou dimii kuwa ekeasii naadi menaa
- 21:1-23:35 Yesus mee bogaano monaa ekaapa kega naadi Yerusalem magaa kaa pakaa-maata kaama Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma aawegaa, aawisii seta menaa

24:1-25:46 Yesus me kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaandaa taata kiya Anii wiyaagoo meeno taa kaboo daamaa nadiitoo, Ni me menaa daamaa nayeewoo, naukuwawoo taai naadi menaa

26:1-27:66 Yesus mee peneata boosi naadi menaa yawegataata kaama booyaata menaa

28:1-20 Yesus aya andoo peeta kaama wegata menaa

Yesus Kristus mee kabaano taa miyoo bagee ekaa yuwa

Luk 3:23-38

¹ Yesus Kristus mee ko Daud ma, Abraham ma asii-kaba-kaba seta bagee me kabata méé. Waa kabaano taa miyoo bagee ekaa kuwa ko kisee: ² Abraham mee Isak ataagi, Isak mee Yakub ataagi, Yakub mee Yehuda ma okoo kenaa bagee ataagi, ³ Yehuda mee Peres ma, Zerah ma wiya ataagi (ekea baayo Tamar), Peres mee Hezron ataagi, Hezron mee Ram ataagi, ⁴ Ram mee Aminadab ataagi, Aminadab mee Nahason ataagi, Nahason mee Salmon ataagi, ⁵ Salmon mee Boas ataagi (Boas wabaayo Rahab), Boas mee Obed ataagi (Obed wabaayo Rut), Obed mee Isai ataagi, ⁶ Isai mee Israel bagee me eboo Daud ataagi, Daud mee Salomo ataagi (Salomo wabaayo mee Uria me api miyaa da), ⁷ Salomo mee Rehabeam ataagi, Rehabeam mee Abia ataagi, Abia mee Asa ataagi, ⁸ Asa mee Yosapat ataagi, Yosapat mee Yoram ataagi, Yoram mee Uzia ataagi, ⁹ Uzia mee Yotam ataagi, Yotam mee Ahas ataagi, Ahas

mee Hizkia ataagi, ¹⁰ Hizkia mee Manasye ataagi, Manasye mee Amon ataagi, Amon mee Yosia ataagi, ¹¹ Yosia mee Yekonya ma okoo kenaa bagee ataagi. Kuwa bagee yuwa toogee seta kaboo Babel bagee me Israel bagee yuwa peneata Babel magaa kaa badaa maadoo peeta. ¹² Babel bagee me Israel bagee yuwa badaa maadoo peeta wodoo taa Yekonya me Sealtiel kabata. Sealtiel mee Zerubabel ataagi, ¹³ Zerubabel mee Abihud ataagi, Abihud mee Elyakim ataagi, Elyakim mee Azor ataagi, ¹⁴ Azor mee Zadok ataagi, Zadok mee Akim ataagi, Akim mee Eliud ataagi, ¹⁵ Eliud mee Elazar ataagi, Elazar mee Matan ataagi, Matan mee Yakub ataagi, ¹⁶ Yakub mee Yusup ataagi, Yusup me apimee ko Maria, Yesus kabata apii mee. Yesus mee Kristus see ekaa weakee.

¹⁷ See kemaata Abraham kabata yoo kaama Daud kabata yoo too yaayupii da kuwa mée ega gaasi ma wui asii-kaba-kaba seta. Bedaa Daud kabata yoo kaama Israel bagee yuwa Babel magaa kaa badaa maadoo peeta yoo too yaayupii da kuwa miya mée ega gaasi ma wui asii-kaba-kaba seta. Kiyoo kaama bedaa Israel bagee yuwa badaa maadoo peeta yoo kaama Kristus mee kabata yoo too pakaa-pakaa kuwa miya mée ega gaasi ma wui asii-kaba-kaba seta.

Yesus Kristus kabata menaa
Luk 2:1-7

¹⁸ Yesus Kristus kabata menaa mee ko kisee: Petamanii okooto Maria ma, Yusup ma dimi aapeegee seta kiya ekea aagoe taano taa kaboo

da Maria mee Roh Kudus me pesee kaa kadapoo kega. ¹⁹ Yusup me 'Maria mee se goeapa' see dimii gaagi kiya waa Ogatamee me menaa daamaa yayeetaa see mée to kemaata 'Maria mee ekeasiino kuwa mée gii da kaa se, waa ego weda kaapa naadi wa me bagee paagoo koogo yaekeasiipa' see gaagi. ²⁰ Kuwa dimii gaagaa naadi unu kaa diino malaikat bagee ena deegi, Tuhan me menaa eseasegee see mée. Wa me asiino, "Yusup, Daud ma apaa kaa mée to, wae. Maria kadapoo kega mee ko Roh Kudus me pesee kaa kadapoo yoka aa se wedaai, Maria mee goeai. ²¹ Waa paayogaa yogaa ena kabaata. Mee yogaa mee Yesus see ekaa munitagaai. Yesus me Wa me bagee yuwa okoo Ogatamee ma menaa yuwa yataa kiyaata daba daagimaa peeyaatagi yoka mee ekaa da munitagaai" see asigi.

²² Maria kadapoo kega mee ko idukaa Tuhan me nabi bagee aseta menaa da mikee uwa daaga yoo. ²³ Mee ko "Ukuyogaa ena paayogaa ma enaataa toono taa da kaa kadapoo keta kaama paayogaa yogaa ena kabaata. Wa ekaa da Imanuel see ekaa weapea" see menaa ebeamaata. Imanuel see ekaa mee wegayu ko Ogatamee inii ma enaataa mée eetupi see wegayaa mee.

²⁴ Yusup waa anoogeeta malaikat bagee me asigi-asigi see see ukuwaano see naadi Maria mee goegi ²⁵ kiya yoga kabaano taa miyoo kuwa ekea enatapa toono taa. Paayogaa yogaa ena

kabamaata kaama Yusup me Yesus see ekaa munta.

2

Okadee ipi see bagee yuwa awii yaato kaama meta menaa

¹ Yesus kabata mee ko Herodes mee ebo tota kaboo Yudea wee kaa Betlehem magaa kaa kabata. Kabamaata wodoo okadee ipi see bagee mée okoo wedo waa naa awii yaato kaama Yerusalem magaa kaa megea. ² Meemaata kaama kiyoo bagee yuwa paagoo apaadee taano, "Yahudi bagee yuwa paagoo ebo tootagi Mée mee kayoo kaama kabagea? Inii awii yaato kaama Waa kabagea see nekeensi naadi okadee to epoo to kaa deeta kaama Waa ebo ekee, yaapaagee taano see naadi mege yoka" see asegea.

³ Kuwa asegea menaa yuwa doodoota Herodes paagoo eewegagea naaki dimi oogi, Yerusalem magaa kaa bagee yuwa uduma miya kisee. ⁴ Herodes me kuwa kaasee menaa naadi Yahudi kaa dimi ipi see bagee "Meei" asigi. Imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma okoo Herodes paagoo kutuu semaagea. Kutuu semaata kaama wa me okoo apaadee taano, "Idukaa ebeamaata menaa yiba Ebo Kristus mee kayoo kaama kabaatagea see naa ebeamaata ya?" see asigi.

⁵ Okoo me asiino, "Yudea wee kaa Betlehem magaa kaa kaama kabaatagea see menaa ebeamaata. Idukaa Ogatamee me wegata menaa da nabi bagee me ebeamaata menaa kuwa ko kisee: ⁶ 'Yehuda wee kaa Betlehem magaa mee ko

Yehuda wee kaa magaa yupii mee otoopa
 magaa se,
 mee magaa to kaa kaama Israel kaa Eboo ena
 kabaatagea, kuwa Ni me Israel bagee
 kuwa Wa me nadeewoo, namuniwoo
 taatagi' *Mik 5:1*
 see menaa ebeamaata" see asegea.

⁷ Asegea naadi Herodes me asiino, "Kuwa awii
 yaato kaama mepea bagee yuwa koogo badaa
 namaagii" see asigi. Badaa maagegea kaboo
 wa me okoo apaadee taano, "Mee okadee mee
 kamee kenoo kaa naa deepea ya?" see asigi.*

⁸ Bedaa wa me asiino, "Ikii Betlehem magaa kaa
 pooi. Peemaata kaama mee yogaa mee ipiipi see
 niiabaai. Deemaagea kepa ko moga me-nasii,
 anii miya Waa ebo ekee, yaapaagee taano see
 yoka" see asigi.

⁹ Okoo wa me menaa yeeta kaama peedoota
 eta mana kaa deataayaa naaki awii yaato kaama
 mipi okadee to tupi. Mee okadee to wa keta
 peegi, peegi kisee too Yogaa to tupi ee to dagii
 da kaa pe-toomaagi. ¹⁰ Okoo okadee to deeta
 kaama maamaa ede ketaa. Okadee to peegi,
 peegi okoo miya peedoota yogaa to tupi ee to kaa.

¹¹ Okoo ee yiba seemeta kaama deeyaa naaki
 mee Yogaa to ma, okooto Maria ma topea. Okoo
 Wa paagoo mumo maga yaato esee-ekeata ebo
 ekee, yaapaageekea. Ayaabu kea da ekegamaata
 kaama ebo agiyoo yuwa mee Yogaa to mantayu,

* **2:7** "Mee okadee mee kamee kenoo kaa naa deepea ya?" see
 menaa mee ko Herodes me mee yogaa mee kabamaata kaama
 eto maadee ebo kigi naa ya naadi aseta menaa.

kuwa ko emas ma, moneepaa mokoo see agiyoo ma, wunu daamaa see agiyoo ekaa da mur ma kuwa. ¹² Kuwa kaboo da Ogatamee me okoo unu kaa asiino, "Ikii Herodes paagoo se peemagaai" see asigi. Asigi naadi okoo kutuwadoota eta ena taa okoo me magaa kaa peegea.

Mesir magaa kaa eeoota menaa

¹³ Okadee ipi see bagee yuwa pe-seomegea kaboo Tuhan me menaa eseasegee see mée ena me unu kaa Yusup asiino, "Anoogii. Herodes me mee yogaa to patamaano see naadi me-abaapea yoka ekea seepuguu moga badaa maadoota Mesir magaa kaa eepooi. Eepeemaata kaama Ni me kasiipa menaa kuwa diitoo siwoo taai" see asigi. ¹⁴ Asigi naadi daatooyiba moga anoogeeta ekea seepuguu badaa maadoota Mesir magaa kaa eepeegi. ¹⁵ Peemaata kaama Herodes mee bogaano taa kaboo kuwa uduma kiyoo omegee, toogee seta. Mesir magaa kaa omegee, toogee seta kuwa ko idukaa Ogatamee me nabi bagee paagoo aseta menaa kuwa uwa daaga yoo. Kuwa ko kisee: "Niyoopaa, Mesir magaa kaa kaama pakaai" see aseta.

Betlehem magaa kaa paayogaa yogaa peedi patameepii seta menaa

¹⁶ Herodes me kuwa okadee ipi see bagee yuwa nadeebaa sepea ii naadi kagoo kigi. Kagoo ebo kaa wa me asiino, "Betlehem magaa kaa ma, gebo kaa magaa kaa ma kiyoo paayogaa yogaa tahun wiya ompea miyoo kuwa uduma napatameepii taai" see asigi. Herodes me "Kuwa

tahun wiya ompea miyoo see yogaa yuwa too napatameepii taai" see aseta menaa mee ko okadee ipi see bagee yuwa me Yesus agoo kimi kenoo kaa wa paagoo aseta kaama tahun wiya too ompea see kuwa ipi kemaata aseta menaa mee. ¹⁷ Yoga yuwa patameepii seta kuwa ko idukaa nabi Yeremia me wegata menaa da uwa daaga yoo, mee ko kisee:

¹⁸ "Ramah magaa kaa kaama mena yeeyaa naaki ae-wae, sooi-wooi, mée yege ma menaa wegaea.

Rakel wa me yogaa yuwa kaa yegee segeeka, yoga yuwa uduma taa kegea yoka yege sikiiniino be" see menaa ebeamaata.† *Yer 31:15*

Israel magaa kaa metaki pakata menaa

¹⁹ Herodes mee boogi kaboo da Tuhan me menaa eseasegee see mée ena me Yusup unu kaa asiino, ²⁰ "Anoogii. Yogaa to patamaano see koo semea bagee yuwa boogea yoka ekea seepuguu badaa maadoota Israel magaa kaa metaki eepakaai" see asigi. ²¹ Anoogeeta ekea seepuguu badaa maadoota Israel magaa kaa metaki pakagea ²² kiya Herodes yoopaa Arkelaus mee nagamee komoo tupi. Waa Yudea wee

† **2:18** Ramah magaa mee ko Yerusalem gebo kaa magaa ena. Idukaa yape bagee me kuwa magaa kaa bagee yuwa badaa maadoo peeta kemaata yegee seta. Mee mokoo miya Betlehem magaa kaa yogaa yuwa patameepii seta kemaata yegee seta. Rakel mee ko idukaa Yakub woga. Waa Israel bagee kuwa kabata api ena yoka kuwa yogaa kuwa wa me yogaa yuwa mokoo. Eto kuwa yogaa yuwa patameepii seta kaboo Rakel waa boota kiya waa bogaano taa kaa yegee seta mokoo.

kaa ebo tupi kemaata Yusup mee kiyoo pakaano wedaagi. Tuhan me bedaa unu kaa "Kiyoo se pooi" asigi. Asigi naadi waa Galilea wee kaa peegi. ²³ Peemaata kaama maga ena ekaa da ko Nazaret magaa kaa kiyoo omegee, toogee seta. Kiyoo omegee, toogee seta kuwa ko idukaa nabi bagee me wegata menaa da uwa daaga yoo, mee ko kisee: "Mee mée mee ko Nazaret magaa kaa Mée to see ekaa weapea" see menaa wegata.

3

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me wegata menaa

Mrk 1:1-8, Luk 3:3-9,15-17, Yoh 1:19-28

¹ Uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee peedoota Yudea wee kaa piya taa, one taa see ebo mee maga ugii da kaa peemaata kaama weganaa seta menaa ko ² "Ogatamee Wa too ebo mée eetoono see kooki yoka ikii me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ekeata Waa ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taai" see menaa weganaa seta. ³ Idukaa nabi Yesaya me wegata menaa ena mee uwa daano yaato ko Yohanes kaa uwa daaga, mee ko kisee:

"Ebo mee maga ugii da taa mée waa ena me ebo menaa-menaa kaa
"TUHAN me etaa da ipiipi yawuditagaai.*

3:2 Mat 4:17 * **3:3** "TUHAN me etaa da ipiipi yawuditagaai" see menaa mee ko TUHAN mee moga meenaki yoka ikii me pedeo yuwa ekeata kaama maamaa diitoo taai naadi ebea-ebea menaa mee. Nabi Yesaya me menaa yiba TUHAN see ekaa mee ko YAHWEH see ekaa mee.

Waa meeno see etaa da daamaa topoo yatupitagaai" see menaa wegata. *Yes 40:3*

⁴ Yohanes wa me dokaa kuwa ko unta iyuu me iyata dokaa, bedaa epmoonee da mee woda kado me ipiipii seta. Wa me naano agiyoo kuwa ko motaabi ma, degee kegoo uwoo ma kuwa. ⁵ Mée eebaa wa paagoo peegeekeke, kuwa ko Yerusalem magaa kaa bagee ma, Yudea wee kaa bagee ma, Yordan uwo gebo kaa bagee ma okoo méé eebaa. ⁶ Okoo me pedeo yuwa uduma awee da kaa wegatagaa semaata kaama Yohanes me Yordan dee kaa uwo yatukumigi.

⁷ Kuwa kaboo da deamaagi naaki Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee ma okoo méé eebaa uwo natukumisi naadi megea. Wa me okoo asiino, "Yaai, ikii otoogiyoo tomaa, kaasee kaa nakaayoo megea ya? Ogatamee me méé wigintagaatagi naagoo 'Wa me se nakagoo kaatagi, anii daba poota' see dimii mee gaagea ye? ⁸ Eto ko ikii me pedeo yuwa ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taai. Ikii mikee kisee bagee ii see kigaasi naadi daamaa agiyoo too ukuwawoo taai, daamaa poo ekayaabuu siwoo taai. ⁹ Ikii me 'Inii ko Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee yoka inii sikii' see dimii mee se gaai. Ani me kisiino ko: Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee gaayu ko Ogatamee me apuwa oma tabaa da kuwa kisee bagee

maamaa eebaa kiyaayaa yoka daamaa nekeenii.†
 10 Piya manii da kaa yaka maataata eto tupi yoka daamaa poo se ekayaa piyaa yuwa uduma kobegeeta kaama biyaa yiba tameatagi.

11 Waa uuto meepi Mée mee ko esee ebo. Anii peedi yoka Wa me bado doko yadogaano miya anii iyo, weda. Ikii me pedeo yuwa ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo see bagee yuwa kuwa Ani me ikii uwo yiba kitukumpa kiya Wa me kitukumaano kuwa ko Roh Kudus yiba miya kitukumaatagi, biyaa yiba miya kitukumaatagi. 12 Wa me yagaa da kaa gandum poo wigineakee agiyoo miya topa. Keepa wiginegee sepea yuwa masegeeta maagee see yoo daamaa awimaayu kiya pedeo yaato se modeemaayaa see biyaa kaa boneasiitagi" see asigi.

Yesus mee uwo yatukumeta menaa

Mrk 1:9-11, Luk 3:21-22, Yoh 1:32-34

13 Kuwa kaboo da Yesus mee Galilea wee kaa omegee naadi kaama peedoota Yohanes me uwo natukumisi naadi Yordan dee kaa peemaayu
 14 kiya Yohanes me kisee se yoka naadi kaama asiino, "Anii A me uwo natukumaano mee too daamaa kiya kaasee kaa Aa ni paagoo uwo natukumisi naadi mege ya?" see asigi. 15 Kiya Yesus me asiino, "Koosi, Ogatamee me kisee ede

† **3:9** Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee kuwa ko Ogatamee me dimi daamaa bagee kuwa too ede. Wa me aii bagee ede naaki oma tabaa da kuwa miya kisee bagee mokoo eebaa kiyaayaa kiya kisee bagee be yoka pedeo dimii ekeasii naadi aseta menaa mee.

3:10 Mat 7:19-20, Yoh 15:2 **3:12** Mat 13:30

kiyaa agiyoo kuwa yakuwaano gaano pedeo yoka uwo natukumaai" see asigi. Daamaa yoka naadi uwo yatukumigi. ¹⁶ Yesus maayoo kaa peanigi too ko taka ena epoo to kabaanega, deataayaa naaki Ogatamee me Roh mee poodee see bedoo keenda Wa kaa eseanigi. ¹⁷ Kuwa kaboo da taa epoo to yaato kaama aseeyamaata menaa ko "Mee ko Niyoopaa. Ni me esee epa see Yogaa yoka Anii dimi wikii-wikii nasiyaabuuki" see asigi.

4

*Yesus mee Iblis me menaa si yayeeta menaa
Mrk 1:12-13, Luk 4:1-13*

¹ Kuwa kaboo da Roh me Yesus mee Iblis me Wa paagoo apaadeesi naadi badaa maadoota piya taa, one taa see ebo mee maga ugii da kaa eepeegi.* ² Yesus mee unu mée wiya, egapii mée wiya kuwa uduma naano agiyoo tapoo omegee, toogee naadi kaama naadi ebo. ³ Mée gaadee taa see mée mee meedoota Wa paagoo asiino, "Aa Ogatamee Yoopaa yoka kuwa omaa kuwa naano agiyoo kiyaano, daa ye?" see asigi. ⁴ Kiya Yesus me asiino, "Ogatamee me kapogee yiba mena ena mee ko kisee: 'Mée tomaa omegee, toogee taano kuwa naano agiyoo kaa too se

3:17 Mat 17:5 * **4:1** Iblis me ni me menaa nayeese naadi Yesus paagoo asegee seta menaa kuwa uduma Yesus me si yayeese naadi Roh me Waa mee magaa kaa eepeegi. Mee ko kuwa Iblis me menaa uduma wisintaata kaama mée me Waa mikee Ogatamee me menaa too daamaa yayeetaa see Mée ii see kuwa awee da kaa nekeensi naadi kiyoo eepeegi. **4:1** Ibr 2:17-18, 4:15-16

kiya Ogatamee me wegatagaa seta menaa kuwa uduma kaa omegee, toogee siyaa' see menaa ebeamaata yoka se kayiipa" see asigi.

⁵ Bedaa kaawaa ena ma Iblis me Yesus badaa maadoota daamaa wa too wigintaata magaa, Yerusalem magaa kaa kiyoo eepeegi. Eepeemaata kaama Ogatamee me ee dagii da kaa asipasi yoo eepakaanigi. Yesus kiyoo yiinaageeta tuyaata kaama ⁶ Wa paagoo asiino, "Aa Ogatamee Yoopaa yoka Aa kagaata magaa da kaa eseande. Ogatamee me kadiipi, Wa me kapogee yiba mena ena agoo yoka, mee ko kisee:

'Ogatamee me aa se pedeo kese naadi Wa me malaikat bagee yuwa paagoo

"Waa yagaa pakaa-mokatoo taai" see kaasi-
ipi,

aa omaa to kaa bado kepo ena miya se tukuuni-
ipe'

see menaa mee ebeamaata yoka *Mzm 91:11-12* dimi se gaata kagaata eseaniino, daa ye?" see asigi.

⁷ Yesus me asiino, "Ogatamee me kapogee yiba ebeamaata menaa ena mee miya kisee: 'Ikii me Eboo TUHAN Ogatamee mee se gaadee taai' see menaa mee ebeamaata yoka" see asigi.

⁸ Bedaa kaawaa ena miya Iblis me Yesus badaa maadoota esee togo see maga bago ena kaa eepakaamaata kaama mee tomata-tomata okoo paagoo ebo tookee bagee yuwa ma, okoo me senawii agiyoo-pagiyoo yuwa ma kuwa uduma deeyaagi. ⁹ Wa me Yesus asiino, "Deede, kisee Aa ni paagoo mumo maga kaa esee-ekeata anii

ebo naekee, naapaagee siwoo siyu ko anii kuwa agiyoo kuwa uduma Aa epoo mée kakiyaapa" see asigi ¹⁰ kiya Yesus me asiino, "Iblis, aa pooi. Ogatamee me ebeamaata menaa ena mee ko kisee: 'TUHAN Ogatamee Wa too ebo ekee, Wa too yaapaagee siwoo taai' see menaa ebeamaata yoka" see asigi. ¹¹ Iblis pe-seomigi kaboo da malaikat bagee meedoota Wa paagoo iye-iyeekea.

Galilea wee kaa Yesus me petamanii ukuwanaa, peenaa seta menaa

Mrk 1:14-15, Luk 4:14-15

¹² Yohanes mee digiyoo ee yiba seemiyaagea see menaa kuwa Yesus me yeeta kaama metaki peedoota Galilea wee kaa, ¹³ Nazaret magaa kaa. Kiyoo peemaata kaama bedaa muguu naadi Kapernaum magaa kaa Galilea piku geboo da kaa peemaata kiyoo omegee, toogee seta. Kuwa magaa kuwa ko idukaa Zebulon apaa kaa bagee ma, Naptali apaa kaa bagee ma okoo me toogee seta magaa. ¹⁴ Yesus kiyoo omegee, toogee seta kuwa ko idukaa nabi Yesaya me wegata menaa da uwa daaga yoo. Kuwa menaa kuwa ko kisee:

¹⁵ "Zebulon magaa ma, Naptali magaa ma wiya kuwa ko

uwo pikuu da doodoo da taa peegee see etaa da geboo da kaa magaa, Yordan uwo asii yaato magaa wiya.

Kuwa uduma Galilea wee kaa magaa, apanaa tomaa kaa bagee yuwa toogee see magaa.

16 Kiyoo digiyoo yiba toogee see bagee yuwa ebo
awee agoo da deegea,
Ogatamee ewo kaa boowoo siyaa bagee
yuwa paagoo agoo da yawogaamaaga" *Yes*
8:23-9:1
see menaa ebeamaata.

17 Mee kaama wodoo Yesus me eeweganaa
seta menaa ko "Ogatamee Wa too ebo mée
eetoono see kooki yoka ikii me pedeo dimii,
pedeo menaa kuwa ekeata Waa ma dimii menaa
kaa too umiwoo, toowoo taai" see menaa kuwa
eeweganaaki.

*Doge abagee see bagee mée okoo wui Yesus
sekaataa peeta menaa
Mrk 1:16-20, Luk 5:1-11*

18 Yesus mee Galilea piku geboo da taa pee-
taaka too deamaayaa naaki doge abagee see mée
wiya, ekea kenaaya uwo pikuu da yiba jala onee
tameeyamoo taakea. Ena mee ekaa da ko Simon,
Petrus see ekaa miya weakee. Ena mee ekaa da
ko Andreas. 19 Yesus me asiino, "Ni sekaataa
nameei. Ekea mée naabawoo see bagee wiya
kikiyaapa" see asigi. 20 Kisee ki jala onee ekeata
Wa sekaataa peegea.

21 Muguu naadi amokiyoo deamaayaa naaki
bedaa mée ekea kenaaya topea, kuwa ko Zebe-
deus me yogaa wiya, Yakobus ma, Yohanes ma
ekea kenaaya. Nagamee ma okoo koma yiba jala
onee ipiipii taakea. Yesus me "Ekea Ni sekaataa
nameei" see asigi naaki 22 kisee ki mee komaa da
ma, nagamee ma ekeata Wa sekaataa peegea.

Yesus me mée eebaa okoo kaa meanee seta agiyoo yataa kiyaabuu seta menaa

Luk 6:17-19

²³ Yesus mee Galilea wee kaa magaa uduma nawenaa, peenaaka too sembahyang segee see ee yuwa yiba mée topetaa, bedaa etokaa daamaa menaa, Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa kuwa eewegataa, bedaa mée kaa meanee seta agiyoo tomaa-tomaa uduma miya yataa kiyaabuu senaaki, kisee ukuwanaaki. ²⁴ Wa me ukuwanaa, peenaa seta menaa yuwa Siria wee kaa magaa uduma ogo peega. Ogo peega naadi kaama mée eebaa Wa paagoo medaakea. Ikiyoo tomaa-tomaa meanee taa see bagee ma, boodi abaagee see bagee ma, paa yago bagee ma, boga-bogaa yago bagee ma, oogimaata see bagee ma okoo eebaa Wa paagoo eemegea. Kuwa okoo kaa meanee seta agiyoo uduma Wa me yataa kiyaabuuki. ²⁵ Mée eebaa Wa sekaataa peedaakea, kuwa ko Galilea wee kaa bagee ma, Dekapolis wee kaa bagee ma, Yerusalem magaa kaa bagee ma, Yudea wee kaa bagee ma, Yordan uwaasii yaato magaa kaa bagee ma, mée eebaa Wa sekaataa peegea.

**Yesus me maga kutuu to kaa
kaama mée tupi-manee seta
menaa**

5

Pasal 5-7

¹ Yesus me deamaagi too ko mée eebaa Wa paagoo medaakea. Medaakea naadi maga kutuu to kaa pakaamaata kaama animaayu, Wa me

topenaa see bagee yuwa Wa paagoo pakaa-
maagea. ² Wa me mée tupi-manee seta menaa
kuwa ko kisee:

Ede ma, ede ma siyaa menaa

Luk 6:20-23

- ³ "Okoo me 'Anii daba see mée nao' naadi
Ogatamee kaa dimi maayaa bagee kuwa
daamaa,
okoo ko Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa
see yoo epo enaataa eetuyaa bagee yoka
ede nao.
- ⁴ Yegee siyaa bagee kuwa daamaa,
okoo dimi mena yatamooniyaapi yoka ede
nao.
- ⁵ Dimi daba, mena daba see bagee kuwa daamaa,
okoo ko uwoo to, magaa to uduma epoo
bagee kaatagea yoka ede nao.
- ⁶ Okoo me 'Anii Ogatamee me gaata-gaata yuwa
too yaukuwawooka naaki ou' see dimii
gaayaa bagee kuwa daamaa,
okoo me ou dimii gaayaa yuwa kuwa
Ogatamee me daamaa sikii yakiyaapi yoka
ede nao.
- ⁷ Mée epa dimii gaayaa bagee kuwa daamaa,
Ogatamee me okoo miya epa kaapi yoka ede
nao.
- ⁸ Pedeo dimii, pedeo menaa taa see bagee kuwa
daamaa,
okoo Ogatamee diipea yoka ede nao.
- ⁹ Mée aemee-emeé siyaayaa bagee kuwa daa-
maa,

okoo Ogatamee me yogaanii see ekaa wea-pea yoka ede nao.

¹⁰ Ogatamee me gaata-gaata yuwa too yaukuwawoo see bagee okoo kisee bagee kemaata mée me wegee-wegee siyaa kuwa daamaa, okoo ko Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo epo enaataa eetuyaa bagee yoka ede nao.

¹¹ Ikii Ni yaato bagee kemaata mée me kiwisineano ma, kipeepuu taano ma, makapaa menaa kikobaano ma kuwa koosi, ede nao. ¹² Ikii koogo makii taa see kaa toowoo setaa to mokoo da mee ebo, epoo to wodoo topa yoka ede ma, ede ma siwoo taai. Mée me kisee pedeo kiukuwagee taapea kuwa ko idukaa okoo me bagee me miya nabi bagee eboo yuwa maa diya kisee pedeo yaukuwagee siwoo seta yoka dimi se nagimaai."

Dega ma, peto agoo da ma ebea-ebea menaa

¹³ "Ikii ko dega mokoo, magaa da kaa bagee paagoo daamaa yaekeata agiyoo mokoo. Kiya dega gii taa keegoota kaama wodoo kaasee bedaa gii kiyaayaa? Iyo, aii agiyoo too kemaata tameepeata kaama bado batagi-patagi too siyaa.*

¹⁴ Ikii ko peto agoo da mokoo, mée tomaa-tomaa yuwa daamaa deesi naadi wogaamagaa-kee agoo da mee. Maga kutuu to kaa mée eebaa toogee see magaa mee se boonemaayaa, awee da

5:10 1Pet 3:14 **5:12** Kis 5:41, Yak 1:2, 1Pet 4:13-14

* **5:13** Dega mee ko naano agiyoo gii daamaa kisi naadi miya sigimeeke, naano agiyoo se dabisi naadi miya widimaakee, kisee agiyoo. **5:13** Mrk 9:50, Luk 14:34-35 **5:14** Yoh 8:12, Ep 5:8

kaa deeyaa. ¹⁵ Bedaa pelita biyaa iyaata kaama otaawee me apumaakee se kiya ee yiba bagee uduma ago wogaamaasi naadi biyaa maagee yoo too pakaa-ekeasiyaa. ¹⁶ Ikii mee mokoo miya. Ikii me daamaa ukuwagee siyaa agiyoo kuwa mée me kideeta kaama epoo to wodoo Ikiitaagi yaapaageesi yoka ikii yiba ago kusi-kusii da mee booneakee se kiya mée paagoo daamaa yawogaamagaai."

Idukaa kaama wegawoo seta menaa kuwa uduma Yesus kaa too uwa daata menaa

¹⁷ "Musa me ebeamaata menaa yuwa ma, nabi bagee me wegawoo seta menaa yuwa ma kuwa Anii wisintagaano see naadi meta see kuwa se nagaai. Wisintagaano see naadi meta se kiya kuwa idukaa menaa kuwa uduma mani yaato awee da kaa kiyaabuu seta kaama Ani kaa uwa daasi naadi meta. ¹⁸ Anii mikee kisiino ko: Epoo to ma, magaa to ma taa kaano taa kaboo kuwa Musa me menaa kuwa uduma, mena kamu ena miya, peedi menaa ena miya se taa kaapa, kuwa menaa uduma mikee uwa daaniita. ¹⁹ See kemaata okoo kuwa menaa yiba mena kamu peedi ena ma wisintaata apanaa bagee paagoo miya 'Taa, dagu ke, niukuwaai' see wegayaa bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo siyaa yoo okoo peedi kaapea. Kiya kuwa menaa daamaa yayeewoo, bedaa apanaa bagee paagoo miya 'Inii daamaa niyeewoo taai' see mée tupiwoo siyaa bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo siyaa yoo okoo ebo

bagee, ebo apii kaapea. ²⁰ Ani me kisiino ko: Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo ikii kiseemiyaayaa mee ko ikii Wa me gaata-gaata yuwa daamaa yaukuwagee siyaa kuwa ebo gaayu too, kuwa Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma okoo me yaukuwagee siyaa kuwa asii eboo gaayu too ikii sikii kiyaa. Taa gaayu ko Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo ikii se kiseemiyaayaa, see kuwa mikee kisega."

Kagoo mee miya mée wugiyaa mokoo see topeta menaa

²¹ "Idukaa inii me bagee me wegawoo seta menaa ena mee ko kisee: 'Mée se wugii. Kuwa mée wugiyaa bagee kuwa hukuman maniino bagee paagoo yadogeamaano gaano pedeo' see wegawoo seta menaa kuwa ikii ipi kegea. ²² Kiya eto ko Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Kagoo mee miya mée wugiyaa mokoo. Kagoo kiyaa bagee okoo kaa miya ebo menaa agoo kiyaa. Mee ko mée waa ena me apanaa mikee gaayaa mée paagoo 'Aa mooniino nakaa da' see asiyu ko waa mena pekataa see bagee yuwa paagoo eepeeyaa, bedaa 'Aa dimi taa see mée yaai' see asiyaa bagee kuwa neraka biyaa yiba tameeyamaayaa.

²³ Kisee kiyaa naadi a me Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo agiyoo maniino see koo taaka too 'Anii pedeo dimii nagaataa see mée ena agoo' see nekeniyu ko ²⁴ mee maniino agiyoo da mee se manii, kiyoo eke. Ekeata kaama peedoota mee aa ma mena agoo see mée to

paagoo pooi. Kagoo sikiinta kaama mee maniino agiyoo da Ogatamee paagoo daba pe-maniyaa.

²⁵ Aa kakagoo kiyaa mée to me mena pekataa see bagee yuwa paagoo kapeeyu ko eta mana kaa kaama dimi daamaata kaama moga mena taa kiyaa. Mena taa kaano taa kiyu ko amokiyoo mena pekataa see bagee yuwa paagoo kado-geamaayaa. Kiyoo kaama polisi yagaa kaa kapeaniyaata kaama digiyoo ee yiba katamea-maayaa. ²⁶ Kisee kiyaa naadi Anii mikee kisiino ko: Aa kuwa kaidimpi kepee uduma maniyu too mee digiyoo ee yiba kaama aa daba kapeeyaayaa yoka kuwa menaa mani taa kiyaa see kisega."

Dimi yiba kaama miya tobaaka taayaa naadi topeta menaa

²⁷ "Idukaa wegawoo seta menaa ena mee ko kisee: Tobaaka se taai, see menaa mee ikii ipi kegea. ²⁸ Kiya eto ko Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Tobaaka taano kuwa ko api emaa daata kaama dimi yiba 'Mee apii to ou' see gaapea ko dimi yiba mee apii ma tobaaka taagi. ²⁹ A me dagi yagaa yaato emaa masii to mee me pedeo agiyoo ukuwayu ko bigimegeeta tameepeasii. A me maa da uduma neraka biyaa yiba katameano kuwa pedeo yoka a me maa da ponee ena too too tameepeasiino kuwa daamaa. ³⁰ Bedaa a me dagi yagaa da me pedeo agiyoo ukuwayu ko daageeta tameepeasii. A me maa da uduma neraka biyaa yiba katameano kuwa pedeo yoka maa da ponee ena too too tameepeasiino kuwa daamaa."

Api se ekeasi naadi topeta menaa

³¹ "Idukaa wegawoo seta menaa ena miya kisee: Apimee ekeasiinaka see gaayaa mée wa me api ekeasiino kapogee mee keta apii to ebeamani, see wegawoo seta. ³² Kiya eto ko Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Apimee ekeata kaama apanaa bagee paagoo peeyu ko tobaaka taayaa naadi kaama kuwa tobaaka kaa menaa kuwa api ekeasigi mée to mee kaa kaapa. Bedaa mee ekeata apii to goeyaa mée to waa miya tobaaka taakee mée kiyaa. Apimee tobaaka sepa gaayu too paimée me ekeasiyaa."

Ebo ekaa ma se aatabisi naadi topeta menaa

³³ "Bedaa idukaa inii me bagee me wegawoo seta menaa ena miya kisee: 'Mée ena me "Taa ma taa anii kisee agiyoo ukuwaapa, Ogatamee see ekaa weega yoka" see asiyu ko ukuwaano too, se ukuwaano ko daa' see wegawoo seta menaa mee ikii ipi kegea. ³⁴ Kiya eto ko Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Ikii me 'Anii kisee ekaa weega yoka' see menaa kuwa se wegaai, se aatabi taai. Kuwa ko 'Anii epoo to see ekaa da mee weega yoka' see menaa mee miya se aatabi taai. Epoo to wodoo kiyoo ko Ogatamee Waa ebo animaayaa yoo yoka kuwa menaa se wegaai. ³⁵ Bedaa ikii me 'Anii uwoo to, magaa to see ekaa weega yoka' see menaa mee miya se aatabi taai. Uwoo to, magaa to kuwa ko Ogatamee Wa me bado esee-ekée taa see yoo yoka se wegaai. Bedaa

5:31 Ul 24:1-4, Mat 19:7 **5:32** Mat 19:9, Mrk 10:11-12, Luk 16:18, 1Kor 7:10-11 **5:33** Im 19:12 **5:34** Mat 23:18-22, Yak 5:12

ikii me 'Anii Yerusalem see ekaa weega yoka' see menaa mee miya se aatabi taai. Yerusalem magaa mee ko Se-ebo, We-ebo Ogatamee Wa me magaa yoka se wegaai. ³⁶ Bedaa ikii me 'Ni me mumoo to yoka' see menaa mee miya se aatabi taai. A me mumoo to kaa edooyuu apa ena miya poodee kiyaayu taano miya iyo, digiyoo kiyaayu taano miya iyo, se ukuwamaayaa yoka se wegaai. ³⁷ Ikii me 'Taa ma taa anii kisee ukuwaapa' see dimii gaayu ko 'Anii kisee ukuwaapa' see menaa kuwa too wegaai, ebo ekaa ma se aatabi taai. Bedaa ikii me 'Anii se ukuwaapa' see dimii gaayu ko 'Anii se ukuwaapa' see menaa kuwa too wegaai. Kuwa mena ponee to kuwa too sikii. Mee wodoo eebaa menaa kuwa manii to ko Iblis me menaa yoka se aatabi taai."

Modee se masisi naadi topeta menaa

³⁸ "Idukaa wegawoo seta menaa ena miya kisee: Mée ena me emaa kapedeo kiyaayu ko wa me emaa miya yapedeo kiyaayaa, bedaa ego kapedeo kiyaayu ko wa me egoo to miya yapedeo kiyaayaa, see wegawoo seta menaa mee ikii ipi kegea. ³⁹ Kiya eto ko Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Pedeo agiyoo kiukuwayaa bagee kuwa ikii modee se masii. Dagi yagaa yaato kona butuu to kaa yagaa kopaa katokoasiyaa bagee bedaa eka yagaa yaato miya katokoasi yoka yaekeasii. ⁴⁰ Bedaa aa ma mena agoo see mée to me mena ena too too yadaakomee taa see bagee paagoo kaapeemaata kaama a me pedeo yakiyaage mokoo da kamasiino see

naadi a me mumaato dokaa da kaidimpi kepa ko mee kaidimpi dokaa da mee too se kiya koosi a me ebo dokaa mee miya kamasisi yoka daamaa yaekeasii. ⁴¹ Bedaa kisee omaago see mée ena me ekaapa mokoo 'Ayaa nadogeamaai' see kasiyu ko ekaapa mokoo se kiya bedaa mee amoo taa mokoo aii yadogeamaai. ⁴² Kaidimiyaa bagee yuwa daamaa maniino too, bedaa keedaa kaidimiyaa agiyoo miya se maneekee se, daamaa manii."

Yape kiyaa bagee miya epa kisi naadi topeta menaa

⁴³ "Idukaa wegawoo seta menaa ena miya kisee: 'Aa kaepa kiyaa bagee kuwa epa kaai, aa ma yape kiyaa bagee kuwa be kaai' see wegawoo seta menaa mee ikii ipi kegea.† ⁴⁴ Kiya eto ko Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Ikii ma yape kiyaa bagee kuwa miya epa kaai, ikii kiwegee-wegee siyaa bagee yuwa miya sem-bahyang yataai. ⁴⁵ Ikii epoo to wodoo Ikiitaagi me yogaa yuwa kesa yoka okoo daamaa agiyoo yaukuwawoo taai. Ogatamee Wa me dimi daamaa bagee paagoo miya, dimi pedeo bagee paagoo miya uduma keno daamaa yamiyaabuu segee see, bedaa Wa me menaa yayeekee bagee

5:42 Luk 6:34-35 † **5:43** "Aa kaepa kiyaa bagee kuwa epa kaai" see menaa mee ko idukaa Ibrani menaa kaa "A gebo kaa bagee epa kaai" see menaa ebeamaata. Gebo kaa bagee see wegayu ko Israel bagee apanaa yuwa. Kiya Yesu me topeta menaa kuwa gaayu ko Israel bagee yuwa too se kiya apanaa tomaa kaa bagee miya, aa ma yape kiyaa bagee kuwa miya okoo uduma epa kaa daamaa agiyoo too yaukuwasi naadi wegata menaa mee. **5:43** Im 19:18 **5:44** Luk 6:27-28, Kis 7:60

paagoo miya, si yayeekee bagee paagoo miya uduma deka daamaa yawiyaabuu segee see yoka ikii me miya okoo epa kaai. ⁴⁶ Kisee ikii epa kigaayaa bagee yuwa too epa gaayu ko Ogatamee me ikii daamaa ukuwataa to mokoo da kineeyaa ye? Taa yoka epa nagaayaa bagee yuwa too epa see dimii mee se. Mee dimii mee ko pajak kepee yamasegee see bagee yuwa miya kisee dimii gaayaa. ⁴⁷ Bedaa kisee ikii aapaa kiyaa bagee yuwa too epao see aasee siyu ko mee esee daamaa agiyoo ye? Taa, apanaa aii tomaa kaa bagee yuwa me kisee aasee siyaa yoka ikii kiapaagee siyaa agiyoo ko taa, se maa? ⁴⁸ Kisee kemaata epoo to wodoo Ikiitaagi mokoo see see ikii miya kisee. Wa me ukuwayaa, peeyaa yuwa uduma pedeo ena ma taa, wa too ena yoka ikii miya Waa see see kaai."

Daamaa agiyoo koogo-koogo see yaukuwasi naadi topeta menaa

6

6:1-18

¹ "Ikii Ogatamee me menaa daamaa deewoo, yaukuwawoo siyaa kuwa ko koogo-koogo see yaukuwawoo taai, mée me nadeeta kaama naapaageesi naadi se ukuwaai. Ikii kisee mée me naapaageesi naadi ukuwayu ko daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo da mee epoo to wodoo Ikiitaagi me ikii se kiniipi."

Maniino agiyoo maniyaa-maniyaa menaa

² "Kisee kemaata ikii me daba bagee maniino agiyoo aii kisee manegee siyaa kuwa ko awee da kaa se manii, mée se ipi kiyaa. Dimi daamaa poga-poga see bagee yuwa okoo me kisee mée deebaa siyaa yoka ikii miya okoo see see se. Okoo me daba bagee aii maniino agiyoo maniino ko sembahyang segee see ee yuwa yiba miya, ebo etaawee miya kiyoo-kiyoo mée me nadeeta kaama naapaageesi naadi manegee siyaa. Anii mikee kisiino ko: Daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo da mee okoo se masiipea, mée me yaapaagee siyaa kuwa too masiyaa, kaama taa.

³ Kiya ikii me daba bagee aii maniino agiyoo maniyu ko ikii me dagi yagaa da me daamaa koo sepea yuwa kuwa eka yagaa da se ipi kiyaa,*

⁴ koogo-koogo see maniino too. Agaataagi mee kisee koogo ukuwata agiyoo kuwa deetaa see Mée yoka daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo da kiniipi."

Sembahyang ukuwayaa-ukuwayaa menaa

Luk 11:2-4

⁵ "Bedaa kisee miya ikii me sembahyang siyaa kuwa ko dimi daamaa poga-poga see bagee yuwa okoo me see see se ukuwaai. Okoo mée me nadiino ou naadi kaama sembahyang segee see ee yuwa yiba miya, ebo etaawee miya yiinaageeta sembahyang senaa siyaa yoka ikii miya okoo see see se. Anii mikee kisiino ko: Daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo da mee okoo se masiipea,

* **6:3** "Eka yagaa da se ipi kiyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko a me daba bagee maniino kuwa mée ena ma se ipi kiyaa naadi ebea-ebea menaa mee. **6:5** Luk 18:10-14

mée me yaapaagee siyaa kuwa too masiyaa, kaama taa. ⁶ Kiya ikii me sembahyang segee taano kuwa ko koogo a me ee yiba peanta kene munitaata kaama se deeyaa Mée to Agaataagi mee paagoo koogo sembahyang taai. Agaataagi mee kuwa koogo ukuwataa see agiyoo kuwa uduma deetaa see Mée yoka daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo da kiniipi.

⁷ Ikii me sembahyang taano kuwa ko apanaa aii tomaa kaa bagee okoo me wegayaa see see mokoo se ukuwaai. Okoo me sembahyang menaa togoo yoka naadi nayiipi see gaayaa yoka ⁸ kisee dimii se gaai. Ikii me asiino taa kaboo ikii me gaano pedeo agiyoo kuwa Ikiitaagi ipi yoka ikii miya okoo see see se ukuwaai. ⁹ Kisee kemaata ikii kisee sembahyang taai:

Epoo to wodoo Eboo, Iniitaagi,

A ekaa da A too ebo kaekee.

¹⁰ A too ebo mée eetoowoo taatage kuwa mani mée yamiyaai.

A me gaata-gaata kuwa too epoo to wodoo miya daamaa kaukuwawookea see see, magaa da kaa kiyoo miya kisee daamaa kaukuwawoosi yoka mée yaagoo kiyaa.

¹¹ Eto kenaagoo naano agiyoo sikii-sikii mée manii.

¹² Inii pedeo mée kiyaaata bagee yuwa inii me epa ekeasiyaa see see,
A me miya inii me pedeo yuwa epa mée yaekeasii.

13 Bedaa inii méé gaadee see yoo méé peeyaakee se kiya[†]
 paa me agiyoo kuwa beesekaa méé yaaba-
 gaai.

[Aa ko ebo too toowoo see Mée, Se-pesee, We-
 pesee yago Mée, asii-sege see Mée kisee
 too iminoo miya, iminoo miya. Amin.]

14 Kisee ikii pedeo kikiyaayaa bagee yuwa epa
 ekeasiyu ko epoo to wodoo Ikiitaagi me miya
 ikii me pedeo yuwa epa kiekeasiipi. 15 Kiya ikii
 pedeo kikiyaayaa bagee yuwa epa se ekeasiyu
 ko Ikiitaagi me miya ikii me pedeo yuwa epa se
 kiekeasiipi."

*Naano agiyoo tapoo toogee siyaa see kaa
 menaa*

16 "Ikii naano agiyoo tapoo toogee siyaa kaboo
 ebeyuma moumau senaa see se. Dimi daamaa
 poga-poga see bagee okoo kisee ukuwagee senaa
 siyaa. Apanaa bagee me 'Waa naano agiyoo
 tapoo toogeeeki ii' see kuwa nanekeenta naa-
 paageesi naadi okoo ebeyuma gakademaaii siyaa
 bagee yoka ikii okoo see see se. Anii mikee
 kisiino ko: Daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo
 da mee okoo se masiipea, méé me yaapaagee
 siyaa kuwa too masiyaa, kaama taa. 17 Kiya ikii
 naano agiyoo tapoo toogee siyaa kaboo ebeyuma

[†] **6:13** "Inii méé gaadee see yoo méé peeyaakee se" see mee
 mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa
 ena mee ko inii méé gaadee naadi ae-wae siyaa yoo méé se
 peeyaa, see menaa mee. Bedaa mena kegaa ena mee ko inii
 méé gaadee naadi pedeo agiyoo ukuwayaa yoo méé se peeyaa,
 see menaa kuwa. **6:14** Mat 18:21-35, Kol 3:13

daamaa uwo wetogetaa, edooyuu daamaa gekeetaa, kisee agiyoo ukuwagee taai. ¹⁸ Ikii kisee ukuwayu ko mée me 'Aa naano agiyoo tapoo toogeeke ii' see kuwa se kanekaaniyaa, se deeyaa Mée Agaataagi Wa me too kisee kadeeta kaama kanekaaniyaa. Waa ko mée me koogo-koogo ukuwayaa agiyoo deetaa see Mée. A me daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo da kaniipi."

Epoo to wadoo kiyoo too ebo agiyoo daamaa maawoosi naadi topeta menaa

¹⁹ "Magaa da kaa agiyoo-pagiyoo kuwa se kutuu taai, se maawoo taai. Magaa da kaa kiyoo dene-dene, wege-wege, kisee agiyoo agoo yoka pedeo kiyaa, oma maseekee bagee miya agoo see magaa yoka ²⁰ ikii me ebo agiyoo kuwa magaa da kaa magaakee se kiya epoo to wadoo kiyoo too daamaa magai. Kiyoo ko dene-dene, wege-wege, kisee agiyoo taa yoka se pedeo kiyaa, oma maseekee bagee miya taa see yoo yoka kiyoo too maawoo taai. ²¹ A me ou see gaayaa agiyoo kuwa kaa too dimi maayaa yoka daamaa nekeenii."‡

Má yiba awee kisi naadi topeta menaa
Luk 11:34-36

6:19 Luk 12:21, Yak 5:2-3 ‡ **6:21** "A me ebo agiyoo epoo to wadoo kiyoo too maawoo taai" see mee mena nekeeniino yaato ko kepe, apanaa magaa da kaa agiyoo kuwa kaa dimi magaakee se kiya Ogatamee kaa too dimi maawoo taai naadi ebea-ebea mee. Bedaa "A me ou see gaayaa agiyoo kuwa kaa too dimi maayaa" see aseta menaa kuwa ko mée me ou gaayaa agiyoo kuwa ko magaa da kaa agiyoo gaayu ko magaa da kaa agiyoo kaa dimi maayaa kiya Ogatamee mee ou gaayu ko Ogatamee kaa dimi maayaa, see kuwa nekeensi naadi aseta menaa. **6:21** Luk 12:33-34

²² "Emaa masii to mee ko peto agoo da mokoo. A me emaa miya daamaa kiyu ko a me maa da yiba miya daamaa awee da kaa kiyaa. ²³ Emaa miya pedeo kiyu ko má yiba miya digiyoo kiyaa. See kemaata ikii yiba awee mee miya digiyoo too kepa ko esee digiyoo aatakii umina ayaakogo-ayaakogo maadaa siyaa."

Gaano pedeo agiyoo kaa dimi se gaagaa taai naadi topeta menaa

Luk 12:22-31, 16:13

²⁴ "Agiyoo yaokagee see mée ena me gaano, 'Mee ko ni me eboo, bedaa mee miya ni me eboo, ekea paaya' see gaayaa kiya taa, iyo. Ebo too see ekea wiya kiyu ko ebo ena mee be, ena mee epa, bedaa mena yayiino ko ebo ena mee mena yayeetaa, ena mee otoopa tayu. Mee mokoo miya ikii me 'Ogatamee mee miya ebo, kepe, kisee magaa da kaa agiyoo kuwa miya ebo, ekea paaya ebo, ekea paaya ou' see gaayaa kiya taa, iyo. §

²⁵ Ebo ena too too yoka Ani me kisiino ko: 'Ikii me gaano pedeo agiyoo kaa se gaagaa taai. 'Inii maagiyoo naapea, inii maa da kaa maagiyoo magaapea?' see kuwa dimi se nagimaai. Kuwa agiyoo kuwa ebo agiyoo se. Naano agiyoo kuwa ebo maa diya peedi, dimi menaa da mee too ebo, bedaa doka kuwa ebo maa diya peedi, maa da mee too ebo, se maa? ²⁶ Epaawee peenaa see bedoo kuwa deeweei. Okoo keepa weeno miya taa, poo ota daageeta kaama maagee ee

§ **6:24** Magaa da kaa agiyoo mee ko Yunani menaa kaa Mamon see ekaa weeyaa. Mamon see wegayu ko kepe, kisee mée me ou gaayaa agiyoo-pagiyoo kuwa. **6:24** Rom 6:16

yiba kutuu taano miya taa kiya epoo to wodoo Ikiitaagi me naano agiyoo daamaa manegeeki. Bedo kuwa peedi, ikii ma endagii taa see agiyoo kiya Wa me kisee daamaa manegeeki kemaata ikii miya daamaa kineewoo taapi, se maa? ²⁷ Dimi gaagaa see kaa waa ekaato umiino, toono begaa togoo kiyaayaa bagee naa ena agoo ye?*

²⁸ Bedaa 'Anii doka taa kega yaai' see kuwa ikii kaasee kaa dimi gaagaa siyaa? Boo uwaa da kaa boo pui kuwa deeweei. Kuwa boo pui kuwa ukuwaano agiyoo miya taa, doka iyaakee miya taa ²⁹ kiya kuwa diino yago. Ani me kisiino ko: Salomo waa senawii ebo, wa me maagee seta dokaa kuwa diino daamaa kiya kuwa boo pui kuwa esee diino daamaa, Salomo me dokaa see see se. ³⁰ Kuwa boo kuwa ebo agiyoo se, eto kenaagoo iyata kaama tokoma mee da badegeeta biyaa kaa yuwitaayaa agiyoo kiya Ogatamee me diino daamaa yakiyaabuu see. Kisee kemaata Wa me ikii me dokaa kuwa miya kuwa boo kuwa asii esee daamaa kiagoo kiyaabuu siwoo taapi, se maa? Ikii dimi gaagaa naadi Ogatamee kaa dimi se maageekea bagee kuwa naa yaai. ³¹ See keta yoo 'Inii maagiyoo naapea, inii maagiyoo magaapea?' see kuwa se gaagaa taai. ³² Kuwa dimii kuwa ko mée tomaa-tomaa uduma kisee gaagaa siyaa dimii yuwa. Ikii me gaano pedeo

* **6:27** Dimi gaagaa see kaa waa ekaato umiino, toono begaa togoo kiyaayaa bagee ena ma taa. Mee mokoo miya mée me dimi gaagaa see kaa okoo me gaano pedeo agiyoo kuwa se agoo kiyaayaa yoka dimi se gaagaa seta Ogatamee kaa too dimi maawoo taai naadi aseta menaa mee. **6:31** Plp 4:6-7, 1Pet 5:7

agiyoo uduma epoo to wodoo Ikiitaagi mee ipi yoka dimi gaagaa see se ³³kiya ikii me 'Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa ou, Wa me gaata-gaata yuwa too yaukuwawoo taano kuwa ou' see dimii kuwa too gaawoo taai. Mee kaama ikii me gaano pedeo agiyoo uduma Wa me kineewoo taapi. ³⁴See kemaata 'Tokoma kaasee ukuwaapea, maasee ukuwaapea' see kuwa se gaagaa taai. Tokoma taano kuwa tokoma too gaagaa siyaa. Egapii gakata dimi nagii-nagii siyaa agiyoo kuwa sikii yoka tokoma gaagaa siyaa yuwa kuwa eto kenaagoo se masii."

7

Pedeo-pedeo see si yawegasi naadi topeta menaa

Luk 6:37-38,41,42

¹"Ikii me 'Waa kisee mée to, waa kisee apii to' see pedeo-pedeo see kuwa aseেকে se. Ogatamee me ikii miya 'Aa kisee mée to, aa kisee apii to' see pedeo-pedeo see kuwa se kisisi naadi kisee se asii. ²Mee ko ikii me miya pedeo-pedeo see asiyaa see see Ogatamee me miya pedeo-pedeo see kisiitagi, bedaa ikii me miya mée wiginiyaa-wiginiyaa see see Ogatamee me miya kisee kiwigineatagi yoka daamaa nekeenii. ³Ikii me apanaa bagee emaa togoo maga ponee peedii to yadeetaa see kiya kaasee kaa aa ekaato emaa togoo piya tuku to ebo mee nekeeniino taa ya? ⁴Kaasee a me apanaa bagee ena asiino, 'Meede, a me emaa togoo maga ponee peedii to mee

kamaseepeasiinaka' see asiyaa kiya aa ekaato emaa togoo ebo mee piya tukuu to mee topa ya? ⁵ Yaai, aa mée deebaa see mée to, aa ekaato emaa togoo piya tukuu to mee keta badeepeasii, kaama too aa diino keago kaafe yoka apanaa bagee emaa togoo maga ponee peedii to mee yamaseepeasiyaa.*

⁶ Ogatamee kaa agiyoo kameno se manii, nakaa-me naadi kago kigoemaayaa yoka, bedaa a me mutiara keepa yuwa, kisee daamaa agiyoo kuwa miya ekena yumaa to kaa si yadogeamaai, bado me batagi-patagi taapea yoka nekeenii."†

Sembahyang kaa menaa

Luk 11:9-13

⁷ "Idimiweei, ikii masiipea nao. Abaweei, ikii deemagaapea nao. Kenee to kaa tugu-tugu siweei, kene kikabaapi nao. ⁸ Kuwa ko idimiyaa bagee yuwa uduma masiyaa, abayaa bagee yuwa deemaayaa, kenee to kaa tugu-tugu siyaa bagee yuwa kene yakabataayaa. ⁹ Kisee ikii me yogaa me namo kiidimiyu ko omaa to maniyaa ye? ¹⁰ Doge kiidimiyu ko doge se kiya otoogiyoo maniyaa ye? ¹¹ Kisee taa. Ikii dimi

* **7:5** "Aa ekaato emaa togoo piya tukuu to mee keta badeepeasii" see mee mena nekeeniino yaato ko a me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa keta ekeasii naadi ebea-ebea menaa mee. Ekeata kaama too a me apanaa bagee paagoo "A me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa ekeasii" see pe-asiyaa. † **7:6** Ogatamee kaa agiyoo see mee mena nekeeniino yaato ko Ogatamee me menaa ma, Wa me daamaa wigintaata pedeo ena ma taa see agiyoo apanaa yuwa ma kuwa. Mutiara keepa yuwa kuwa miya kisee agiyoo ebea-ebea. **7:8** 1Yoh 5:14-15

pedeo see bagee kiya ikii me yogaa yuwa kisee daamaa agiyoo manegeee siyaa. Ikii me yogaa yuwa daamaa agiyoo maniino ipi maa diya epoo to wadoo kaama Ikiitaagi me kineewoo siyaa agiyoo kuwa mee asii esee daamaa, Waa idimiyaa bagee yuwa mikee daamaa agiyoo too maniyaa.

¹² Ikii me mée me kisee naukuwagea naaki ou see gaayaa agiyoo kuwa ikii miya apanaa bagee yuwa paagoo daamaa pee-yaukuwaai. Mee mena kamuu da mee ko Musa me ebeamata menaa ma, nabi bagee me menaa ma uduma semoo to ko mee mena kamuu da mee too."

Sipi see kenee to taa pakaanii naadi menaa

Luk 13:24

¹³ "Ikii sipi see kenee to taa pakaaniweei. Pedeo kiyaa yoo peegee see kenee to mee ebo, etaa da miya kapo ebo yoka mee etaawee poono bagee mée eebaa ¹⁴ kiya iminoo miya, iminoo miya toono yoo pakaaniino kenee to mee sipi, etaa da miya kapo peedi yoka mée peenaa too deemaayaa."

Makapaa menaa weganaa see bagee kuwa gaai naadi menaa

Luk 6:43-44

¹⁵ "Nabi poga-poga bagee meepea yoka ipiipi dii. Okoo domba ebeyuma mokoo dimi dabaa poga-poga siyaa see deeyaa kiya dimi yiba mée daano see naadi kiikii siyaa kamenoo mokoo. ¹⁶ Okoo me koo siyaa agiyoo yuwa deeyaa naaki mikee, kisee dimii yago bagee ii see kuwa awee

da kaa yanekaaniyaa. Takuu yago piyaa kaa anggur poo daayaa ye? Takuu yago boo kaa ara poo daayaa ye? ¹⁷ Taa. Daamaa piya wadoo to kaa daamaa poo ekayaa, pedeo piya wadoo to kaa pedeo poo ekayaa. ¹⁸ Daamaa piya wadoo to kaa pedeo poo se ekayaa, pedeo piya wadoo to kaa daamaa poo se ekayaa. ¹⁹ Daamaa poo se ekayaa piyaa yuwa kuwa uduma kobegeeta kaama biyaa kaa yuwitaayaa. ²⁰ Kisee kemaata kuwa nabi poga-poga bagee okoo me ekayaa poo kuwa daamaa ye, pedeo ye see yanekaaniino kuwa okoo me koo siyaa agiyoo yuwa kaa yanekaaniyaa."

Mena me too se pakaaniyaa naadi menaa

Luk 13:25-27

²¹ "Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo siyaa yoo seemiyaayaa kuwa ko 'Tuhan, Tuhan' see ekaa nawee-wee see bagee kuwa uduma se kiya epoo to wadoo Neataagi me gaata-gaata yuwa yaukuwawoo siyaa bagee kuwa too seemiyaayaa. ²² Wodopasi naagoo mée eebaa me Ni paagoo nasiitagea menaa ko 'Tuhan, Tuhan, inii A ekaa da kawee-wee naadi A me menaa kaweganaa seke, se maa? Inii A ekaa da kawee-wee siyaa naaki paa yuwa peedaa sekea, se maa? Bedaa inii A ekaa da kawee-wee siyaa naaki dimi nagii-nagii agiyoo eebaa agoo kedaa seka, se maa?' see nasiitagea kiya ²³ Ani me awee da kaa asiita menaa ko 'Anii ikii kiewo see bagee yuwa, pedeo ukuwagee see bagee yuwa too kideega yoka peeweei' see asiita."

Ee kabo toma wiya ebea-ebea menaa

Luk 6:47-49

²⁴ "Ni me menaa daamaa nayeewoo, naukuwa-woo siyaa bagee kuwa ko dimi ipi see bagee me oma dagii da kaa ee daamaa maataayaa mokoo.

²⁵ Ee maataata kaama ebo dekaa wega, uwo degaga, ebo boo wuupu-waapu naadi ee to kaa meanega naaki ee to oma dagii da kaa daamaa maataata yoka bogoa se peeyaa. ²⁶ Kiya Ni me menaa yeegea kiya se ukuwayaa bagee kuwa ko dimi taa bagee me ea dagii da kaa ee maataayaa mokoo. ²⁷ Ee maataata kaama ebo dekaa wega, uwo degaga, ebo boo wuupu-waapu naadi ee to kaa meanega ko ee to umina bogoa peega siyaa, see kuwa" see asigi.

Yesus me mée topeta menaa kaa mée yuwa dimi nagimeta menaa

²⁸ Yesus me kuwa mée topeta menaa yuwa uduma wegataayaa naaki kiyoo yiitooke bagee yuwa dimi nagimegea, ²⁹ Wa me mée tupiino ko omaago yoka, Musa me menaa mée topetaa see bagee me mée topetaa siyaa see see se.

8

Yesus me mée ena esee pedeo abuu yuwa yataa kiyaata menaa

Mrk 1:40-45, Luk 5:12-16

¹ Yesus maga kutuu to kaa kaama eseemaayaa naaki mée eebaa Wa sekaataa peegea. ² Kuwa kaboo da mée ena, bado yagaa kuwa esee pedeo abuu me daa-noota see mée Yesus paagoo

meemaata kaama mumo maga kaa esee-ekeasigi. Wa me asiino, "Neataagi, Aa ede kepa ko ni me abuu kuwa A me nataa kiyaayaa yoka" see asigi. ³ Yesus me wa kaa yagaa pe-maataata kaama "Daamaa, a me abuu kuwa taa kaai" asigi naaki taka ena abuu kisee ki taa keepeasigi. ⁴ Yesus me asiino, "Ani me abuu kataa kiyaaga kuwa mée se asii. Aa koogo peedoota imam bagee paagoo pooi, okoo me daamaa ipiipi kadeesi ke. Abuu kuwa mikee taa kega ii see kadeegea kaboo Ogatamee paagoo kupi-maniino agiyoo kamanisi naadi doo-pooi, idukaa Musa me 'Kisee ukuwaai' see wegata see see. Mée me 'Aa mikee eto abuu taa kega ii' see kuwa kanekeensi naadi kuwa uduma pe-ukuwaai" see asigi.

Okaa yago bagee me eboo ena me Yesus mikee gaata menaa

Luk 7:1-10, Yoh 4:46-53

⁵ Yesus peedoota Kapernaum magaa kaa peemaagi too ko Roma kaa bagee eboo ena, okaa yago bagee me eboo tupi. Waa Yesus paagoo meemaata kaama maamaa asekee kaa ⁶ "Neataagi, ni me agiyoo naokagee see mée waa ee yiba komoo da kaa oogimaata boodi ebo ketaaki" see asigi. ⁷ Yesus me asiino, "Daamaa, yataa kiyaano see naadi meenaka" see asigi. ⁸ Kiya mee mée to me asiino, "Neataagi, anii sikii taa yoka Aa ni me ee yiba nameekee se. A me mena ena too too nawegatagaai, mee ikiyoo mikee taa kaapi. ⁹ Mee ko ani asii eboo miya agoo. Okoo me menaa anii yayiino too, bedaa

ani miyoo okaa yago bagee miya topea. Ni me menaa okoo miya nayiino too. Kisee ani me mée waa ena 'Pooi' see asiyu ko waa peeyaa, bedaa mée ena ma 'Meei' see asiyu ko miyaa. Anii ni me agiyoo naokagee see bagee paagoo miya 'Kuwa agiyoo kuwa naukuwaai' see asiyu ko naukuwataa see. Aa miya kisee asiyaa see Mée yoka A me mena me too sikii" see asigi.

¹⁰ Yesus me kuwa menaa yeeta kaama dimi nagimaano ebo kaa Wa sekaataa bagee yuwa asiino, "Anii mikee kisiino ko: Mee mée mee wa too esee miya nao see nagaataa see mée. Israel bagee kuwa mee see see mée ena ma Anii diino taa, Anii ewo. ¹¹ Ani me kisiino ko: Iminookaa Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi yoo apanaa tomaa kaa bagee yuwa mée eebaa ede ma, ede ma noogee taano see naadi meetagea. Okoo awii yaato kaama miya, uwaa yaato kaama miya medaa naadi kaama Abraham ma, Isak ma, Yakub ma epo enaataa naano agiyoo noogee yoo animaaai taatagea. ¹² Israel bagee okoo miya kiyoo epo enaataa noogee siyaa kiya okoo mée eebaa kuwa maayoo kaa digiyoo yiba tameeyamoo taatagea. Kiyoo ko yege ma, gaagaa ma too totaa see yoo" see asigi. ¹³ Kiyoo kaama Yesus me mee okaa yago bagee me eboo asiino, "Aa koogo pooi, a me mikee gaape-gaape ukuwaaniipa yoka" see asigi. Taka ena kuwa kaboo da taa ko wa me agiyoo yaokagee see mée to wa kaa meanta agiyoo taa keepeasigi.

Yesus me mée kaa meanee seta agiyoo eebaa

*yataa kiyaabuu seta menaa**Mrk 1:29-34, Luk 4:38-41*

¹⁴ Yesus peedoota Petrus me ee kaa peemaata kaama deamaagi too ko Petrus me apimee baayo wa me omegge yoo tani ma ikiyoo meanta topa.

¹⁵ Mee apii yagaa da kaa peneasigi naaki ikiyoo taa keepeasega. Taa kega naadi anoogeeta naano agiyoo mée yuwa manega.

¹⁶ Uwaataa da yaato paa yago bagee mée eebaa Yesus paagoo eemedaakea. Wa me mena kamu ena too too wegataagi naaki paa yuwa peegea, bedaa ikiyoo meanta bagee yuwa uduma miya ikiyoo yataa kiyaabuuki. ¹⁷ Wa me ikiyoo yataa kiyaabuuki mee ko idukaa nabi Yesaya me wegata menaa uwa daaga yoo. Kuwa menaa kuwa ko kisee: "Inii dabaa mée kiyaayaa agiyoo kuwa Wa me mée yadogeamoo siyaa, bedaa inii kaa meanee siyaa yuwa kuwa miya Wa me mée yataa kiyaayaa" see menaa ebeemaata.

*Yesus sekaataa poono see naadi aseta menaa**Luk 9:57-62*

¹⁸ Yesus mee Wa geboo da kaa mée eebaa Waa bobetaata topea see deeta kaama Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Piku asii yaato pookee" see asigi. ¹⁹ Poono see kaboo Musa me menaa mée topetaa see mée ena migi. Wa me Yesus asiino, "Guru, A me peenaa, omenaa taape kuwa uduma anii miya A sekaataa too peenaa, omenaa taapa" see asigi. ²⁰ Kiya Yesus me asiino, "Woda miya umiino yoo agoo, bedo miya geka agoo kiya Mée Yogaa mee omegge see yoo taa

yoka" see asigi. ²¹ Kiyoo kaama Wa me topetaa see bagee waa ena me asiino, "Tuhan, neataagi mee boota kaama daamaa ogo maataata asii too A sekaataa meekee naa daamaa ye?" see asigi ²² kiya Yesus me asiino, "Eto kiipaa Ni sekaataa nameei, boota bagee kuwa boota bagee me ogo aamagaasi yoka" see asigi.*

Yesus me Galilea pikuu da kaa bo taa kiyaata menaa

Mrk 4:35-41, Luk 8:22-25

²³ Yesus mee komaa da kaa pakaanta kaama Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa peedoota ²⁴ uwo pikuu da taa peetaaki too ko bo ebo mega. Biku-biku miya ebo kega naaki komaa da kaa wogeedapiika kiya Yesus Waa toomoo umpi. ²⁵ Wa me topenaa see bagee yuwa yaai naadi Yesus maanegea. "Ei, Tuhan, inii uwo poonakea yoka Aa méé eedii" see asegea.

²⁶ Yesus me asiino, "Ikii dimi Ni kaa namagaano taa see bagee yuwa nao, kaasee kaa wedaagea ya?" see asigi. Waa anoogeeta "Koogo sikiinii" asigi naaki bo siki, biku-biku taa kega.

²⁷ Okoo dimi nagimaano ebo kegea. "Mee kaasee Méé? Biku-biku, bo kisee agiyoo kuwa Wa me menaa yayiino too" see aaseeka.

Paa agoo see bagee wiya Yesus me paa yaaba-gaapeata menaa

Mrk 5:1-20, Luk 8:26-39

* **8:22** "Boota bagee kuwa boota bagee me ogo aamagaasi yoka" see menaa mee ko apanaa bagee yuwa me ogo maasi yoka ee kaa bagee ou see dimii mee ekeata eto kiipaa kaama Ni sekaataa too nameei naadi aseta menaa. **8:26** Mat 14:25-33

²⁸ Piku asii yaato Gadara magaa kaa peemaaga too ko paa agoo see bagee wiya topea. Ekea omaago yoka mée kitaa poono wedaagea. Ekea mée ogopa beapa kaama Yesus paagoo meemaagea. ²⁹ Ekea me mena ebo kaa asiino, "Ei, Ogatamee Yoopaa, Aa ma inii mapea menaa agoo? Ogatamee me mée wigintagaatagi monaa da kaa pakaamagaano taa kaa kiya A me inii yaai-yaai ma, boodi ma mée kiyaano see naadi mege ye?" see asegea.

³⁰ Kuwa kaboo da woo kaa naa kaa ekena eebaa ebo etaa maga notaakea. ³¹ Paa yuwa me maamaa asekee kaa "A me mée abagaano see dimii gaape ko inii kuwa ekenaa kuwa yiba pakaa-seemaanake yoka kitaa mée peeyai" see asegea.

³² Yesus me "Peeweei" asigi naaki paa yuwa kuwa mée wiya yiba kaama peedaa naadi ekena yuwa yibaa taa pakaa-seemedaakea. Seemedaa naadi kaama ekena yuwa egoowee gidumedoota piku yiba dugumedaakea.

³³ Kiyoo ekena munitaa see bagee yuwa yaai naadi kuwa ekenaa yuwa ukuwaanega menaa yuwa ma, kuwa paa yago bagee wiya ukuwaanega menaa yuwa uduma doodoota mee magaa kaa bagee paagoo eewegagea. ³⁴ Mee magaa kaa bagee uduma Yesus diino see naadi medaakea. Yesus paagoo meemaata kaama maamaa asekee kaa "Inii me magaa kaa kiyoo Aa se naatooi" see asegea.

9

Yesus me oogimaata bagee ena daamaa

*yakiyaata menaa**Mrk 2:1-12, Luk 5:17-26*

¹ Yesus peedoota komaa taa naadi piku asii yaato Wa me magaa kaa peemaayu. ² Kuwa ka-boo da oogimaata bagee ena wa me omegee see keagee da ma doodoota Yesus paagoo doomegea. Yesus me okoo mikee nagaano dimii mee ebo ii naadi kaama Wa me mee oogimaata méé to asiino, "Niyoopaa, dimi se gaagaa taai. A me pedeo yuwa uduma epa kaekeasega. Eto ko aa Ogatamee ma menaa kuwa taa" see asigi. ³ Musa me menaa méé topetaa see bagee noonaa kuwa menaa yuwa yiitooke. 'Yaai, kaasee menaa weegi ya? Kuwa Ogatamee me be kiyaa menaa' see koogo dimi yiba gaagea.* ⁴ Okoo me gaagea dimii kuwa Yesus me nekeenta kaama asiino, "Ikii koogo dimi yiba pedeo see dimii nagaagea kuwa kaasee kaa ya? ⁵ Ani me mee oogimaata méé to paagoo 'A me pedeo yuwa epa kaekeasega yoka eto ko aa Ogatamee ma menaa kuwa taa' see menaa mee miya wegayaa, bedaa 'Anoogeeta daamaa peenaa taai' see menaa mee miya wegayaa, ekea paaya. ⁶ Kiyaa Méé Yogaa mee Wa me magaa da kaa bagee yuwa okoo Ogatamee ma menaa yuwa mikee yataa kiyayaa ii see kuwa ikii nanekeensea naadi agiyoo ena kideeyaanaka" see asigi. Kiyoo kaama Wa me mee oogimaata méé to asiino, "Eto ko anoogeeta

* **9:3** 'Kuwa Ogatamee me be kiyaa menaa' see dimii gaagea mee ko okoo me gaano, 'Méé tomaa Ogatamee ma menaa kuwa Ogatamee Wa me too yataa kiyayaa, Yesus me se, Waa aii bagee yoka Ogatamee ma ena doodoo see weegi kuwa yaai' see gaagea.

a me ometaa see keagee da masegeeta ee kaa pooi" see asigi. ⁷ Mee mée to anoogeeta wa me ee kaa peegi. ⁸ Kiyoo deegea bagee yuwa uduma wedaagea. Ogatamee Wa me mée tomaa yuwa paagoo kisee pesee see agiyoo mée manigi nao naadi Ogatamee yaapaageekea.

*Matius mee Yesus sekaataa peeta menaa
Mrk 2:13-17, Luk 5:27-32*

⁹ Yesus peedoota amo kaa naa kaa deamaagi too ko mée ena ekaa da ko Matius mee tupi. Waa pajak kepee yamasegee see mée. Wa me kepe masegee yoo animaata totaaki. Yesus me "Ni sekaataa nameei" asigi naaki yiinaageeta Wa sekaataa peegi.

¹⁰ Wa me Yesus badaa maadoota wa me ee kaa eepeegi. Eepeemaata kaama naano agiyoo epo eenotaaki too ko mée eebaa megea. Pajak kepee yamasegee see bagee yuwa ma, apanaa dimi pedeo bagee yuwa ma okoo mée eebaa animaii naadi Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma naano agiyoo epo enaataa notaakea.

¹¹ Parisi kaa bagee okoo noonaa me okoo kisee notaakea see kuwa deegea. Okoo me Yesus me topenaa see bagee yuwa asiino, "Ikii mena kitopetaa see Mée mee pajak kepee yamasegee see bagee ma, apanaa dimi pedeo see bagee ma okoo paaya enaataa naano agiyoo notaakea kuwa yaai, kaasee kaa ya?" see asegea.

¹² Yesus me kuwa menaa yeeta kaama asiino, "Ikiyoo taa see bagee kuwa ikiyoo yadeetaa see bagee paagoo se peeyaa kiya ikiyoo yago bagee

kuwa too peeyaa.† ¹³ Ogatamee me kapogee yiba Wa me wegata menaa ena mee ko kisee: 'Ikii mée epa kaano kuwa Anii ede, agiyoo nakupimanee taano kuwa be' see menaa ebeamata yoka ikii me 'Mee menaa mee mena nekeeniino yaato kaasee, kaasee?' see daamaa ipiipi gaagaa taai. Anii meta mee ko Ogatamee me menaa yayeetaa see bagee yuwa mena ogaano see naadi se kiya dimi pedeo bagee kuwa Ni sekaataa misi naadi meta" see asigi.

Yesus mee tupi yoka Wa sekaataa bagee yuwa naano agiyoo tapoo se toogee siyaa naadi ebea-ebea menaa

Mrk 2:18-22, Luk 5:33-39

¹⁴ Kuwa kaboo da Yohanes me topetaa see bagee yuwa Yesus paagoo meemaata kaama asiino, "Naano agiyoo tapoo toogee siyaa kuwa inii miya ukuwagee see, Parisi kaa bagee okoo miya ukuwageekea kiya A me topenaa see bagee yuwa se ukuwageekea kuwa kaasee kaa ya?" see asegea. ¹⁵ Yesus me asiino, "Api goeano naagoo naano agiyoo notaa siyaa kaboo paimée ma enaataa tuyaa bagee yuwa naano agiyoo se nota yegee siyaa ye? Taa kiya mee api goeyaa mée to waa amoo-doge-doge taapea naagoo kaama

† **9:12** "Ikiyoo yago bagee too ikiyoo yadeetaa see bagee paagoo peeyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko dimi pedeo bagee kuwa Ogatamee ewo yoka ikiyoo yago bagee mokoo ebea-ebea.

9:13 Hos 6:6, Mat 12:7, 1Tim 1:15

wodoo too wa me bagee yuwa naano agiyoo tapoo toogee taatagea" see asigi.‡

Yesus me mée topeta menaa ma, apanaa topeta menaa ma kuwa enaataa se ekeasii naadi ebea-ebea menaa

¹⁶ "Gipii dokaa ponee to, uwo wetogeano taa see doka ponee to mee masegeeta kaama nuku see dokaa tokogoo da kaa pee-se kiwiya. Kisee kiwiyu ko mee nuku see dokaa da mee geanta tokogoo ebo kedaa siyaa. § ¹⁷ Bedaa anggur poo uwoo kuwa otaawee yiba wogeawee siyaa kuwa miya kisee. Gipii see anggur poo uwoo gaayu ko nuku see otaawee yiba se wogeawee siyaa. Kisee wogeawee siyu ko mee nuku see otaawee da mee kipuunta kaama anggur poo uwoo miya goedoo peeyaa, otaawee da miya pedeo kiyaa. Kisee kiyaa naadi gipii see anggur poo uwoo kuwa gipii see otaawee yiba too wogeawee siyaa. Kisee ukuwayu ko uwo miya, otaawee da miya ekea

‡ **9:15** "Paimée ma enaataa tuyaa bagee kuwa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus ma, Wa sekaataa bagee yuwa ma ebea-ebea kuwa. Yesus mee Ogatamee me badaa maageeta kaama wodoo Wa me topenaa see bagee yuwa naano agiyoo tapoo toogee taapea yoka naadi aseta menaa. § **9:16** Mee dokaa da uwo wetogemaata kaama gee kega kaboo mee gipii dokaa ponee to peenaa peedi keepeasega naaki tokogoo ebo kedaa naadi kaama dokaa da pedeo kiyaa.

paaya daamaa kiyaa" see wegagi.*

Yesus me tadaa too pege-pege see apii ena tadaa yataa kiyaata kaama yoga ena miya aya andoo peeyaata menaa

Mrk 5:21-43, Luk 8:40-56

¹⁸ Yesus kuwa menaa wegataaki too ko sembahyang segee see ee kaa eboo ena Yesus paagoo migi. Waa mumo maga kaa esee-ekeata kaama asiino, "Niyoopane eto kenaagoo booga kiya A me wa kaa yagaa pee-yamaataata kaama aya andoo peesi yoka meei" see asigi. ¹⁹ Yesus yiinaageeta Wa me topenaa see bagee yuwa ma mee méé to sekaataa peetaaka too ko ²⁰ api ena, tahun gaasi ma wiya kisee too tadaa too peegee see apii Yesus oko yaato kaama Wa me doka otoo to pee-yaadeega. ²¹ Wa me dimi yiba gaano, 'Kisee anii Wa me dokaa da pee-yaadeega kepa ko mee agiyoo taa kaapa yoka' see gaaga. ²² Yayaadeega naadi Yesus me ikigi pe-maataata kaama deeyaa naaki apii to topa. "Niyoopane, aa se gaagaa taai. A me mikee nagaano dimii mee me a kaa meanee taa see agiyoo taa kega, daba daagimaa peege" see asigi naaki kisee ki mee agiyoo taa kega.

* **9:17** "Nuku see otaawee yiba se wogeawee siyaa" see menaa mee ko otaawee kuwa kambing wodaa kado ipiipii seta yoka gipii see anggur poo uwoo wogeawee siyu ko uwo uu kega kaboo uwo ebo kega, ebo kega naadi kaama kado nuku yoka kipuuniyaa. Gipii dokaa ponee to ma, anggur poo uwoo ma kuwa mena nekeeniino yaato ko Yesus me etokaa gipii see menaa ma, méé me wegawoo siyaa menaa ma kuwa se aatabi taai naadi ebea-ebea menaa mee.

²³ Muguu naadi sembahyang segee see ee kaa eboo me ee kaa peemaata deamaagi too ko mée eebaa yoga bootaa da kaa puusee, yegee seamoo taakea. ²⁴ Yesus me asiino, "Ikii uduma amoo maa kaa pooi. Mee yogaa mee boopa se, toomoo ompa ke" see asigi kiya okoo yakeakea. ²⁵ Yesus me kuwa bagee yuwa yoo da kaa abagakomeeta kaama yogaa to topa komoo to kaa pakaanta wa me yagaa da pe-peneasigi naaki aya andoo peega. ²⁶ Mee menaa da kiyoo-kiyoo eeweganaa seta.

Emaa digiyoo see bagee ekea wiya Yesus me emaa daamaa yakiyaata menaa

²⁷ Yesus muguu naadi peetaaka too ko emaa digiyoo see bagee ekea wiya Waa peegi-peegi uuto ebo menaa kaa asiino, "Ei, Daud ma apaa kaa Méé, Aa epa méé gaai, epa méé gaai" see asepegeeka.

²⁸ Yesus ee ena yiba pakaaniyaa naaki kuwa méé wiya miya pakaanegaa. Yesus me asiino, "Ani me ekea emaa daamaa kikiyaayaa kuwa mikee nagaagea ye?" asigi naaki "Tuhan, enaa mikee kagaage" see asegea. ²⁹ Wa me ekea emaa masii to kaa yagaa yamaataata kaama asiino, "Ekea me mikee nagaano dimii mee me ekea me ou see gaagea yuwa ukuwaaniipa" see asigi naaki ³⁰ emaa diino keago kegea. Wa me asiino, "Kuwa Ani me emaa daamaa kikiyaaga kuwa méé se asii" see asigi ³¹ kiya ekea me kuwa kisee méé yakoo sipi menaa kuwa mee magaawee da uduma kiyoo-kiyoo ogo peeyaagea.

Mena wegaano naka see mée ena Yesus me mena daamaa wegayaata menaa

³² Kuwa mée wiya pe-seomegea kaboo mée ena Yesus paagoo eemegea, paa me peneata kaama mena wegaano naka see mée to. ³³ Yesus me paa yaabagaapeasigi naaki mena wegaano keago kigi. Kiyoo bagee mée eebaa dimi nag-imegea. "Sooi, kisee agiyoo kuwa inii Israel magaa kaa diino taa agiyoo" see wegagea ³⁴ kiya Parisi kaa bagee yuwa me wegaano, "Taa, Waa paa me eboo tawata kaama too paa yuwa yaaba-gaapeasiyaa" see menaa yawegagea.

Yesus me mée epa nao see gaata menaa

³⁵ Yesus mee ebo magaa kaa miya, peedi magaa kaa miya peenaa naadi kaama sembahyang segee see ee yuwa yiba mée topetaa, Wa me daamaa etokaa doometa menaa, Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa kuwa eewegataa, bedaa ikiyoo meanee see agiyoo tomaa-tomaa eebaa kuwa miya yataa kiyaabuu see, kisee agiyoo ukuwanaa segeeki. ³⁶ Wa me kuwa mée eebaa deeta kaama epa nao see gaagi. Domba wodaa tabaa da domba munitaa see mée taa kaa domba weda, gaagaa siyaa see see okoo miya kisee bagee yuwa yoka naadi okoo epaagi. ³⁷ Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Bugi kaa agiyoo kapoo, maamaa pudii kiya abaano bagee eebaa taa yoka† ³⁸ bugi epoo

9:36 Yeh 34:5-6 † **9:37** "Bugi kaa agiyoo kapoo, maamaa pudii" see menaa mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me doometa menaa yiino taa bagee kuwa eebaa see ebea-ebea menaa mee.

Mée me Wa me bugi kaa agiyoo abaano bagee eebaa peeyaasi naadi asegee taai" see asigi.

**Yesus Wa me topenaa see bagee
gaasi ma wiyaa to mena
naweganaasi naadi peeyaano taa
kaboo aseta menaa**

10

10:1-42

¹ Yesus me Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiya "Meei" asigi. Meemaagea kaboo Wa me pesee agiyoo mantayu, kuwa ko paa yuwa yaabagaapeasi naadi ma, bedaa mée kaa meanee see agiyoo tomaa-tomaa yuwa yataa kiyaabuusi naadi miya mantayu.

Yesus Wa me menaa yadoonaa taano bagee mée gaasi ma wiya wiginta menaa

Mrk 3:13-19, Luk 6:12-16

² Kuwa mena yadoonaa taano bagee gaasi ma wiya kuwa ekaa yuwa ko kisee: petamanii Simon, Petrus see ekaa miya muntaata mée, menaamee Andreas, Zebedeus yoopaa Yakobus, menaamee Yohanes, ³ Pilipus, Bartolomeus, Tomas, pajak kepee yamasegee see mée Matius, Alpeus yoopaa Yakobus, Tadeus, ⁴ yape tukuu mée Simon, bedaa Yudas Iskariot, Yesus ekegataata kepe masiipi mée.

Yesus me topenaa see bagee "Ikii kisee ukuwanaa, peenaa taai" see aseta menaa

Mrk 6:6-13, Luk 9:1-6, 10:4-12

⁵ Kuwa mée gaasi ma wiyaa to kuwa Yesus me peenaa siyaano taa kaboo aseta menaa kuwa ko kisee: "Ikii apanaa tomaa kaa bagee me magaa kaa taa se pooi, Samaria bagee me magaa kaa taa miya se pooi. ⁶ Israel bagee yuwa, egadaa seta domba wodaa mokoo bagee okoo paagoo too pooi. ⁷ Ikii peenaaki too 'Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa ekaapa yoka' see asenaa taai. ⁸ Ikiyoo meanta bagee yuwa ikiyoo yataa kiyaabuu taai, boota bagee yuwa aya andoo peeyaabuu taai, esee pedeo abuu meanee see bagee yuwa abuu yataa kiyaabuu taai, paa yago bagee yuwa paa yaabagaapii taai. Ikii miya aii masegea yoka ikii me miya aii kisee manii.* ⁹ Emas, perak, tembaga, kisee kepee toma ena ma se dogaa. ¹⁰ Ayaabu kea, doka kapo wiya, bado doko, tamo, kisee agiyoo kuwa miya se dogaa. Ikii agiyoo tapoo peenaa taapea kuwa ko agiyoo yaokagee see bagee okoo me gaano pedeo agiyoo daamaa masiyaa see see ikii miya daamaa masiipea yoka se gaaga taai.

¹¹ Ikii mée tuyaa magaa kaa peemaata kaama kiyoo ikii daamaa badaa kimaayaa bagee abaai. Abamaata kaama mee ee kaa too eomegee, toogee taai, apanaa magaa kaa peeyaa naagoo too pooi. ¹² Kiyoo magaa kaa ee yuwa yiba pe-seemaano kaboo 'Epao, ikii Ogatamee ma emee-

* **10:8** "Ikii miya aii masegea yoka" see menaa mee ko Yesus me Ni me menaa ma, Ni me pesee agiyoo ma kuwa Ni me aii kineega yoka ikii miya apanaa bagee aii kisee ase-manee, daamaa agiyoo aii kisee yaukuwagee, kisee yaukuwawoosi naadi aseta menaa mee. **10:10** 1Kor 9:14, 1Tim 5:18

emee kisiyaasi yoka' see keta asii. ¹³ Okoo me daamaa badaa kimaayu ko kuwa ikii me okoo Ogatamee ma emee-emee siyaasi naadi menaa kuwa mee ee kaa bagee paagoo daamaa toopa. Kiya ikii badaa se kimaayu ko mee menaa bedaa ikii yaato metaki meepa. ¹⁴ Kisee ee ena kaa bagee me ikii badaa kimagaano miya be, ikii me eewegayaa menaa miya be kiyu ko poono kaboo ikii badoo da kaa maga ponee yuwa takadekumii. ¹⁵ Anii mikee kisiino ko: Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo mee magaa kaa bagee okoo kaa pedeo yadootagaatagi agiyoo kuwa mikee ebo kaata, apanaa magaa kaa bagee yuwa see see se. Mee naagoo Sodom magaa kaa bagee ma, Gomora magaa kaa bagee ma okoo kaa pedeo yadootagaatagi agiyoo ebo kaata kiya kuwa eto ikii kibe kaapea bagee kuwa okoo kaa pedeo yadootagaano kuwa ko mee asii esee ebo kaata."

Ikii kibe kiyaa bagee meepea yoka gaai naadi menaa

Mrk 13:9-13, Luk 12:2-9, 21:12-19

¹⁶ "Daamaa yii. Domba wodaa yuwa woda nookee kamenoo yuwa paagoo peeyaa mokoo Anii ikii pooi see kisega yoka okoo paagoo peemaata kaama ipiipi gaamagaai, dimi ipi see otoogiyoo mokoo daamaa nekeenii. Deme see bedoo mokoo miya okoo paagoo dimi adumaai,

kuwa dimii ekea paaya doonaa taai.† 17 Ikii kibe kiyaa bagee agoo kaata yoka gaai, nekeenii. Okoo me ikii yagaa kipeneata kaama mena pekataa see bagee yuwa paagoo kidogeamoo taatagea, sembahyang segee see ee yuwa yiba miya pepeaduu me kidakamaatagea. 18 Ikii Ni yaato bagee kemaata magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa paagoo kiipootagea. Kisee ikii kiipeeyaa kaboo okoo ma, Ogatamee ewo see tomaa kaa bagee yuwa ma okoo uduma paagoo Ni me menaa daamaa eewegaai. 19 Okoo me ikii kipeneata kiipeeyaa kaboo 'Anii kaasee menaa wegaapa, kaasee menaa wegaapa?' see dimii kuwa se abaai. Ikii mena wegaano kaboo 'Kisee wegaai, kisee wegaai' see dimii kuwa ikii daamaa ipi kaapea. 20 Ikii me wegaapea menaa kuwa ikii me wegaapea se kiya Ikiitaagi Wa me Roh me ikii kisi-manee taapi yoka se gaagaa taai.

21 Bedaa kuwa kaboo da taa miya kisee ukuwaaniita: Ekea kenaaya kiya ena mee wugi-maasi naadi ekegatagaatagi, nagamee me wa me yogaa to ekegatagaatagi, bedaa yogaanii yuwa me okonaka wugimaasi naadi ekegatagaatagea. 22 Ikii Ni yaato bagee kemaata méé uduma kibe kaatagea kiya ikii makii taa, kisee too wodopasi yaato toowoo siyaa bagee kuwa daba daagimaa pootagea. 23 Kisee maga ena kaa bagee me

† **10:16** Woda nookee kamenoo mee mena nekeeniino yaato ko Yesus ma be, Wa me menaa ma be see bagee ebea-ebea mee. "Dimi ipi see otoogiyoo mokoo daamaa nekeenii" see aseta menaa kuwa ko Yahudi bagee me gaano ko 'Otoogiyoo kuwa dimi ipi see agiyoo mokoo' see gaata kaama aseta menaa. **10:22** Mat 24:9-13, Yak 1:12

ikii kibe kegea gaayu ko maga ena kaa oogaa. Anii mikee kisiino ko: Israel magaa uduma peenaa semagaano taa see kaboo Mée Yogaa mee meetagi."

Mée me Yesus mee be kiyu ko Wa sekaataa bagee kuwa miya be kaaapea see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa

Luk 12:2-9

²⁴ "Mena topetaa see bagee kuwa ebo, okoo me mena topetaa siyaa mée to mee peedi see kuwa taa, bedaa agiyoo yaokagee see bagee yuwa ebo, okoo me eboo mee peedi see kuwa miya taa.

²⁵ Mena topetaa see bagee yuwa me gaano, 'Ni me mena topetaa siyaa mée to mee anii waa see see naaki daamaa' see gaayaa. Bedaa agiyoo yaokagee see bagee yuwa miya kisee gaayaa. 'Ni me eboo mée me daamaa-daamaa kookea kuwa anii miya kisee nakookea naaki daamaa' see gaayaa. Kiya ikii gaayu ko mée me pedeo-pedeo kitaapea. Kuwa ko mée tukuguu to nagamee ebo maa diya kisee mée me nagamee paa ekeata Beelzebul see ekaa muntaagea kepa ko wa me yogaa yuwa uduma ekaa muniino mee asii esee pedeo see ekaa munitagaapea.‡

²⁶ Kisee kemaata kisee bagee kuwa ikii se wedaai. Eto dapimemaata menaa kuwa uduma

‡ **10:25** "Nagamee paa ekeata Beelzebul see ekaa muntaagea" see mee mena nekeeniino yaato ko mée me Yesus be kaa paa ekeata pedeo ekaa muntaagea see ebea-ebea mee. Kuwa menaa kuwa ko Yesus ma, Wa sekaataa bagee yuwa ma okoo ena tukuguu to mokoo kiyaata kemaata "Ikii miya mée me pedeo ekaa kimunitagaapea" see kuwa nekeensi naadi menaa. **10:25** Yoh 15:20

awee da kaa kedaa taapa, bedaa koogo boone-maata menaa yuwa uduma miya ipi kiyaabuu taapea yoka ikii weda taa. ²⁷ Ani me digiyoo yiba kaama kisiyaa menaa kuwa egapi yaato awee da kaa naweganaa taai. Bedaa Anii koogo ebe kaa menaa, poko kaa menaa kaa kisiyaa yuwa kuwa miya mena ebo kaa awee da kaa nawegakumii. ²⁸ Má yaato wugimaayaa bagee kuwa dimi mena yaato se wugimaayaa yoka okoo se wedaai. Wedaano ko Ogotamee Wa too wedaai. Waa ko dimi mena yaato ma, má yaato ma enaataa neraka biyaa yiba mée tameepeasiyaa see Mée yoka mée kuwa wedaakee se.

²⁹ Mugipo daaya see bedoo mee aii agiyoo, esee peedi, imi wiya waa naa enaataa kepe peedi masiyaa agiyoo da, se maa? Mikee kiya bedo ena booyaa mee Ikiitaagi Wa me gaata-gaata doodoo too booyaa. ³⁰ Bedaa ikii edooyuu apa uduma miya Wa me daamaa kiegamaata. ³¹ Kisee kemaata se wedaai. Ikii ebo, apanaa agiyoo see see se, mugipo daaya see bedoo maamaa eebaa kiyaa miya ikii ma endagii se, kisee Wa me ikii kigaataa see yoka mée se wedaai.

³² Okoo mée paagoo weda taa ma 'Anii Yesus sekaataa bagee' see asiyaa bagee kuwa Ani me miya epoo to wodoo Neataagi paagoo 'Waa ko Ni sekaataa nameeno weda taa see mée yoka' see yawegaata. ³³ Kiya okoo mée paagoo Anii nawisintaata 'Yesus mee anii ewo' see nawegayaa bagee kuwa Ani me miya wisintaata epoo to wodoo Neataagi paagoo 'Mee ko Anii ewo see mée yoka' see yawegaata."

*"Mée aaemee-emees siyaano see naadi meta se"
see gaasi naadi menaa*

Luk 12:51-53, 14:26-27

³⁴ "Anii magaa da kaa mée tomaa uduma aaemee-emees siyaano see naadi meta see dimii mee se nagaai. Anii mée aaemee-emeesi naadi menaa doomega se kiya mée aapekadaasi naadi meta. § ³⁵ Mee ko paayogaa to ma, nagamee ma ekea aawisii taapea, ukuyogaa to ma, okooto ma ekea aawisii taapea, apimee ma, paimee baayo ma ekea aawisii taapea, kisee aapekadaasi naadi meta. ³⁶ Mikee, yape masiyaa bagee kuwa apanaa bagee se kiya ena ee kaa bagee yuwa miya aayape kaapea.

³⁷ Ni sekaataa nameeno kuwa ko okonaka epa kaano kuwa ebo, Anii naepa mee peedi see gaayaa bagee kuwa sikii taa, Ni sekaataa se namiyaa. Bedaa yogaanii yuwa okoo epa kaano mee ebo, Anii naepa mee peedi see gaayaa bagee kuwa miya Ni sekaataa nameeno iyo, sikii taa. ³⁸ Bedaa piya boko ma dootaata Anii naobeedoota booyaa yoo poono be see bagee kuwa miya Ni sekaataa bagee kaano iyo, sikii taa. ³⁹ Okoo ekaato koogo daba toono see naadi okoo me gaayaa-gaayaa yuwa kaa too umiwoo, toowoo siyaa bagee kuwa usiyaato ko umina pedeo kaatagea. Kiya okoo ekaato ekegataata kaama Ni sekaataa namiyaa bagee kuwa okoo booyaa miya okoo usiyaato ko daamaa kaatagea"

§ **10:34** "Mée aapekadaasi naadi meta" see menaa mee ko Yesus mikee gaayaa bagee kuwa mée me wigintaata kaama wugiyaa yoka see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

see asigi.

Ogatamee me bagee yuwa daamaa badaa maasi naadi menaa

⁴⁰ Bedaa Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Ikii mena naweganaa taapea ka-boo ikii daamaa badaa kimaayaa bagee kuwa okoo me Anii miya daamaa badaa namaayaa mokoo, bedaa Anii miya daamaa badaa namaayaa bagee kuwa Anii naisiyaata Mée Waa miya daamaa badaa maayaa mokoo. ⁴¹ Nabi bagee badaa maayaa bagee kuwa nabi bagee badaa maataa to mokoo da masiitagea, bedaa Ogatamee me menaa yayeewoo see bagee badaa maayaa bagee kuwa miya Ogatamee me menaa yayeewoo see bagee badaa maataa to mokoo da masiitagea. ⁴² Bedaa peedi, daba see bagee yuwa okoo Ni sekaataa pono bagee kemaata okoo paagoo agiyoo maniyaa bagee kuwa miya kisee. Uwo peenaa too miya nusi naadi maniyaa bagee kuwa taa ma taa daamaa agiyoo yaukuwataa to mokoo da masiitagea, see kuwa mikee kisega" see asigi.

11

¹ Kuwa menaa yuwa Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiya paagoo asemaata kaama Waa peedoota mee magaa gebo kaa bagee paagoo Wa me doometa menaa mée topenaa, eeweganaa segee seta.

*Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me Yesus
apaadeeta menaa*

Luk 7:18-35

² Kuwa kaboo da uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee digiyoo ee yiba tupi. Kristus me koo senaa seta menaa yuwa doodoota wa paagoo eewegagea. Yohanes me Yesus apaadiino menaa ena agoo naadi wa me topetaa see bagee yuwa me kuwa menaa doodoota Yesus paagoo asiino, ³ "Yohanes me kasiino ko 'Idukaa kaama meetagi see wegawoo seta Mée mee Aa ye, apanaa bagee ena kaata ye?' see kasigi" see asegea.

⁴ Yesus me okoo asiino, "Ikii me yeetaa, deetaa see yuwa kuwa Yohanes pe-asii. ⁵ Kuwa ko emaa digiyoo bagee diino keago kedaakea, oogimaata bagee bado petooniyaata daamaa peenaakea, esee pedeo abuu meanee see bagee yuwa abuu taa kedaakea, apa takiinta bagee mena daamaa yeegea, boota bagee aya andoo peegea, daba bagee yuwa paagoo daamaa etokaa menaa kuwa eeweganaakea. ⁶ Dimi wiya taa, Anii mikee nao naadi se naekeasiyaa bagee kuwa daamaa, ede nao. Kuwa menaa uduma Yohanes paagoo pe-asii" see asigi.*

11:5 Yes 35:5-6, 61:1 * **11:6** "Dimi wiya taa see bagee kuwa ede nao" see menaa mee ko 'Idukaa kaama Ebo Kristus see wegawoo seta Mée mee ko Yesus mee too yoka' see gaayaa bagee kuwa. Yohanes waa digiyoo ee yiba totaaki too wa me gaano, 'Wodopasi yaato ukuwaandaa taata yuwa kuwa Yesus me moga ukuwaaniyaano taa yoka Waa mikee Ebo Kristus ye, taa ye?' see dimii gaagi. Kiya Yesus me kisee dimi wiya kuwa ekeata mikee nagaawoo taai naadi aseta menaa mee.

⁷ Yohanes me menaa yadooepa bagee yuwa pe-seomegea kaboo Yesus me mée yuwa paagoo Yohanes kaa menaa eewegaano see naadi asiino, "Ikii ebo mee maga ugii da kaa Yohanes paagoo peegee semea kuwa maagiyoo diino see naadi peegee semea ya? Aii boo kabagaa da bo me maki-makaa taaka see kuwa diino see naadi peegee semea ye? ⁸ Taa yoka maagiyoo diino see naadi peegee semea ya? Diino disi see dokaa maanaa see mée ena diino see naadi peegee semea ye? Taa, kisee daamaa dokaa maanaa see bagee kuwa ebo tookee bagee me ebo see ee kaa too toogee siyaa yoka ⁹ ikii maagiyoo diino see naadi peegee semea? Nabi bagee diino see naadi ye? Mikee, waa nabi bagee kiya nabi bagee asii eboo. ¹⁰ Kuwa ko Ogatamee me kapogee yiba Yohanes kaa uwa daata menaa ena idukaa ebeamata, mee ko kisee:

'Ni me menaa naweganaa taano mée ena wa keta
pooi see kaasiita,

A me poono etaa da wa me daamaa kamasi-
itagi' see menaa ebeamata. *Mal*

3:1

¹¹ Anii mikee kisiino ko: Idukaa kaama eto too mée tomaa-tomaa kuwa uduma uwo mée yatukumeta mée Yohanes wa too ebo kiya eto kaama wodoo Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo daba tuyaayaa bagee kuwa uduma ebo. Okoo uduma, esee daba see bagee miya, esee daba see apii miya Yohanes asii esee ebo kegea. ¹² Yohanes me petamanii mena weganaa seta yoo kaama eto too mée yuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo anii ma se toga ou naadi

omaago ma medaakea, bedaa dimi pedeo bagee me miya be kaa omaago ma wisintagaa segeeke. ¹³ Kisee ukuwaandaaka menaa kuwa ko idukaa Musa me menaa yiba ma, nabi bagee me menaa yiba ma kuwa menaa wegawoo seta, kisee too Yohanes agoo keta yoo too. ¹⁴ Eto ko idukaa kaama wegawoo seta menaa ena ma kisiinaka yoka masiyaa bagee yuwa daamaa masii. Mee ko idukaa kaama nabi Elia waa meetagi see wegawoo seta menaa da kuwa uwa daano yaato ko Yohanes wa kaa kega. ¹⁵ Apa agoo see bagee daamaa yii" see asigi.

¹⁶ Bedaa Yesus me asiino, "Etokaa bagee kuwa kaasee bagee yuwa naa ya? Anii okoo kaa ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: Okoo ko yoga tabaa da pasar kaa animaata ebaa-ebaa siyaa mokoo. Yoga peedi noonaa me apanaa yogaa yuwa paagoo asiyaa menaa ko ¹⁷ 'Inii ikii paagoo kaado kiibaa-baa sepe kiya ikii ede ma, ede ma mée eewasiino miya be, otoo-otoo taano miya be. Bedaa "Niiyegee taai" see kisiyaa miya ikii inii ma epo enaataa yegee taano be, ikii me kisee mée wisinegea' see asiyaa.† ¹⁸ Mee mokoo miya etokaa bagee yuwa me wisineekee too. Mee ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes waa naano agiyoo naano dimii too see mée se kiya, anggur

11:13 Luk 16:16 **11:14** Mal 4:5, Mat 17:10-13, Luk 1:17
 † **11:17** "Ikii inii ma epo enaataa ede ma, ede ma mée eewasiino miya be, yegee taano miya be" see aseta menaa mee ko Israel bagee noonaa miya kisee. Okoo me Yesus ede ma, ede ma epo eenaano kuwa miya be, Yohanes ma epo enaataa naano agiyoo tapoo toono kuwa miya be, ekea paaya be. Kuwa me kemaata Yohanes me menaa miya be, Yesus me menaa miya be, ekea paaya be.

poo uwoo miya se notaa kiya mée me wisinegee semea. 'Waa paa yago mée to' see yawegagee semea. ¹⁹ Mée Yogaa mee miya wisinegeekea. Waa ede ma naano agiyoo eenotaa, anggur poo uwoo miya eenotaa see kuwa okoo dimi nagimaakee kaa wegaano, 'Mee Mée mee deeweei. Naano agiyoo naano dimii too, uwo miya naano omaago. Pajak kepee yamasegee see bagee ma, apanaa dimi pedeo see bagee ma epo eenotaa see Mée to yaai' see yawegageekea. Etokaa bagee me kisee wisinegeekea kiya mée ena wa me daamaa ukuwanaa siyaa agiyoo kuwa kaa kaama mée me 'Mikee, kuwa ko Ogatamee me ipi dimii kaa yaukuwanaa segeeki agiyoo yuwa ii' see kuwa yanekeeniya" see asigi.‡

Mikee gaano taa bagee yuwa kaa yawegata menaa

Luk 10:13-15

²⁰ Yesu me dimi nagii-nagii agiyoo eebaa kiyoo-kiyoo ukuwanaa segeeki kiya kuwa magaa kaa bagee okoo me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa ekeasiino taa, Ogatamee ma dimii menaa kaa taa see bagee kemaata Wa me kagoo kaa wegaano, ²¹ "Korazim magaa kaa bagee ma, Bet-saida magaa kaa bagee ma ikii pedeo kaatagea yoka yaai. Dimi nagii-nagii agiyoo kuwa Anii ikii paagoo koo senaa sepa kiya ikii me pedeo yuwa

11:19 Luk 15:1-2, 19:7 ‡ **11:19** "Ogatamee me ipi dimii kaa yaukuwanaa segeeki agiyoo yuwa ii" see mee mena nekeeniino yaato ko Yohanes ma, Yesu ma ekea me daamaa ukuwanaa seta agiyoo kuwa kaa kaama ekea aii ewo see bagee wiya se kiya mikee Ogatamee yaato bagee ii see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

ekeasiino taa. Kuwa dimi nagii-nagii agiyoo kuwa apanaa bagee me magaa kaa ukuwapa naaki okoo mikee nao see nagaayaa. Kuwa ko idukaa Tirus magaa kaa bagee ma, Sidon magaa kaa bagee ma okoo Ni me ukuwanaa sepa agiyoo kuwa diino taa. Okoo deeta naaki Waa mikee nao see nagaayaa, okoo me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa yaai naadi ekeata karung see see ponee yuwa maataata kaama aguu miya okoo ekaato kaa widimiyaa. § 22 Ani me kisiino ko: Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo Tirus magaa kaa bagee ma, Sidon magaa kaa bagee ma okoo kaa pedeo yadootagaatagi agiyoo kuwa peedi kaata kiya ikii kaa pedeo kidootagaatagi agiyoo kuwa esee ebo kaata.

23 Bedaa ikii Kapernaum magaa kaa bagee yuwa miya yaai. Ikii me 'Ogatamee me inii epoo to wodoo mée yagaatoo taatagi' see dimii mee gaagea ye? Kisee taa kaata. Ikii gaayu ko boota bagee toogee yoo kitamekumiitagi. Kisee kuwa ikii paagoo dimi nagii-nagii agiyoo koo senaa sepa kuwa idukaa Sodom magaa kaa kiyoo ukuwanaa seta naaki okoo mikee nao see gaayaa, okoo me magaa pedeo se kiyaata eto kenaagoo miya tuyaa. 24 Ani me kisiino ko: Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo Sodom magaa kaa bagee okoo kaa pedeo yadootagaatagi agiyoo kuwa ebo kaata kiya ikii kaa pedeo kidootagaano

§ 11:21 Korazim magaa ma, Betsaida magaa ma wiya kuwa Yahudi bagee me magaa kiya Yesus mikee nao see dimii mee gaano taa. Tirus magaa ma, Sidon magaa ma wiya kuwa apanaa tomaa kaa bagee me magaa, Yahudi bagee se.

kuwa ko mee asii esee ebo kaata" see asigi.

*Yesus me Nagamee yaapaagee seta menaa
Luk 10:21-22*

²⁵ Kuwa magaa kaa bagee mikee gaano taa naadi kaama Yesus me wegaano, "Neataagi, Anii kiiboo, paamee see kasega. Aa ko epoo to wodoo Eboo miya, magaa da kaa Eboo miya. Okoo 'Anii ipi yoka' see gaayaa bagee ma, dimi yago see bagee ma okoo paagoo mikee menaa nekeensi naadi dimii mee A me yaboonemaage kiya dimi peedi see bagee yuwa paagoo A me daamaa awee da kaa ipi kiyaabuuke. ²⁶ Mikee, Neataagi A me kisee daamaa, ede nao naadi yaukuwayaage" see asigi.

²⁷ "Se-agiyoo, we-agiyoo, se-pesee, we-pesee kuwa uduma Neataagi A me Ani kaa naekeata. Yogamee ipi see bagee mée ena ma taa, Nagamee me too ipi. Nagamee ipi see bagee gaayu ko Yogamee me miya Nagamee ipi, bedaa Yogamee me ipi kiyaabuu see bagee okoo miya Nagamee ipi" see asigi.

Yesus me "Ni paagoo miweei" see aseta menaa

²⁸ Bedaa Yesus me asiino, "Ikii kana kegea bagee kuwa kana opeesea yoka Ni paagoo miweei. ²⁹ Ni me ikii kaa kidootaayaa menaa kuwa daamaa dogaa, Ni me dimi menaa daamaa tupii. Anii ko dimi daba, mena daba see Mée yoka ikii Ni paagoo kana opeapea. ³⁰ Mikee, Ni me ikii kaa kidootaayaa menaa kuwa ede ma doomaayaa, bedaa Ni me kitupiino menaa kuwa

miya daamaa ukuwamaayaa, kana see taa" see asigi.

12

Sabat naagoo Parisi kaa bagee me Yesus kagoo keta menaa

Mrk 2:23-28, Luk 6:1-5

¹ Kaawaa ena Sabat naagoo Yesus mee gandum poo uwaa da taa peetaaki too Wa me topenaa see bagee yuwa me naadi kaa gandum poo ukuu yuwa daageeta kaama noopegeeka. ² Daagea-daagea kuwa Parisi kaa bagee me degea. Okoo me Yesus asiino, "A me topenaa see bagee kuwa deede. Sabat naagoo yoka okoo me kuwa ukuwagea kuwa daa" see asegea.

³ Yesus me asiino, "Idukaa Daud ma, waa ma enaataa bagee yuwa ma okoo naadi ebo kaa eeukuwata menaa mee ikii diino taa, ewo ye? ⁴ Mee ko Daud waa Ogatamee me ee yiba seemeta kaama Ogatamee paagoo manegee seta roti magu yuwa masegeeta nota, waa ma bagee miya eenota. Kuwa roti kuwa naano ko imam bagee me too noogee siyaa roti yuwa, apanaa bagee yuwa naano ko daa kiya kisee-kisee taa.* ⁵ Mena ena miya kisee: Imam bagee yuwa okoo Sabat naagoo miya ukuwaano agiyoo ukuwagee siyaa. Ogatamee me ee yiba okoo me

11:30 1Yoh 5:3 * **12:4** Daud mee imam bagee se kiya kuwa roti kuwa naadi ebo kaa nota mee ko Yesus me topenaa see bagee yuwa miya okoo naadi kaa Sabat naagoo gandum poo ukuu yuwa daagegea kuwa miya daa see taa see kuwa nekeensi naadi menaa. **12:4** 1Sam 21:1-6, Im 24:5-9

ukuwagee see agiyoo yuwa ukuwageekea naadi Sabat naagoo tuunuu segeekea kiya okoo kaa kisee taa. Kuwa Musa me menaa yiba ebeamata menaa kuwa ikii diino taa, ewo ye? ⁶ Ani me kisiino ko: Ogatamee me ee mee ebo maa diya mee asii Eboo ena eto kiipaa nakaayoo tupi see kuwa daamaa nekeenii. ⁷ Ogatamee me kapogee yiba Wa me wegata menaa ena mee ko kisee: 'Ikii me mée epa kaano kuwa Anii ede, agiyoo nakupi-manee taano kuwa be' see menaa topa kiya ikii se nekeenegea. Nekeenegea naaki pedeo taa see bagee kuwa pedeo see se asiyya. ⁸ See kemaata Mée Yogaa mee Sabat naagoo epoo Mée" see asigi.†

Yagaa enaato boota see mée to daamaa yakiyaata menaa

Mrk 3:1-6, Luk 6:6-11

⁹ Yesu muguu naadi kiyoo bagee me sembahyang segee see ee yiba seemetaa. ¹⁰ Mée ena, yagaa enaato boota see mée to kiyoo tupi. Mée noonaa peedoota Yesu paagoo asiino, "Sabat naagoo mée kaa meanee see agiyoo yataa kiyaano kuwa dagu ye, daa ye?" see asegea. Okoo me Yesu kaa pedeo menaa yaweganaa taano see naadi kisee apaadeegea.

¹¹ Yesu me asiino, "Ikii me domba wodaa komo yiba esaniyu ko Sabat naagoo miya pe-neata kaama maseageeyaa, se maa? ¹² Domba

12:5 Bil 28:9-10 **12:7** Hos 6:6, Mat 9:11-13 † **12:8** "Mée Yogaa mee Sabat naagoo epoo Mée" see aseta menaa mee ko Sabat naagoo yoka see kaa menaa kuwa Yesu Wa too mena pekatagaa see Mée, apanaa bagee me se, see aseta menaa mee.

mee ebo agiyoo maa diya mée tomaa mee ko mee asii esee ebo yoka Sabat naagoo miya kisee daamaa agiyoo yakuwaano kuwa dagu" see asigi. ¹³ Kiyoo kaama Yesus me mee yagaa boota see mée to asiino, "A me yagaa da petaasede" asigi. Yagaa peto asigi naaki daamaa keepeasigi, naato see see. ¹⁴ Parisi kaa bagee yuwa kagoo ebo kaa peedaakea, Yesus wugiino see menaa koogo wegapegeekea.

Yesus mee kaa wegawoo seta menaa

¹⁵ Parisi kaa bagee me wugiino dimii mee Yesus nekeenta kaama peedoota apanaa magaa kaa, mée eebaa Wa sekaataa peegea. Wa me okoo kaa meanee seta agiyoo uduma yataa kiyaabuu semaata okoo paagoo asiino, ¹⁶ "Anii mée paagoo se naipi kiyaai" see asigi. ¹⁷ Wa me ukuwata-ukuwata kuwa ko idukaa Ogatamee me nabi Yesaya paagoo eewegata menaa da uwa daaga yoo. Kuwa menaa kuwa ko kisee:

¹⁸ "Mee ko Ni me daamaa wigintaata Mée, Ni me asiyaa menaa daamaa naukuwataa see Mée.

Waa ko Ni me epa see Mée, Anii dimi wikii-wikii nasiyaayaa Mée.

Ni me Roh mee Wa kaa tuyaata,
mée tomaa-tomaa Ogatamee me okoo kaa menaa kuwa daamaa yadaakomee taatagi yoka, see menaa kuwa okoo paagoo nawegakumiitagi.

¹⁹ Waa aawisi-maawisi menaa se wegaatagi, ebo menaa-menaa miya taa,

bedaa ebo bagee okoo me etaawee ebo menaa wegapegee siyaa see see kuwa miya taa see Mée.

20 Ituunta koto usii to mee miya Wa me se dukuuniyaapi,

biyaa otooguu to diino see koo taaka kiyaa miya se deeyaapi.‡

Waa kisee daba see dimii kaa mena mée yadaakomee siwoo taapi, kisee too mée tomaa mikee menaa too yayeewoo taatagea yoo too.

21 Mée tomaa-tomaa Wa kaa too dimi kotopiwoo taatagea" see menaa ebeamaata. *Yes 42:1-4*

"Yesus mee paa tawata kaama too paa yaabagaapeasiyaa" see yawegata menaa

Mrk 3:20-30, Luk 11:14-23

22 Kiyoo kaama mée ena badaa maadoota Yesus paagoo eemegea. Waa paa me peneata kaama emaa miya pedeo, mena miya wegaano naka. Yesus me paa yaabagaapeasigi naaki mena miya wegaano keago, emaa miya awee keep-easigi. 23 Mée uduma dimi nagimegea. "Sooi, idukaa kaama Daud ma apaa kaa Mée to meetagi see wegawoo seta Mée mee ye?" see wegagea

24 kiya kuwa menaa Parisi kaa bagee yuwa yeeta kaama asiino, "Kisee se. Wa me paa yaabagaapii segeeki kuwa paa me eboo Beelzebul mee tawata

‡ 12:20 "Biyaa otooguu to diino see koo taaka kiyaa miya se deeyaayaa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus Waa dimi daba see Mée kemaata daba bagee kiyaa miya epa kaapi, pedeo see se asiipi, se wisintagaapi see ebea-ebea. Ituunta koto usii to ebea-ebea mee miya kisee.

kaama too paa yuwa yaabagaapeasiyaa" see menaa yawegagea.

²⁵ Okoo me gaayaa dimii kuwa Yesu me ipi kemaata kaama ebea-ebea menaa kaa asiino, "Maga ena kaa bagee okoo aawisi-maawisi siyu ko méé ukubaanta kaama asii se pesee kiyaa, okoo pedeo kiyaa. Kota kaa bagee yuwa miya okoo aawisi-maawisi siyu ko aapataga naadi kaama se pesee kiyaa, kisee dabaa kiyaa. Ee ena kaa bagee miya kisee kiyaa. ²⁶ Mee mokoo miya paa tabaa da aawisi-maawisi siyu ko mee asii se pesee kiyaa. Kisee Iblis me wa kaa tabogetaa see paa yuwa abagaapeasiyu ko kuwa paa yuwa kaasee pesee kiyaa? Iyo, ebo se tuyaa. Paa yuwa uduma ukubaanta kaama dabaa kedaa siyaa. § ²⁷ Ikii me Anii 'Beelzebul mee tawata kaama too paa yaabagaapii siyaa' see menaa naweganaakea kiya ikii yaato bagee yuwa me mapeagiyo pesee kaa paa yaabagaapii siyaa ya? Ikii yaato bagee okoo me miya Anii see see Ogatamee me pesee kaa paa yuwa yaabagaapii siyaa, se maa? Mikee yoka ikii me nakobanaakea menaa kuwa makapaa menaa too see kuwa ikii yaato bagee me too kisiyaa. ²⁸ Eto ko Anii paa yuwa yaabagaapii siyaa mee ko Ogatamee me Roh pesee kaa kemaata kaama eto kiipaa Ogatamee Wa too ebo méé eetoono kuwa ikii paagoo ukuwaandaa taaka ii see kuwa daamaa nekeenii.

§ **12:26** Kuwa menaa kuwa ko Yesu me paa tawata kaama paa yaabagaapeasiyaa se. Waa paa yaato bagee naaki Wa me paa yuwa si yaabagaapeasiyaa, see kuwa nekeensi naadi menaa yuwa.

29 Mena ena ma kisee: Omaago kiyaa mée wa me agiyoo yuwa mée me oma yamasiino see gaayu ko wa me ee yiba seemeta kaama wa me agiyoo yuwa kaasee yamasiyaa? Mee omaago kiyaa mée wa keta one gadimemaata kaama too wa me agiyoo yuwa daba yamasegeeyaa.*

30 Anii ma epo enaataa eeukuwaano be see bagee kuwa ko Anii nawisintaa see bagee yuwa too, bedaa Anii ma epo enaataa niikutumeeii taano be see bagee kuwa miya mée peeda-paada nasiyaayaa bagee yuwa too.† 31 Kisee kemaata Ani me kisiino ko: Mée me pedeo ukuwayaa agiyoo yuwa ma, pedeo see yawegaa-wegaa siyaa yuwa ma uduma Ogatamee me epa yaekeasiyaa kiya Roh Kudus mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa bagee kuwa epa se ekeasiyaa. 32 Bedaa Mée Yogaa mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa bagee kuwa uduma epa ekeasiyaa kiya Roh Kudus mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa bagee kuwa epa se ekeasiyaa, eto miya, imi-nookaa miya kisee too yoka daamaa nekeenii."‡

* **12:29** Mee omaago kiyaa mée mee mena nekeeniino yaato ko Iblis mee ebea-ebea. Oma yamasetaa see mée mee ko Yesus ebea-ebea. Waa paa yaabagaapeasiyaa yoka Wa too ebo, Iblis ma, paa yuwa ma kuwa dabaa see kuwa nekeensi naadi menaa. † **12:30** "Anii ma epo enaataa niikutumeeii taano be see bagee" see mee mena nekeeniino yaato ko Parisi kaa bagee ebea-ebea mee. Okoo Yesus ma epo enaataa mée yuwa Ogatamee paagoo niikutumeeii taano be see bagee yuwa. ‡ **12:32** Roh Kudus mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa kuwa ko "Yesus me paa yaabagaapii segeeki kuwa Roh Kudus me pesee kaa se kiya paa tawata kaama too yaabagaapii siyaa" kisee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa kuwa.

Poo ota ekayaa-ekayaa ebea-ebea menaa

Luk 6:43-45

³³ "Piya wodoo to daamaa kiyu ko poo yuwa miya daamaa ekayaa, bedaa piya wodoo to pedeo kiyu ko poo yuwa miya pedeo kiyaa. Piya wodoo to daamaa see piyaa miya, pedeo see piyaa miya kuwa poo ota yuwa deeta kaama too yanekaaniyaa. ³⁴ Yaai, ikii otoogiyoo tomaa da miya kisee. Ikii dimi pedeo bagee yoka kaasee daamaa menaa wegamaayaa? Iyo, ebe kaa wegayaa menaa kuwa dimi yiba gaata-gaata yuwa me too mena wegayaa yoka ikii iyo. ³⁵ Dimi daamaa bagee gaayu ko dimi yiba daamaa menaa eebaa maataata kemaata daamaa menaa too wegayaa. Dimi pedeo bagee gaayu ko dimi yiba pedeo menaa eebaa maataata kemaata pedeo menaa too wegayaa. ³⁶ Ani me kisiino ko: Iminookaa Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo mée gakata okoo me otoopa wegata menaa yuwa uduma okoo ekaato dogaatagea. ³⁷ Mee ko ikii me wegata menaa kuwa me kemaata aa dimi topoo see mée yoka naadi pe-kiwigintagaatagi miya, bedaa aa dimi pedeo see mée yoka naadi pe-kiwigintagaatagi miya, kisee kiyaa yoka daamaa nekeenii" see asigi.

Yesus "Aa dimi nagii-nagii agiyoo ena mée deeyaai" see aseta menaa

Mrk 8:11-12, Luk 11:29-32

³⁸ Kiyoo kaama Parisi kaa bagee ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee ma okoo

wedo waa naa Yesus paagoo asiino, "Guru, Aa mikee kisee Mée ii see kanেকেensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo ena inii diinake yoka mée deeyaai" see asegea. ³⁹ Kiya Yesus me asiino, "Yaai, Ogatamee ma dimii ekeata esee pedeo dimii, pedeo menaa kaa too umiwoo, toowoo see bagee yuwa me Ni paagoo 'Aa mikee kisee Mée ii see kanেকেensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo ena mée deeyaai' see nasegeekaa kiya se kiukuwaapa. Ikii me Aa mikee kisee Mée ii see nanেকেensea naadi Anii idukaa nabi Yunus wa me ukuwata peeta menaa mee too kiwegaanaka. ⁴⁰ Mee ko Yunus waa unu wedo, egapii wedo doge damaa to yibaa taa toogee seta. Mee see see miya Mée Yogaa mee unu wedo, egapii wedo maga yiba tootagi. ⁴¹ Iminookaa Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo Niniwe bagee yuwa ma, ikii etokaa bagee yuwa ma aya andoo peedaa seta kaama okoo me ikii kaa kiwegaatagea menaa ko kisee: 'Kuwa bagee kuwa ko pedeo dimii, pedeo menaa ekeasiino taa, Ogatamee ma dimii menaa kaa se toowoo see bagee yuwa too' see menaa kuwa ikii kaa kiwegaatagea. Idukaa kuwa Niniwe bagee me Yunus me weganaa seta menaa kuwa mikee nao naadi kaama okoo me pedeo dimii, pedeo menaa ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too toowoo seta. Okoo me kisee ukuwata kiya ikii ko taa yoka kuwa menaa kiwegaatagea. Yunus mee ebo kiya eto kiipaa

Yunus mee asii eboo Mée ena nakaayoo tupi. §
⁴² Bedaa idukaa api ena, yamuyaato maga ena kaa ebo tookee apii beesekaa magaa kiya Salomo wa me dimi ipi kaa menaa kuwa si yeega ou naadi pakata. Si yeega ou dimii gaata kemaata iminookaa Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo mee apii to ma, ikii etokaa bagee yuwa ma aya andoo peedaa seta kaama wa me ikii kaa kiwegaata menaa mee ko kisee: 'Kuwa bagee kuwa ko A me menaa se kayeetaa see bagee yuwa' see menaa kiwegaata. Salomo wa me ipi see dimii mee mikee ebo kiya eto kiipaa Salomo mee asii eboo Mée ena nakaayoo tupi" see asigi.

Paa yaabagaapeata kaama bedaa mée yiba metaki miyaa naadi aseta menaa

Luk 11:24-26

⁴³ Bedaa Yesus me wegaano, "Paa kuwa mée yiba kaama yaabagaapeata kaama uwo taa see maga ugii da taa ometaa, totaa see yoo abanaa siyaa kiya se deemaayaa. ⁴⁴ Deemagaano taa naadi kaama 'Bedaa ni me toogee sepa yoo metaki poonaka' see gaayaa. Peedoota mee ee kaa peemaaga naaki mée taa, daamaa gekedeep-eata kaama kuwa ee kaa agiyoo daamaa wig-

§ **12:41** "Yunus mee asii eboo Mée ena nakaayoo tupi" see aseta menaa mee ko Niniwe bagee kuwa okoo apanaa tomaa kaa bagee kiya Yunus me pe-eewegata menaa kuwa mikee gaata. Yesus me Anii ko Yunus mee asii eboo kiya etokaa Ni me eewegata menaa kuwa kaasee kaa Israel bagee yuwa mikee nagaano taa ya naadi aseta menaa. **12:42** 1Raj 10:1-10

inemaata topa see deeyaa.* ⁴⁵ Daamao, imi taa naadi kaama peedoota apanaa esee pedeo see paa petoo waa naa badaa maageeta kaama mee mée to yiba toogee siyaa. Kiyoo toogee naadi kaama mee mée to pedeo kiyaayaa. Petamanii paa yaabagaapeasiino taa kaboo wa me umiino, toono pedeo too kiya eto mee kaama asii wa me umiino, toono kuwa mee asii esee pedeo kedaa siyaa. Etokaa bagee yuwa miya kisee. Okoo pedeo dimii, pedeo menaa kaa too umiwoo see bagee yoka okoo pedeo kaano kuwa ko kisee too pedeo kega, pedeo kega siwoo siyaa" see asigi.

Yesus ma ena kenaa bagee kuwa maamee nuwaa see kuwa nekeensi naadi menaa Mrk 3:31-35, Luk 8:19-21

⁴⁶ Yesus kuwa menaa yuwa mée eebaa eewegataaki too ko okooto ma, menaanii yuwa ma kuwa meemaagea. Yesus ma mena eewegaano see naadi yoo da kaa yiinaageeta toomuu taakea. ⁴⁷ Mée ena me Yesus asiino, "Deede, abaayo ma, agaabee nokaa yuwa ma kuwa meemaata mena kaawegaano see naadi yoo da kaa kadiitoo taakea" see asigi.

⁴⁸ Yesus me asiino, "Nibaayo mee maapii naa ya? Anii ma kenaa bagee kuwa maamee nuwaa naa ya?" see asigi. ⁴⁹ Wa me topenaa see bagee yuwa kepo tamo omeeta kaama asiino,

* **12:44** "Mee ee yiba mée taa" see menaa mee ko paa mée yiba kaama yaabagaapeeta kaama mée to daamaa kiyaa kiya Yesus me menaa si yayeeyu ko Roh mee mee mée to yiba se tuyaa, waa bedaa pedeo kiyaa naadi ebea-ebea menaa mee.

"Deede, nibaayo nokaa yuwa ma, Anii ma kenaa bagee yuwa ma kuwa. ⁵⁰ Mikee, epoo to wodoo Neataagi me gaata-gaata yuwa daamaa yaukuwataa see bagee kuwa ko Anii ma kenaa bagee ma, nibaayo nokaa ma kuwa yoka" see asigi.

Yesus me ebea-ebea menaa kaa wegata menaa

13

13:1-52

¹ Mee naagoo Yesus mee ee kaa kaama peedoota piku geboo da kaa animaata toomuu taaki too ko ² mée eebaa Wa paagoo kutuukea. Mée eebaa naadi kaama uwo dagii da kaa koma ena kaa pakaanta animaayu, mée yuwa ea da kaa yiinaageeta totaakea.

Poo keepa sigimenaa siyaa ebea-ebea menaa

Mrk 4:1-9, Luk 8:4-8

³ Wa me topetaa see menaa kuwa ebea-ebea menaa kaa eebaa mée yuwa topetaa. Wa me wegaano, "Mée ena gandum poo keepa sigimenaa taano see naadi peegi. ⁴ Keepa sigimenaaka too ko noonaa etaa da kaa eseanee naadi bedo yuwa me nootaagea. ⁵ Bedaa noonaa oma agoo see magaa kaa, maga eebaa taa see yoo eseaneeka. Maga eebaa taa kaa moga iyadaaka ⁶ kiya mani yuwa maga yiba daamaa poono taa kemaata keno mega ko kuwa iyapa yuwa denadaa naadi wii kedaaka. ⁷ Bedaa noonaa miya takuu uwaa yiba eseaneeka. Iyaga kiya boo aatakiika naaki

egaapeasega. ⁸ Mee kaama too noonaa yuwa daamaa magaa kaa eseaneeka. Iyata kaama poo ekaga naaki poo ukuu noonaa ogei me badoo, noonaa bado ena, noonaa amaamo, kisee ekadaaka. ⁹ Apa agoo see bagee daamaa yii" see asigi.

Yesus me mée yuwa ebea-ebaa menaa kaa topegee seta kuwa kaa menaa

Mrk 4:10-12, Luk 8:9-10

¹⁰ Yesus me topenaa see bagee yuwa meedoota Wa paagoo asiino, "A me mée yuwa topegeeke kuwa kaasee kaa ebea-ebaa menaa kaa topegeeke?" see asegea. ¹¹ Wa me asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa kuwa idukaa kaama awee da kaa kiyaano taa. Eto ikii kuwa menaa daamaa nekeeniiino dimii mee kineegi kiya apanaa bagee ipi kiyaano taa. ¹² Kuwa ko agoo kiya bagee yuwa bedaa noonaa ma masiipea. Okoo koga eebaa kedaa taapea kiya taa kiya bagee yuwa okoo me peenaa kiya yuwa miya yamasegeeyaa.* ¹³ Anii ebea-ebaa menaa kaa mée yuwa paagoo eewegageeka mee ko okoo deegea kiya se deegea mokoo, mena yeegea kiya si yeegea mokoo, se nekeenega. Kisee kemaata Anii ebea-ebaa menaa kaa okoo

* **13:12** "Agoo kiya bagee yuwa bedaa noonaa ma masiipea" see menaa mee ko okoo kuwa yeetaa see menaa daamaa peneta doowoo siyaa bagee kuwa bedaa maamaa agoo kedaa taapea, maamaa ipi kedaa taapea yoka naadi aseta menaa. **13:12** Mat 25:29, Luk 8:18, 19:26

paagoo eewegageeka.† 14 Idukaa nabi Yesaya me wegawoo seta menaa kuwa okoo kaa uwa daaga yoo, kuwa ko kisee:

Ogatamee me wegata menaa ko

'Ikii kisee too yeewoo taapea kiya se nekeeniipea, kisee too deewoo taapea kiya se gaamagaa-pea.

15 Mee ko okoo dimi eboo kegea,

apa miya takiinegea,

emaa miya sibuunegea kuwa me okoo dimi ewo kedaa seta.

Kuwa ko okoo emaa me se deesi naadi,

apa me si yeesi naadi,

dimi me se nekeensi naadi dimi ewo kedaa seta.

Kisee taa naaki okoo Ni paagoo namiyaa,

okoo pedeo kiyaabuu see agiyoo yuwa kuwa

Ani me yataa kiyaayaa' see menaa ebeamaata. *Yes*

6:9-10

16 Okoo kisee bagee kiya ikii ko dimi ipi see bagee. Emaa miya diino keago, apa miya mena yeeyaa yoka daamaa, ede nao. 17 Anii mikee

kisiino ko: Eto ukuwaandaa taaka agiyoo kuwa ikii deegea, ipi kegea kiya idukaa nabi bagee yuwa ma, Ogatamee me menaa yayeewoo seta bagee yuwa ma okoo mée eebaa diino taa. Ikii me deegeekea agiyoo kuwa okoo miya deega naaki ou see dimii gaata kiya diino taa, bedaa ikii me yeegeekea menaa kuwa okoo miya yeega

† 13:13 Yesus me "Anii okoo paagoo ebea-ebea menaa kaa eewegageeka" see asigi menaa mee ko okoo Ni yaato taa see bagee yuwa yoka naadi mani menaa kuwa awee da kaa si yakiyaayaa, see menaa mee.

naaki ou see dimii gaata kiya yiino taa see kuwa mikee kiséga."

Poo keepa ebea-ebéa menaa mee mena nekeeni-ino yaato ase-manéeta menaa

Mrk 4:13-20, Luk 8:11-15

¹⁸ "Kisee kemaata poo keepa sigimenaa siyaa ebea-ebéa menaa mee mena nekeeniino yaato kuwa daamaa yii, mee ko kisee: ¹⁹ Etaa da kaa eséanee siyaa yuwa gaayu ko Ogatamee Wa too ebo méé eetuyaa menaa da yeegea kiya dimi se nekeeniya bagee yuwa mokoo. Okoo gaamagaano taa naadi pedeo yago méé Iblis meedoota okoo dimi yiba sigimpea yuwa yamasedoo peeyaa, see ebea-ebéa mee. ²⁰ Oma dagi kaa eséanee siyaa yuwa gaayu ko menaa da yeeta kaama moga ede ma, ede ma masiyaa bagee yuwa mokoo ²¹ kiya okoo manii da taa yoka okoo ae-wae siyaa kaboo makii taa see kaa maamaa se toowo siyaa. Méé me kuwa menaa penéata bagee yuwa wegee-wegee siyaa kaboo okoo kuwa menaa ekeeta peeyaa see ebea-ebéa mee. ²² Takuu uwaa yiba eséanee siyaa yuwa gaayu ko menaa da yeegea kiya méé me dimi-pami kuwa me mee menaa da dapimeeke. Kuwa ko okoo me umiino, toono yiba gaagaa dimii mee ma, kepe, kisee méé deebaa siyaa agiyoo ou dimii mee ma kuwa dimii yuwa me mee menaa da egadaa naadi kaama okoo poo ekaano taa see wodoo yuwa ebea-ebéa. ²³ Daamaa magaa kaa eséanee siyaa yuwa gaayu ko menaa da yeeta kaama daamaa nekeeniya

bagee yuwa ebea-ebea. Okoo me poo ekawoo siyaa yuwa kuwa ko mée noonaa poo ukuu ena kaa ogei me badoo, noonaa bado ena, noonaa amaamo kisee eebaa kedaa siyaa bagee kuwa, see ebea-ebea menaa mee" see asigi.

Gandum yupii má boo iyayaa-iyayaa ebea-ebea menaa

²⁴ Yesus me ebea-ebea menaa ena miya okoo eewegaano, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko kisee: Mée ena daamaa keepa yuwa wa me bugii da kaa sigimemaayu. ²⁵ Kiya daa-tooyiba yaato mée uduma toomoo ompea kaboo waa ma aawisii taa see mée to meedoota mee gandum bugii da kaa má boo yuwa koogo yasigimenaa naadi peegi. ²⁶ Gandum kabaga yuwa iyadaaka kaboo má boo yuwa miya iyadaaka. ²⁷ Bugi epoo mée wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa wa paagoo meemaata kaama asiino, 'Neataagi, a me bugii da kaa daamaa keepa yuwa too sigimenaa seme kiya kuwa yupii má boo yuwa miya iyadaaka kuwa kaasee kaa ya?' see asegea naaki ²⁸ 'Anii ma aawisii naataa see mée wa me nakoo simi kepa ke' see asigi. Okoo me asiino, 'Má boo kuwa badeepii taano naa daamaa ye?' see asegea naaki ²⁹ 'Kisee se, se badii. Má boo kuwa badiyu ko gandum kabaga yuwa miya badeendaa taapa yoka ekeasii. ³⁰ Kuwa boo kuwa enaataa ekeasii, poo daayaa naagoo too daayaa. Mee naagoo ani me poo nadaaii taa see bagee yuwa paagoo "Daaii semaata má boo kuwa keta biyaa kaa yuwitaasi yoka kutumeeii semaata pugi taamemagaai. Kiyoo kaama gandum poo yuwa kutumeeii semaata ni me maagee

yoo namagaai" see asiita' see kuwa. Mee mokoo miya Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo siyaa kuwa kisee kaata" see asigi.

Sesawi poo keepa iyayaa-iyayaa ebea-ebea menaa

Mrk 4:30-32, Luk 13:18-19

³¹ Yesus me ebea-ebea menaa ena miya okoo eewegaano, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko kisee: Mée ena sesawi poo keepa ena masegeeta wa me bugii da kaa weetayu.

³² Sesawi poo keepaa to mee umina peedi kiya iyata ko piya wodoo to ebo kiwooka siyaa. Kago ebo peeda-paada naadi kaama bedo yuwa kiyoo geka daamaa maagee siyaa. Mee mokoo miya Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa" see asigi.

Ragi see agiyoo iyadoo pakayaa-pakayaa ebea-ebea menaa

Mrk 4:33-34, Luk 13:20-21

³³ Bedaa Yesus me ebea-ebea menaa ena miya mée eewegaano, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko kisee: Api ena ragi yeeyee peenaa masegeeta kaama gandum yeeyee eebaa mokoo ebo otaawee yiba sigimekomeeyu. Kuwa agiyoo daamaa enaataa me-gokataga, pe-gokataga naadi kaama eke. Peenaa tookomeeta kaama deeyaa naaki uduma iyadoo pakapa siyaa. Mee mokoo miya Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa" see asigi.

³⁴ Kuwa Yesus me mée topetaa see menaa kuwa uduma ebea-ebea menaa kaa topegee seta.

Wa me mée yuwa paagoo ebea-ebea menaa ma taa see menaa kuwa eewegaano taa. ³⁵ Wa me topegee seta kuwa idukaa nabi bagee me menaa da uwa daaga yoo, kuwa ko kisee:

"Anii ebea-ebea menaa kaa wegaapa,
epoo to, magaa to ogaataata yoo kaama
eto too boonemaata menaa yuwa kuwa
Anii wegakumiipa" see menaa ebeamata.
Mzm 78:2

*Gandum yupii má boo iyayaa ebea-ebea menaa
mee mena nekeeniino yaato ase-maneeeta menaa*

³⁶ Yesus kuwa menaa eewegamaata kaama amo kaa naa kaa ee ena yiba seemetaa. Wa me topenaa see bagee yuwa meedoota Wa paagoo asiino, "Kuwa gandum yupii má boo iyayaa ebea-ebea menaa mee mena nekeeniino yaato daamaa mée ase-manee taai" see asegea. ³⁷ Wa me asiino, "Daamaa keepa sigimenaa taano mée mee ko Mée Yogaa mee ebea-ebea. ³⁸ Bugii da mee ko uwoo to, magaa to kuwa ebea-ebea. Daamaa keepa kuwa ko Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo epo enaataa eetuyaa bagee yuwa ebea-ebea. Má boo kuwa ko pedeo yago mée Iblis wa yaato bagee yuwa ebea-ebea. ³⁹ Aawisii taa see mée to mee, má boo sigimenaa sipi mée mee ko Iblis mee ebea-ebea. Poo daaii semaata kutumeeii siyaa kuwa ko iminookaa mée tomaa-tomaa yuwa Ogatamee paagoo kutumeeii taatagea kuwa ebea-ebea. Kuwa poo daaii taano bagee kuwa ko malaikat bagee yuwa ebea-ebea. ⁴⁰ Má boo yuwa kutumeeii naadi biyaa kaa yuwitaayaa kuwa see see iminookaa

miya mée tomaa kutumeeii naadi ukuwaaniita kuwa ebea-ebea. ⁴¹ Mee naagoo Mée Yogaa mee Wa me malaikat bagee yuwa "Pooi" see asiyaa naaki peedoota se-magaa, we-magaa uduma, Wa too ebo tuyaa magaa kaa okoo mée deebaa naadi kaama pedeo agiyoo ukuwayaabuu taa see bagee yuwa ma, pedeo dimii kaa umiwoo see bagee yuwa ma uduma kutumeeii naadi kaama ⁴² ebo biyaa yiba tameatagea. Kiyoo ko yege ma, gaagaa ma too totaa see yoo. ⁴³ Kiyoo kaama Wa me menaa daamaa yayeetaa see bagee yuwa Okootaagi Wa too ebo mée eetoowoo siyaa yoo keno agoo da wogaamaayaa mokoo see see okoo miya kisee daamaa umiwoo, toowoo taatagea. Apa agoo see bagee daamaa yii."

Maga yiba boonemaata agiyoo masega naaki ou see gaayaa ebea-ebea menaa

⁴⁴ "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko kisee: Esee ebo agiyoo, maga yiba boone-maata agiyoo kuwa mée ena me deemaayu, moga bedaa maga yiba boontayu. Esee ede kaa yibaga wa me agiyoo-pagiyoo kuwa uduma pe-doogeeyu, kepe masegeeta kaama mee magaa to edaamaayu. Mee mokoo miya Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa."

Mutiara keepa masega naaki ou see gaayaa ebea-ebea menaa

⁴⁵ "Bedaa Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko kisee: Agiyoo-pagiyoo pe-doogee taa see mée ena daamaa see mutiara keepa edaano see naadi abataa. ⁴⁶ Esee diino daamaa see keepa ena deemaata kaama yibaga wa me

agiyoo-pagiyoo kuwa uduma pe-doogeeyu, kepe masegeeta kaama mee mutiara keepaa to edaa-maayu. Mee mokoo miya Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa."‡

Jala goemaayaa-goemaayaa ebea-ebaa menaa

⁴⁷ "Bedaa Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko kisee kaata: Piku yiba jala onee tameeyamaayaa naaki doge tomaa-tomaa seemedaakea. ⁴⁸ Jala pudii kega kaboo maayoo kaa pakaa-goemaayu. Kiyoo animaata kaama daamaa dogee yuwa wa too kutumeeii naadi pakaa-awimaayu, pedeo dogee yuwa tameepii. ⁴⁹ Mee mokoo miya wodopasi naagoo ukuwaanita. Malaikat bagee yuwa me Ogatamee me menaa yayeetaa see bagee yuwa ma, mena si yayeetaa see bagee yuwa ma okoo uduma wa too, wa too wigintagaatagea. ⁵⁰ Wigintaata kaama dimi pedeo bagee yuwa ebo biyaa yiba tameatagea. Kiyoo ko yege ma, gaagaa ma too totaa see yoo" see asigi.

Idukaa menaa ma, etokaa gipii see menaa ma ekea paaya daamaa nekeeniya ebea-ebaa menaa

⁵¹ Yesu me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Kuwa kisega menaa kuwa uduma ikii nekeenegea ye?" asigi naaki "Ei, nekeenege" asegea. ⁵² Wa me asiino, "Kisee gaayu ko mena

‡ **13:46** Maga yiba boonemaata agiyoo ou kaa menaa ma, mutiara keepa ou kaa menaa ma wiya kuwa mena nekeeniino yaato ko 'Ni me agiyoo-pagiyoo kuwa ebo se, Yesu A too ebo, Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo anii miya epo enaataa totaaka naaki ou' naadi ebea-ebaa menaa kuwa. **13:50** Mat 25:31-46

ena ma kisiinaka, mee ko kisee: Ogatamee me idukaa ebeamaata menaa mée topetaa see bagee kuwa okoo Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa daamaa peneata tupiwoo siyu ko okoo uduma esee ipi see bagee too kiyaa. Mee ko ee epoo mée wa me ebo agiyoo maagee yoo kaama gipii agiyoo ma, idukaa magata agiyoo ma ekea paaya awee da kaa ekeasiyaa mee mokoo see see okoo miya mena uduma awee da kaa nekeeniya" see asigi. §

Nazaret magaa kaa bagee me Yesus wisintaata menaa

Mrk 6:1-6, Luk 4:16-30

⁵³ Yesus Wa me kuwa ebea-ebea menaa yuwa eewegamaata kaama peedoota Wa me magaa kaa, ⁵⁴ Nazaret magaa kaa peemaata kaama kiyoo sembahyang segee see ee yiba seemetaa. Wa me mée topetaa see menaa yuwa kuwa mée uduma dimi nagimegea. Okoo me aawegaa taano, "Waa kuwa dimi ipi kigi kuwa kaasee kaa kisee dimi ipi kigi? Bedaa kuwa Wa me dimi nagii-nagii agiyoo ukuwaaniyaabuu segeeki kuwa maagiyoo naa tawapi naa ya? ⁵⁵ Waa piya kapataa see mée yoopaa, se maa? Wabaayo Maria mee, se maa? Waa ma kenagaa yuwa kuwa Yakobus ma, Yusup ma, Simon ma, Yudas

§ 13:52 "Gipii agiyoo ma, idukaa magata agiyoo ma ekea paaya awee da kaa ekeasiyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me topenaa see bagee yuwa okoo idukaa menaa ma, etokaa gipii see menaa ma ekea paaya daamaa nekeenta kaama mée tupiwoo siyaa see ebea-ebea mee.

ma kuwa, se maa?*" 56 Bedaa ukuyogaa yuwa miya nakaayoo inii paaya enaataa topea. Kuwa pesee agiyoo kuwa kayoo kaama naa masimi naa ya?" see wegagea, 57 kisee Waa wisinegea. Yesus me okoo asiino, "Nabi bagee kuwa ko mée me ebo ekeasiyaa kiya okoo me magaa kaa bagee ma, okoo me ee kaa bagee ma kuwa me too ebo se ekeasiyaa" see asigi. 58 Kisee okoo Yesus mikee gaano taa kemaata Wa me dimi nagii-nagii agiyoo eebaa kiyoo ukuwaaniyaano taa.

14

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee boota menaa

Mrk 6:14-29, Luk 9:7-9

¹ Kuwa kaboo da Yesus mee ogo peega naadi kaama Galilea wee kaa eboo Herodes me Wa kaa menaa yuwa yeegi. ² Yeeta kaama wa kaa tabogetaa see bagee yuwa asiino, "Mee mée mee ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes boomi mee. Waa boota kaama aya andoo peepi kemaata kuwa dimi nagii-nagii agiyoo kuwa ukuwamaayaa" see asigi.

³⁻⁴ Yohanes boota-boota menaa mee ko kisee: Petamanii Herodes me waebee Pilipus woga ekaa da ko Herodias mee oma yagoemi. Oma yagoemi kemaata Yohanes me "Aa goeano ko daa" see asegeeki. Kisee asegeeki naadi Herodes me "Yohanes mee digiyoo ee yiba nadogeamaai"

* **13:55** "Waa piya kapataa see mée yoopaa, se maa?" see yawegata menaa mee ko Yesus Waa inii see see bagee, nabi bagee se. Waa aii bagee keenda naadi yawegata menaa yuwa. Yusup waa piya kapataa see mée.

see asigi. Digiyo ee yiba dogeamaata kaama
⁵ Herodes me Yohanes wugiino dimii agoo kiya
 méé yuwa me Yohanes mee nabi kaa eboo see
 ekaa peetaa see méé see gaagea kemaata waa
 wugiino wedaagi.

⁶ Mee wodoo kaawaa ena Herodes mee kabata
 naagoo kenoo kaa naano agiyoo naano see naadi
 waa ma bagee yuwa kutuu semaagea. Kuwa
 kaboo da Herodias yoopane mee Herodes ikigii
 to taa waanena-peena senaaka. Herodes waa
 esee ede kigi. ⁷ Wa me mee ukuyogaa to
 asiino, "A me ede kiyaa agiyoo kuwa taa ma taa
 kaniipa, se kaniino ko daa" see asigi. ⁸ Okooto
 me ukuyogaa to paagoo "Kisee idimaai, kisee
 idimaai" see koogo ase-maneegea. Kiyoo kaama
 mee ukuyogaa to me Herodes asiino, "Uwo
 méé yatukumeta méé Yohanes mumoo to mee
 nadaageeta piring kaa ekeata nadoomeei see
 kaidimega" see asega.* ⁹ Herodes mee menaa da
 yaai, dimi nagimigi kiya méé uduma gii da kaa
 "A me ede kiyaa agiyoo se kaniino ko daa" see
 asigi kemaata wa geboo da kaa bagee asiino, "Wa
 me wegapa-wegapa kuwa pee-yaukuwagii" see
 asigi. ¹⁰ Peedoota digiyoo ee yiba kaama Yohanes
 mumoo to daageegea. ¹¹ Mumoo to piring kaa
 ekeata doodoota mee ukuyogaa to paagoo goo-
 maneegea. Kiyoo kaama mee ukuyogaa to me
 okooto paagoo dooga. ¹² Yohanes me topetaa

* **14:8** "Yohanes mumoo to daageeta piring kaa ekeata
 nadoomeei" see idimeta menaa kuwa Yohanes mikee boogi ii
 see kuwa nekeeniino see naadi idimeta menaa, naano see naadi
 se. Yohanes me ego-tago seta menaa kuwa apimee Herodias me
 kagoo kaa idimeta menaa.

see bagee yuwa bootaa da masegeeta kaama ogo maagea. Kuwa ukuwapea-ukuwapea menaa yuwa doodoota Yesu paagoo pe-asegea.

Mée lima ribu naano agiyoo Yesu me maamaa eebaa yaagoo kiyaata menaa

Mrk 6:30-44, Luk 9:10-17, Yoh 6:1-14

¹³ Yohanes mee wugimaagea see menaa da eewegagea naadi Yesu komaa da kaa pakaanta kaama uwaasii yaato mée taa see yoo Wa too toono see naadi peetaa. Mée eebaa Yesu mee kitaa peegi naadi wa me magaa kaa, wa me magaa kaa kaama maayoo kaa taa peegea. ¹⁴ Yesu uwaasii yaato peemaata kaama deamaagi too ko mée eebaa. Epa nao naadi ikiyoo yago bagee yuwa ikiyoo yataa kiyaabuuki.

¹⁵ Mee naagoo uwaataa da Wa me topenaa see bagee yuwa meedoota Wa paagoo asiino, "Uwaapeasega ke, nakaayoo ee taa, bugi taa see magaa yoka kuwa bagee kuwa 'Peedaa taai' see asii, okoo gebo kaa magaa kaa naano agiyoo edaasi ke" see asegea.

¹⁶ Wa me asiino, "Peekee se, naano agiyoo kuwa ikii me okoo manii" asigi naaki ¹⁷ "Nakaayoo inii roti magu idibi, doge imi wiya too topa" see asegea. ¹⁸ "Daamaa ke, nadoomeei" see asigi. ¹⁹ Kiyoo topea bagee yuwa "Boo dagi kaa animaaai taai" see asigi. Roti magu idibi ma, doge imi wiya ma kuwa masegeeyu naadi epoo to yaato pakaa-deeta kaama Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa asigi. Kuwa roti magu yuwa kabatagaa naadi kaama Wa me topenaa see bagee yuwa goo-maneeyu, mée yuwa

yawudikomeegea. ²⁰ Okoo uduma naano sikii, bekataa. Kiyoo kaama roti ma, doge ma koga topa ponee-panaa yuwa kuwa Wa me topenaa see bagee yuwa me meei naadi kaama iduunee ayaa gaasi ma wiya pudii aweamaagea. ²¹ Kiyoo okoo nota bagee yuwa mée eebaa, api, yoga se egaa see, paayogaa too lima ribu.

*Yesus piku dagii da taa bado me peeta menaa
Mrk 6:45-52, Yoh 6:16-21*

²² Kuwa nota bagee yuwa Yesus me "Koogo peedaa taai" asiino see naadi Wa me topenaa see bagee yuwa "Ikii keta koma kaa pakaanta piku asii yaato pooi" see asigi. ²³ Kuwa nota bagee yuwa "Koogo peedaa taai" see aseta kaama Wa too sembahyang taano see naadi pakadoota maga kutuu ena kaa pakaamaayu. Digiyo takinega see kaboo Wa too totaa. ²⁴ Kuwa kaboo da taa Wa me topenaa see bagee yuwa komaa da piku semoo to kaa peemaagea ko bo ebo okoo poono yaato taa kaama mega, biku-biku koma kaa wogeedapiika.

²⁵ Aweato yaato kaboo Yesus mee uwo dagii da taa peedoota okoo paagoo peemaayu. ²⁶ Waa bado me uwo dagii da taa peetaaki see deegea. Yaai naadi ebo menaa kaa "Apee paao" see asegea ²⁷ kiya Wa me moga asiino, "Taa, Anii yoka ikii se wedaai" see asigi. ²⁸ Petrus me asiino, "Aa mikee Tuhan mee gaayu ko anii miya uwo dagii da taa meeno see yoka meei see nasii" asigi naaki ²⁹ "Meei" asigi. Komaa da kaa kaama eseanta uwo dagii da taa Yesus paagoo bado me peegi ³⁰ kiya bo ebo, biku-biku weda nao naadi

uwo yiba seemaano see kooki. Ebo menaa kaa "Tuhan, nayaagii!" asigi.

³¹ Taka ena Yesus me yagaa esee-goekeata maseageeyu. "Sooi, aa daamaa mikee nagaano taa see mée kadeega. Aa kaasee kaa dimi wiya kege?" see asigi. ³² Koma kaa pakaanegaa naaki bo taa keepeasega. ³³ Kuwa komaa da kaa topea bagee yuwa me Waa ebo ekee, yaapaagee see kaa "Aa ko mikee Ogatamee Yoopaa ii" see asegea.

Yesus me Genesaret magaa kaa mée kaa meanee seta agiyoo yataa kiyaabuu seta menaa

Mrk 6:53-56

³⁴ Okoo uwaasii yaato Genesaret magaa kaa peemaayu. ³⁵ Kiyoo bagee yuwa me Yesus mee nekeenta kaama kiyoo magaa kaa, kiyoo magaa kaa mena ogo peeyaagea. Ikiyoo yago bagee yuwa uduma Wa paagoo eemegea. ³⁶ Wa me doka otoo to "Peenaa nayaadee siyaape ye?" see asegea. Waa yaadee sepea bagee yuwa kuwa uduma okoo kaa meanee seta agiyoo taa kedaa seta.

15

Mée me otoopa asii-wega-wega siyaa menaa

Mrk 7:1-13

¹ Kaawaa ena Parisi kaa bagee noonaa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee noonaa ma okoo Yerusalem magaa kaa kaama peedoota Yesus paagoo asiino, ² "A me topenaa see bagee kuwa okoo me Yahudi bagee me asii-wega-wega menaa yuwa wisintagaa segeekaa. Kuwa ko

okoo naano agiyoo naano taa kaboo yagaa keta uwo se wetogetaa see kuwa. Kaasee kaa se deewoo siyaa ya?" see asegea.* ³ Kiya Yesus me asiino, "Bedaa Ani me miya ikii kisiino ko: Ikii me asii-wega-wega menaa yuwa deewoo segeekaa naadi kaama Ogatamee me menaa wisintagaakee kuwa kaasee kaa ya? ⁴ Kuwa ko Ogatamee me aseta menaa ena mee ko kisee: 'Okonaka ebo ekeasii' see aseta. Bedaa mena ena miya kisee: 'Okonaka wisineekee kaa pedeo menaa asiya bagee kuwa wogeepeasii' see aseta menaa mee miya agoo. ⁵ Kiya ikii me wegawoo seta menaa kuwa wa too ena, mee ko kisee: 'Mée ena me okonaka paagoo "Ekea me gaano pedeo agiyoo kuwa kineeyaa kiya Ogatamee paagoo manega keekaa" see asiya ko ⁶ wa me okonaka se maniino miya daamaa' see menaa kuwa ikii me asiya. Ogatamee me 'Okonaka ebo ekeasii' see aseta kiya ikii me otoopa asii-wega-wega menaa kuwa me Ogatamee me aseta menaa mee wisintagaakee. ⁷ Yaai, ikii dimi daamaa poga-poga see bagee yuwa, idukaa Ogatamee me nabi Yesaya paagoo wegata menaa da ikii kaa uwa daaga yoo, kisee:

⁸ 'Kuwa bagee kuwa ebee to me too Anii ebo naekaa segeekaa,
dimi menaa da me taa,
okoo dimi mena yaato beesekaa.

* **15:2** Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me asii-wega-wega menaa ena mee ko "Daa seta agiyoo ewo kaa yaadee sepa ye naadi naano agiyoo naano taa kaboo yagaa keta uwo wetogeano gaano pedeo" see menaa kuwa deewoo seta kiya kuwa okoo me menaa too.

15:4 Kel 20:12, 21:17, Im 20:9

⁹ Okoo me Anii naapaageekea kuwa makapaa,
 bedaa okoo me mée tupiwoo siyaa menaa
 kuwa miya
 mée me otoopa asii-wega-wega menaa yuwa
 too'
 see wegata menaa kuwa" see asigi. *Yes 29:13*

*Mée pedeo kiyaayaa agiyoo kaa menaa
 Mrk 7:14-23*

¹⁰ Yesus me kiyoo kutuukea bagee yuwa "Meei"
 asigi. Wa me okoo asiino, "Daamaa nayii, ne-
 keenii. ¹¹ Ogatamee me otoopa bagee mée diino
 kuwa ko ebeawee seemiyaa agiyoo kuwa me se.
 Kuwa agiyoo kuwa me mée se pedeo kiyaayaa
 kiya ebeawee kaama pedeo dimii, pedeo menaa
 kuwa me too mée pedeo kiyaayaa" see asigi.

¹² Wa me topenaa see bagee yuwa meedoota
 Wa paagoo asiino, "A me wegape menaa kuwa
 kaa Parisi kaa bagee kakagoo kegea see kuwa
 Aa nekeenege ye?" see asegea. ¹³ Wa me asiino,
 "Okoo ko epoo to wodoo Neataagi Wa me weeno
 taa see iyoo yuwa yoka mani ma badeepeasiipi.
¹⁴ Okoo taano ke emaa se wugii. Okoo ewo, emaa
 digiyoo see bagee ena wa keta eepeeyaa mokoo.
 Emaa digiyoo see mée gaayu ko wa keta bedaa
 emaa digiyoo see mée ena ma eepeeyu ko ekea
 paaya enaataa komo yiba peeyaa" see asigi.†

† **15:14** "Ekea paaya enaataa komo yiba peeyaa" see mee mena
 nekeeniino yaato ko Parisi kaa bagee okoo Ogatamee me menaa
 ewo kemaata okoo me topetaa see bagee yuwa miya ewo keta
 kaama okoo paaya pedeo kiyaa see ebea-ebea menaa mee.
15:14 Luk 6:39

15 Petrus me asiino, "Mee yumakaa ebea-ebaa menaa da mee mena nekeeniino yaato mée asemanee taai" see asigi. 16 Yesus me asiino, "Yaai, ikii se nekeenegea ye? 17 Mée me ebeawee seemiyaa agiyoo uduma kadapoo yiba seemeta kaama daba tameepeasiyaa yoka mée se pedeo kiyaayaa see kuwa ikii ewo ye? 18 Ebeawee kaama pakayaabuu siyaa yuwa kuwa dimi yiba kaama yoka mée pedeo kiyaayaa. 19 Dimi yiba kaama agoo kedaa siyaa yuwa kuwa ko kisee: mée wugiino ma, tobaaka taano ma, otoopa api doonaa, paayogaa doonaa taano ma, oma masiino ma, mena kobaano ma, mée badiino ma 20 kuwa dimii kuwa me mée pedeo kiyaayaa kiya yagaa da keta uwo wetogeano taa kaa naano agiyoo nuyaa kuwa me mée se pedeo kiyaayaa" see asigi.

Kanaan kaa apii ena me Yesus mikee gaata menaa

Mrk 7:24-30

21 Muguu naadi Tirus magaa ma, Sidon magaa ma mee magaawee da kaa peemaagi too ko 22 apanaa tomaa kaa apii ena topa, Kanaan kaa apii. Waa ebo menaa kaa Yesus mena ugiwooka mega. "Ei, Daud ma apaa kaa Mée, niyoopane mee paa me peneata kaama gaagaa ebo nao, epa nagaape ye?" see asepegeeka 23 kiya Yesus me mena peenaa ma asiino taa. Wa me topenaa see bagee yuwa meedoota Wa paagoo asiino, "Mee apii mee waa uuto mena ma pakataaka kuwa be yoka pooi see naasii"

see asegea. ²⁴ Yesus me asiino, "Ogatamee me nasiino, 'Israel kaa egadaa seta domba yuwa paagoo pooi' see naseta, apanaa tomaa kaa bagee paagoo pooi see nasiino taa yoka" see asigi. ²⁵ Mee apii to meedoota Yesus paagoo mumo maga kaa esee-ekeata asiino, "Neataagi, anii esee gaano pedeo yoka nayii" asega naaki ²⁶ Wa me asiino, "Yoga yuwa me naano agiyoo masegeeta kaama kameno maniino ko pedeo yoka" see asigi.‡ ²⁷ Apii to me asiino, "Neataagi, A me wegage kuwa mikee kiya kameno epoo mée me naano agiyoo noogee yoo kaama eseanee siyaa ponee-panaa yuwa kuwa kameno me nuyaa" see asega.§ ²⁸ Yesus me asiino, "Keapii nao, a me mikee nagaano dimii mee esee ebo yoka a me ou see gaage agiyoo mee ukuwaaniipa" see asigi. Kuwa kaboo da wa me yogaa to mee agiyoo taa keepeasega.

Yesus me okoo mée eebaa okoo kaa meanta agiyoo yuwa yataa kiyaabuu seta menaa

²⁹ Yesus muguu naadi Galilea piku geboo da kaa peemaata kaama pakadoota maga kutuu to

‡ **15:26** "Yoga yuwa me naano agiyoo masegeeta kameno maniino ko pedeo" see mee mena nekeeniino yaato ko yoga yuwa kuwa Israel bagee ebea-ebea. Kameno kuwa apanaa tomaa kaa bagee ebea-ebea. Yesus mee Israel bagee paagoo eepeenaa taano see naadi meta, apanaa tomaa kaa bagee paagoo kiipaa se, see kuwa mee apii to nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee. § **15:27** "Naano agiyoo eseanee siyaa ponee-panaa yuwa kameno me nuyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko mee apii to me kuwa A me Israel bagee maniino agiyoo kuwa peenaa too neeta kaama ni me yogaa to kaa agiyoo mee nataa kiyaape ye naadi ebea-ebea menaa mee.

kaa kiyoo animaayu naadi ³⁰ mée eebaa Wa paagoo eemegea. Kuwa ko oogimaata bagee ma, emaa digiyoo see bagee ma, poono naka see bagee ma, mena wegaano naka see bagee ma, apanaa kisee agiyoo meanta bagee eebaa miya Wa paagoo eemegea. Okoo kaa meanta agiyoo kuwa uduma yataa kiyaabuu seta. ³¹ Kuwa ko mena wegaano naka see bagee mena wegayaayu, poono naka see bagee yatamooniyaayu, oogimaata bagee daamaa peenaa siyaayu, emaa digiyoo see bagee diino keago yakiyaayu. Kiyoo tuyaa bagee yuwa uduma dimi nagimeamoo naadi Israel bagee me Eboo Ogatamee mee yaapaagee seta.

Yesus me mée empat ribu naano agiyoo manta menaa

Mrk 8:1-10

³² Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa "Meei" asigi. Meemaagea kaboo Wa me asiino, "Kuwa bagee kuwa okoo unu wedo Ni paagoo niitopea kiya naano agiyoo taa yoka epa nao. Okoo naadi ma peeweei see asiino be, okoo eta mana kaa naadi kaa boomagaa taapea yoka" see asigi.

³³ Okoo me asiino, "Sooi, nakaayoo ee taa, bugi taa see magaa. Okoo mée eebaa yoka naano agiyoo naano sikii-sikii see kuwa kayoo kaama masiipea?" see asegea.

³⁴ Yesus me "Ikii roti magu magoo topa?" asigi naaki "Roti magu petoo ma, doge peedi wiya waa naa ma topa" see asegea. ³⁵ Kuwa bagee yuwa "Animaaii taai" see asigi. ³⁶ Kiyoo kaama roti magu petoo to ma, doge yuwa ma masegeeta

kaama Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa asigi. Aseta kaama roti kabatagaa naadi Wa me topenaa see bagee yuwa goo-maneeeta kaama mée yuwa uduma yawudikomeegea. ³⁷ Okoo uduma naano sikii, bekataa. Kiyoo kaama roti koga opa topa yuwa meei naadi iduunee ayaa petoo pudii aweamaagea. ³⁸ Kiyoo okoo nota bagee yuwa mée eebaa, api, yoga se egaa see, paayogaa too empat ribu.

³⁹ Yesus me kuwa bagee yuwa "Pooi" aseta kaama koma kaa pakaanta kaama peedoota piku asii yaato Magadan wee kaa peeta.

16

Yesus "Aa dimi nagii-nagii see agiyoo mée deeyaai" see aseta menaa

Mrk 8:11-13, Luk 12:54-56

¹ Kuwa kaboo da Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee ma okoo Yesus paagoo meemaagea. Okoo me Yesus mee kaasee mée to gaadee taano see naadi kaama asiino, "Inii Aa mikee kisee Méé ii see kanekeensi naadi agiyoo ena, epoo to wodoo kaama dimi nagii-nagii agiyoo ena mée deeyaai" see asegea. ² Kiya Wa me asiino, "Ikii uwaataa da epoo to kaa kogeei maadaaka see deeyu ko 'Awee kaapa yoka' see nekeeniyaa. ³ Bedaa pedeo komaa miya epoo to kaa kapoo pakaga, sinu aatakii see deeyu ko 'Kenaagoo ko deka weepa' see wegayaa. Ikii epoo to kaa deeta kaama 'Kisee kaapa, kisee ukuwaaniipa' see kuwa ikii ipi see bagee kiya eto kiipaa ukuwaandaa taaka ii see nekeensi naadi

agiyoo kuwa ikii deegea kiya se nekeenegea. ⁴ Yaai, Ogatamee ma dimii ekeata esee pedeo dimii, pedeo menaa kaa too umiwoo, toowoo see bagee yuwa me Ni paagoo 'Aa mikee kisee Mée ii see kanekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo ena mée deeyaa' see nasegeeka kiya se kiukuwaapa. Ikii me Aa mikee kisee Mée ii see nanekeensea naadi idukaa nabi Yunus wa me ukuwata peeta menaa mee too daamaa nekeenii see kisega" see asigi. Aseta kaama apanaa magaa kaa peeta.*

Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee ma okoo me topeta menaa yuwa si yayeesi naadi menaa

Mrk 8:14-21

⁵ Yesus me topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa koma kaa pakaanta piku asii yaato peemaata kaama deeyaa naaki naano agiyoo gaabuu, roti dogaaano taa. ⁶ Yesus me asiino, "Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee ma kuwa okoo me ragi yeeyee kuwa ikii gaai, nekeenii" see asigi. ⁷ Kisee asigi naadi kaama okoo me aawegaa taano, "Mee kaasee menaa? Inii roti dogaaano taa naadi mée asigi menaa da yoka" see asegea. ⁸ Okoo dimi abanaakea kuwa Wa me nekeenta kaama asiino, "Ikii daamaa mikee nagaano taa bagee yuwa nao. Roti dogaaano taa menaa mee kaasee kaa aawegaakea ya? ⁹ Kuwa miyoo taa

* **16:4** "Yunus wa me ukuwata peeta menaa mee too daamaa nekeenii" see aseta menaa mee ko Yunus waa doge damaa to yibaa taa unu wedo toogee seta see see Yesus mee miya unu wedo maga yiba ometa kaama aya andoo pootagi kaata see kuwa nekeensi naadi aseta menaa. **16:6** Luk 12:1

ukuwaandaa seta yuwa kuwa ikii nekeeniino taa ye? Kuwa roti magu idibii to kuwa Anii kabatagaa naadi kaama mée lima ribu nusi naadi maamaa eebaa yakiyaama kuwa ikii nekeeniino taa ye? Noomaata kaama koga topa yuwa meei naadi iduunee ayaa gaasi ma wiya aweamaamea kuwa ikii gaabuu sepea ye? ¹⁰ Bedaa kuwa roti magu petoo to miya Anii kabatagaa naadi mée empat ribu nomea. Noomaata kaama koga topa yuwa iduunee ayaa petoo miya awemaamea, se maa?† ¹¹ Kuwa ragi yeeyee kaa ebea-ebea menaa kuwa ikii gaamagaano taa ye? Roti dogaaano taa naadi kiséga menaa se kiya 'Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee ma kuwa gaai, okoo ragi yeeyee agoo see bagee yoka' see menaa kuwa too kiséga" see asigi. ¹² Mee kaama too okoo nekeenegea. 'O, mikee, roti iyadoo pakayaayaa agiyoo kuwa gaai naadi menaa se kiya Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee ma okoo me mée tupiino menaa kuwa koopoo yoka see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa ii' see kuwa nekeenegea.

Petrus me "Yesus Aa ko Ogatamee me kawig-intaata Mée, Ebo Kristus mee" see aseta menaa Mrk 8:27-30, Luk 9:18-21

¹³ Yesus peedoota Kaisarea Pilipi magaa kaa peemaata kaama Wa me topenaa see bagee yuwa

16:9 Mat 14:17-21 † **16:10** "Roti koga topa yuwa iduunee ayaa petoo aweamaamea, se maa?" see aseta menaa kuwa ko Yesus mee naano agiyoo maamaa eebaa agoo kiyaabuu taa see Mée yoka 'Naano agiyoo dogaaano taa yaai' see kuwa se gaai naadi aseta menaa yuwa. **16:10** Mat 15:34-38

paagoo asiino, "Mée me Mée Yogaa mee maamee see gaageekea?" see asigi.

¹⁴ Okoo me asiino, "Mée noonaa me Aa ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes boomi mee see kagaageekea, mée noonaa me idukaa nabi Elia mee, mée noonaa me nabi Yerima boota mee yee, apanaa nabi bagee boota kuwa mée ena aya andoo peemi mee yee, see kagaageekea" see asegea. ¹⁵ Wa me asiino, "Kiya ikii gaayu ko Anii maamee see nagaagea?" see asigi.

¹⁶ Simon Petrus me asiino, "Aa ko Ogatamee me Aa ebo toowoose naadi kawigintaata Mée, Ebo Kristus mee, toono too Mée Ogatamee Wayoopaa mee" see asigi.

¹⁷ Yesus me asiino, "Daamaa, Simon, Yunus yoopaa, ede nao. A me wegage kuwa mée me kasegea menaa se kiya epoo to wodoo Neataagi me aa kaipi kiyaagi menaa. ¹⁸ Ani me kasiino ko: Aa mee ko Petrus, omaa to mokoo see see. Oma dagii da kaa ee maataayaa mokoo Ni me bagee yuwa a kaa kamaatagaapa.‡ Maataata wodoo Ni me bagee yuwa kisee too pesee kiwoo taapea. Paa, bogaano, kisee agiyoo kuwa me miya ikii daba, peedi se kiekeasiyaa. ¹⁹ Ogatamee Wa too ebo mée eetotaaki too mena ena too too mée yadaakomee siwoo taano kuwa Ani me a kaa too kaekeasega, kunci a paagoo kaekeasiyaa mokoo. Magaa da kaa a me yadaakomee siyaa menaa kuwa ko epoo to wodoo Ogatamee me yadaakomee seta menaa doodoo too kaapa.

16:16 Yoh 6:68-69 **16:17** Gal 1:11-12 ‡ **16:18** Yunani menaa kaa Petrus see ekaa ma, omaa to see ekaa ma ena keenda, ena keenda naadi kisee ekaa munta.

Kuwa ko a me 'Kisee daamaa, kisee pedeo' see yadaakomee siyaa menaa kuwa ko Ogatamee me 'Kisee daamaa, kisee pedeo' see yadaakomee seta menaa yuwa doodoo too kaapa. Bedaa a me 'Kuwa mikee menaa, kuwa makapaa menaa' see yadaakomee siyaa menaa kuwa miya Ogatamee me 'Kuwa mikee menaa, kuwa makapaa menaa' see yadaakomee seta menaa yuwa doodoo too kaapa" see asigi.

²⁰ Aseta kaama bedaa Wa me topenaa see bagee yuwa omaago ma asiino, "Mee ko Ebo Kristus mee see kuwa méé ena ma se naasii" see asigi.

Jesus me "Anii bogaata" see aseta menaa

Mrk 8:31-9:1, Luk 9:22-27

²¹ Mee kaama wodoo Yesus Waa poono etaa agoo naadi kaama Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Anii Yerusalem magaa kaa poono gaano pedeo. Peemaata kaama Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma, imam ebo yuwa ma, Musa me menaa méé topetaa see bagee yuwa ma okoo me Ni kaa ae-wae nasiyaayaa agiyoo kuwa maa-maa naukuwamaata kaama méé me nabooy-aatagea. Nabooyaata kaama wedaagoo to naagoo Ogatamee me Anii aya andoo napeeyaatagi" see asigi. ²² Kiya Petrus me Yesus monaa eepeegi. Wa me ego-tago see kaa asiino, "Tuhan, kuwa agiyoo kuwa Ogatamee me kaabagaapeasiipi, A kaa se kadeeyaapi yoka kisee menaa se wegaai" see asigi. ²³ Kiya Yesus ikigi pe-maataata kaama asiino, "Iblis, aa pooi. Anii taamege-taamege se

nataai. A me gaage dimii kuwa Ogatamee me dimii se, mée me dimii too" see asigi.

²⁴ Kiyoo kaama Yesus Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Ni sekaataa nameeno see dimii agoo see bagee kuwa ko okoo me gaata-gaata yuwa too ede see dimii mee wisintaata kaama piya boko ma doowoo see bagee kuwa too Ni sekaataa namiyaa. ²⁵ Kuwa ko okoo ekaato koogo daba toono see naadi umiwoo, toowoo siyaa bagee kuwa usiyaato ko umina pedeo kaatagea. Kiya okoo ekaato ekegataata kaama Ni sekaataa namiyaa bagee kuwa okoo booyaa miya okoo usiyaato ko daamaa kaatagea. ²⁶ Magaa da kaa agiyoo ou see gaawoo siyaa bagee kuwa gaayu ko wa me agiyoo tabaa da eebaa, magaa da kaa se-agiyoo, we-agiyoo uduma epoo mée kiyaayaa miya kiya waa boota kaama umina pedeo kaatagi see kuwa daamaa ye? Waa umina pedeo kiyaata wodoo bedaa daamaa nakiyaasi naadi maniino agiyoo ena ma agoo ye?§

²⁷ Mée Yogaa mee Wa me malaikat bagee yuwa ma epo enaataa meetagea. Waa Nagamee me pesee ma meetagi, Wa disii to ebo kaatagi. Kuwa kaboo da Ogatamee me mée gakata okoo me ukuwagee seta yuwa doodoo daamaa agiyoo miya, pedeo agiyoo miya maniitagi. ²⁸ Anii mikee kisiino ko: Nakaayoo topea bagee yuwa

16:25 Yoh 12:25-26, Kis 20:24, Ibr 11:24-26 § **16:26** Agiyoo tabaa da eebaa agoo kiyaa miya waa daamaa se toowoo siyaayaa yoka wa me 'Ni me gaayaa-gaayaa yuwa too ede see dimii mee ekeata mée me nabooyaapea miya Yesus sekaataa poopa' see gaasi naadi aseta menaa. **16:27** Rom 2:6-8, 2Kor 5:10, Why 22:12

noonaa bogaano taa kaa Mée Yogaa mee ebo mée eetoono see naadi migi see kuwa diitagea" see asigi.

17

Maga kutuu to kaa kaama Yesus epoo ena gacademaata menaa

Mrk 9:2-13, Luk 9:28-36

¹ Unu bedimi omemaata Yesus me Wa me topenaa see bagee Petrus ma, Yakobus ma, waebee Yohanes ma, kuwa wedoo to okoo too eepakadoota maga kutuu to kaa. Pakaamaata kaama ² deamaagea ko Yesus Waa epoo ena gacademaagi. Ebeyumaa da keno kusi-kusii da keenda, Wa me dokaa da miya esee poodee wikiindaaka. ³ Taka ena Musa ma, nabi Elia ma wiya awee da kaa keta kaama Yesus ma mena eewegagea. ⁴ Petrus me Yesus asiino, "Tuhan, inii nakaayoo epo enaataa kiitono daamaa yoka kisee Aa ede kiyu ko anii nakaayoo ee peedi wedo kimaatagaanaka, Aa taano ena, Musa taano ena, Elia taano ena" see asigi.

⁵ Kuwa menaa da wegataaki naaki taka ena sinu yuwa, poodee wikiindaaka see sinuu okoo dagii da kaa esee-takiinega. Sinu uwaa da yibaa taa kaama mena wuu da yeegea. "Mee ko Ni me esee epa see Yogaa. Anii Waa dimi wikii-wikiika. Wa me menaa too yayeewoo taai" see wegagi.

⁶ Kuwa Wa me topenaa see bagee yuwa kuwa menaa yuwa yaai naadi se gaata magaa da kaa esee-gapumedaakea. ⁷ Kiya Yesus meedoota okoo paagoo yagaa pe-peneata kaama "Anoogii, se

wedaai" see asigi. ⁸ Okoo deamaagea ko mée taa, Yesus Wa too.

⁹ Kuyee da kaa kaama esetaaki too Yesus me pesee ma menaa asiino, "Ikii me deepea-deepea yuwa kuwa mée se asii. Mée Yogaa mee boota kaama aya andoo peeyaata kaama asii too mée eewegaai" see asigi.

¹⁰ Wa me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Musa me menaa mée topetaa see bagee okoo me 'Nabi Elia mee keta meetagi' see wegawoo seta menaa mee kaasee menaa?" see asegea. ¹¹ Yesus me asiino, "Elia wa keta meemaata kaama mée yuwa ipiipii taano see naadi tupiitagi, see wegawoo seta menaa kuwa mikee menaa. ¹² Kiya Ani me kisiino ko: Elia mee mikee meemaami kiya mée me nekeeniino taa kemaata okoo me gaata-gaata dimii kaa waa otoopa taagea. Mée Yogaa mee miya mée me kisee be kaa otoopa wisintagaapea see kuwa mikee kisege" see asigi.

¹³ Mee kaama too Wa me topenaa see bagee yuwa nekeenegea. 'O, mikee maa, Elia mee meemaami mee ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee kaa menaa yoka' see nekeenegea.

Yesus me egaanaa ena paa yaabagaapeata menaa

Mrk 9:14-29, Luk 9:37-43

¹⁴ Yesus ma, Wa me topenaa see bagee wedoo to ma okoo eseemaagi too ko mée eebaa topea. Mée ena Yesus paagoo mumo maga yaato esee-ekteata asiino, ¹⁵ "Tuhan, Aa niyoopaa mee epa nagaai. Waa boga-bogaa yago yogaa, deei-deei ebo. Deemaayaa kaboo biyaa yiba peantaa, uwo

yiba miya eseantaa, kisee too koo segeeki. ¹⁶ A me topenaa see bagee yuwa paagoo eepeepa kiya iyo, si yataa kiyaagea" see asigi.

¹⁷ Yesus me asiino, "Yaai, ikii mikee gaano dimii taa see bagee, dimi koopoo see bagee yuwa nao. Anii ikii ma eebaa kiiompa kiya Anii bedaa unu magoo kisee too dimi apaanta ikii ma kiiomegee taapa naa ya? Mee yogaa to mee nadoomeei" see asigi. ¹⁸ Yogaa to eemeemaagea kaboo Yesus me omaago ma "Paa aa pool" see asigi naaki mee paa da peega, gaayaa naaki yogaa to kaa deemaata agiyoo yuwa taa keepeasigi.

¹⁹ Mée yuwa pe-seomegea kaboo Wa me topenaa see bagee yuwa okoo too toomuu taakea kaboo okoo me Yesus asiino, "Inii me 'Paa pool' see asiyaa naaki se peega kuwa kaasee kaa naa ya?" see asegea. ²⁰ Wa me asiino, "Ikii me mikee gaano dimii mee sikii taa kuwa me paa poono taa. Anii mikee kisiino ko: Ikii Ogatamee mikee gaano dimii mee peenaa too kiyaa miya ebo agiyoo ukuwaaniyaayaa. Kuwa ko ikii me mikee gaano dimii mee sesawi poo keepa peedi ena mee keta kiyaa miya ikii me mee maga bagoo to 'Getadoota woo maa kaa pakaanii' see asiyu ko woogeta siyaayaa. Ikii me se ukuwamaayaa agiyoo ena ma taa kiyaa. ²¹ [Ikii me yaabagaapii sedee sepea paa tomaa mee gaayu ko sembahyang taano ma, naano agiyoo tapoo toogee taano ma kuwa koo semaata kaama too abagaapeasiyaa, see paa tomaa mee]" see asigi.

Yesus me "Anii bogaata" see menaa wiyaagoo to ma aseta menaa

Mrk 9:30-32, Luk 9:43-45

²² Yesus me topenaa see bagee yuwa Galilea wee kaa Wa paagoo aadee semaata Wa me asiino, "Mée Yogaa mee omaago see bagee paagoo yaekegatagaapea. ²³ Yaekegataata kaama wugimagaapea kiya wedaagoo to naagoo Ogatamee me aya andoo peeyaatagi" see asigi naaki Wa me topenaa see bagee yuwa dimi gaagaa ebo.

Ogatamee me ee kaa pajak kepee kuwa edaayaa ye naadi aseta menaa

²⁴ Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo Kapernaum magaa kaa peemaata kaama kiyoo toomuu taaka too ko mée ena Petrus paagoo meemaagi. Waa ko Ogatamee me ee kaa pajak kepee yamasetaa see mée.* Wa me Petrus asiino, "Ogatamee me ee kaa pajak kepee kuwa ikii me Guru me edaayaa ye, se edaayaa ye?" see asigi naaki ²⁵ "Mikee, edaayaa" asigi. Petrus ee kaa peemaata kaama mena eewegaano taa kaboo Yesus Wa me keta Petrus paagoo asiino, "Simon, Ani me kaapaadiinaka, mee ko magaa to kaa tookee eboo gaayu ko pajak kepee mee wa me maamee taano kepee yamasiyaa? Waa ma tomaa kaa bagee yuwa me kepee yamasiyaa ye, apanaa tomaa kaa bagee

* **17:24** Ogatamee me ee kaa pajak kepee kuwa ko tahun gakata Israel bagee mée uduma Ogatamee me ee daamaa yadeetaa, yaipiipii taa see bagee kuwa maniino see naadi maagee seta kepee. **17:24** Kel 30:13, 38:26

yuwa me kepee too yamasiyaa ye? Aa kaasee gaage?" see asigi naaki ²⁶ Petrus me asiino, "Apanaa tomaa kaa bagee kuwa me kepee too yamasiyaa" see asigi. Yesus me asiino, "Mikee, Waa ma tomaa kaa bagee yuwa okoo se edaayaa[†] ²⁷ kiya inii méé se kagoo kisi yoka pajak kepee kuwa naaedaai. Aa peedoota uwo pikuu da kaa peemaata kaama kago magaa. Maataata kaama doge petamanii kaapa mee mee ebeawee kitaa pose kepee ena toopa. Mee kepee mee masegeeta enaa taano pajak kepee naaedaai" see asigi.

18

Ebo bagee kuwa maamee kiyaa naadi apaadeeta menaa

Mrk 9:33-37, Luk 9:46-48

¹ Kuwa kaboo da Yesus me topenaa see bagee yuwa meedoota Wa paagoo asiino, "Ogatamee Wa too ebo méé eetotaa see yoo kiyoo esee ebo kiyaa bagee kuwa maamee naa kaata naa ya?" see asegea.

² Yesus me yoga peedi ena "Meei" asigi. Mee yoga peedii to okoo yupii da kaa ekeata kaama asiino, ³ "Anii mikee kisiino ko: Ikii ebo dimii, ebo menaa ekeata yoga me dimii, yoga me

[†] **17:26** Idukaa bagee gaayu ko okoo ma tomaa kaa bagee yuwa paagoo pajak kepee se idimiyaa, okoo me oma takeata magaa kaa bagee yuwa paagoo too pajak kepee idimegee seta kemaata Yesus me kuwa menaa aseta. "Magaa to kaa tookee eboo waa ma tomaa kaa bagee pajak kepee se edaayaa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me topenaa see bagee kuwa okoo Ogatamee me bagee yoka Ogatamee me ee kaa pajak kepee kuwa se edaayaa see ebea-ebea menaa mee. **18:1** Luk 22:24-27

menaa se masiyu ko ikii taa ma taa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo se kiseemiyaayaa. ⁴ See kemaata okoo ekaato dimi peedi ekeata kaama mee yoga peedii to mee mokoo kiyaa bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo okoo esee ebo kiyaa. ⁵ Mee see see yoga peedii to Ni ekaa yiba daamaa badaa maayaa bagee kuwa Anii miya daamaa badaa namaayaa mokoo, see kuwa mikee kisega."

Mée deebaa siyaa bagee yuwa gaamaasi naadi menaa

Mrk 9:42-48, Luk 17:1-2

⁶ "Yoga me dimii masiyaa bagee kuwa Anii mikee nagaayaa bagee okoo mée waa ena too too miya mée me deebaa naadi kaama waa pedeo agiyoo ukuwayu ko mee deebaa sipi mée to yaai. Waa kaakaa da taa ebo omaa gadeata maakaa piku yiba tamekumiino daamaa. ⁷ Magaa da kaa mée pedeo kisi naadi deebaa siyaa menaa eebaa. Mée deebaa see menaa weganaa naadi kaama mée me pedeo agiyoo maamaa ukuwaandaa siwoo taapa kuwa mikee kaapa kiya kuwa mée deebaa see menaa weganaa see bagee kuwa yaai, okoo umina pedeo kaatagea.

⁸ A me yagaa da me yee, a me badoo da me yee kuwa me pedeo agiyoo ukuwayu ko daageeta tameepeasii. Aa kisee too umiwoo, toowoo taa see yoo seemaano ko yagaa, bado enaato boota see seemaano miya daamaa. Kiya aa yagaa wiya ma, bado wiya ma se modeemaayaa see biyaa

yiba katameamaatagi kuwa pedeo.* ⁹ Bedaa a me emaa mee me pedeo agiyoo ukuwayu ko bigimegeeta tameapeasii. Aa kisee too umiwoo, toowoo taa see yoo seemaano ko emaa keepa enaato taa see seemaano miya daamaa. Kiya aa emaa keepa ekea paaya neraka biyaa yiba katameamaatagi kuwa pedeo yoka."

*Egata domba wodaa ena kaa ebea-ebaa menaa
Luk 15:3-7*

¹⁰ "Kuwa yoga me dimii masiyaa bagee ena ma daba, peedi se ekeasii. Ani me kisiino ko: Okoo malaikat bagee agoo. Kuwa okoo me malaikat bagee yuwa epoo to wodoo Neataagi paagoo epo enaataa toogeekea yoka daamaa nekeenii. ¹¹ [Mée Yogaa mee egata bagee yuwa daba daagimaa peeyaano see naadi meta yoka kisega.]

¹² Ni me kisiinaka menaa kuwa ikii kaasee gaagea? Daamaa gaagaa taai. Mee ko mée ena wa me domba wodaa eebaa, ogei me badoo ena agoo kiya ena mee egayu ko waa kaasee ukuwayaa? Woda eebaa yaato sembilan puluh sembilan kuwa maga kutuu to kaa aii ekeata egapi mee mee abaano see naadi peeyaa, se maa? ¹³ Anii mikee kisiino ko: Mee domba wodaa mee deemaayu ko esee ede kiyaa. Wa me ede kiyaa kuwa ko kuwa sembilan puluh sembilan egaano

* **18:8** "A me yagaa, bado, kisee agiyoo kuwa me pedeo agiyoo ukuwayu ko daageeta tameai" see mee mena nekeeniino yaato ko yagaa, bado kuwa se kiya pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ekeata kaama too Ogatamee paagoo daba peeyaa, see kuwa gaamaasi naadi ebea-ebaa menaa mee. **18:8** Mat 5:29-30

taa yuwa kuwa kaa ede kiyaa see see se kiyaa mee domba wodaa ena too too mee kaa too esee ede kiyaa. ¹⁴ Mee mokoo miya epoo to wodoo Ikiitaagi mee kuwa yoga me dimii masiyaa bagee yuwa ena ma umina egaano kuwa Waa be."

Yesus mikee gaata bagee ekea wiya mena agoo see kaa menaa

¹⁵ Bedaa Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo asiino, "Anii mikee nagaayaa bagee ena me pedeo kakiyaagi gaayu ko kuwa menaa da wa paagoo ekea too daamaa koogo aawegaa taai. Waa a me menaa da daamaa kayeeyu ko mena taa keta kaama wodoo ekea daamaa dimii, daamaa menaa kaa umiwoo, toowoo siyaa. ¹⁶ Kiyaa waa a me menaa se kayeeyu ko ekea me menaa kiyetaa, kideetaa see bagee mée ena, wiya badaa maadoota wa paagoo bedaa daamaa aawegaa taai, Ogatamee me menaa yiba kisee bagee badaa magai see ebeamata see see. ¹⁷ Mena aawegaa semaata kaama mee mée to kuwa bagee me menaa da miya si yayeeyu ko peedoota Anii mikee nagaayaa bagee uduma paagoo eewegaai. Kuwa mikee nagaayaa bagee okoo eebaa kuwa me menaa kuwa miya si yayeeyu ko waa kisee yaekeasii. Mikee, waa ko Ogatamee ewo see bagee mokoo, pajak kepee yamasegee see bagee mokoo, waa kisee bagee ena yoka yaekeasii.

¹⁸ Anii mikee kisiino ko: Magaa da kaa ikii me mena ena too too yadaakomee siyaa menaa kuwa ko epoo to wodoo Ogatamee me

yadaakomee seta menaa doodoo too kaapa. Kuwa ko ikii me 'Kisee daamaa, kisee pedeo' see yadaakomee siyaa menaa kuwa ko Ogatamee me 'Kisee daamaa, kisee pedeo' see yadaakomee seta menaa yuwa doodoo too kaapa. Bedaa ikii me 'Kuwa mikee menaa, kuwa makapaa menaa' see yadaakomee siyaa menaa kuwa miya Ogatamee me 'Kuwa mikee menaa, kuwa makapaa menaa' see yadaakomee seta menaa yuwa doodoo too kaapa. ¹⁹ Bedaa Anii mikee kisiino ko: Magaa da kaa kiyoo ikii mée wiya ena dimii, ena menaa kaa 'Kisee mée yakuwaai, kisee mée yakuwaai' see asiyu ko mikee Neataagi me kiyiipi, kiukuwaapi. ²⁰ Mikee, mée wiya yee, wedo yee okoo Ani ekaa yiba kutuu taa siyaa yoo kiyoo Anii okoo yupii da kaa eetuyaa" see asigi.

Mée epa se ekeasiyaa ebea-ebaa menaa

²¹ Kiyoo kaama Petrus me Yesus asiino, "Tuhan, Aa mikee kagaayaa bagee apanaa ena me anii pedeo agiyoo naukuwayaabuu segee siyu ko mee mée to ani me kaagaa magoo naa epa yaekeasiino gaano pedeo naa ya? Pedeo agiyoo kaagaa petoo waa naa naukuwayaa kiyaa miya ani me waa epa yaekeasiyaa ye, epa si yaekeasiyaa ye?" see asigi. ²² Yesus me asiino "Taa, kaagaa petoo too epa yaekeasiyaa see se kiya kaagaa bado bado see petoo kiyaa miya epa yaekeasiyaa.

²³ See kemaata Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ebea-ebaa menaa ena mee ko kisee: Magaa to kaa tookee eboo ena me wa

me agiyoo yaokagee see bagee okaayoo okoo kaa agoo see bagee yuwa nakade-maneesi see dimii agoo. ²⁴ Kuwa okaayoo yuwa kadi-maniino see kaboo wa me agiyoo yaokagee see mée ena, wa kaa okaayoo kepe eebaa, se egamaayaa. Waa ma okaayoo agoo naadi mee eboo paagoo badaa maageegea. ²⁵ Waa kepe sikii taa, si yakademaayaa. Kepe sikii taa naadi mee eboo me wa kaa tabogetaa see bagee yuwa asiino, 'Mee mée to wa kaa okaayoo yuwa nakade-maneesi yoka waa ma, wa me api, yogaa yuwa ma, wa me agiyoo-pagiyoo yuwa uduma penadoogii' see asigi.† ²⁶ Mee agiyoo yaokagee see mée mee moga wa paagoo kagu maga kaa sebaata kaama asiino, 'Yaai, ebo bagee, anii kana, epeekaa deemagaapa naagoo kakadiita yoka eto kiipaa koogo tooi' see asigi. ²⁷ Mee eboo me waa epa nao naadi wa kaa okaayoo yuwa uduma yawisintaata daba peeyaagi.

²⁸ Mee agiyoo yaokagee see mée to peedoota agiyoo yaokagee see mée apanaa ena paagoo, waa ma okaayoo agoo see mée to ma aadooke. Okaayoo peedi kiya mee mée to kaakaa da taa peneata omaago ma asiino, 'Ni me okaayoo nakadii' see asigi. ²⁹ Mee mée to moga kagu maga kaa sebaata kaama asiino, 'Mée yogaa to, anii kana, epeekaa kakadiita yoka eto kiipaa koogo tooi' see asigi. ³⁰ Kiya wa me si yayeeta

† **18:25** Idukaa bagee me ukuwata-ukuwata kuwa ko okaayoo yakadiino see kepee masiino see naadi okaayoo agoo see bagee yuwa apanaa bagee paagoo pe-doogee seta. Waa kisee hamba see bagee ena kiyata kaama wodoo apanaa bagee me agiyoo aii yaukuwagee seta.

kaama kagoo kaa mee mée to peneata digiyoo ee yiba nadogeamaasi naadi eepeegi. Eepeemaata kaama digiyoo ee yiba dogeamaagea. Mee mée to wa me okaayoo yuwa uduma yakadetagaatagi naagoo too daba peeyaayaa. ³¹ Wa me kuwa yaukuwagi yuwa agiyoo yaokagee see bagee apanaa yuwa me deeta kaama epa nao naadi mee magaa to kaa tookee eboo paagoo peewegagea. ³² Mee eboo me kagoo kaa mee agiyoo yaokagee see mée to 'Badaa namaagii' asigi. Badaa maageegea kaboo wa me asiino, 'Yaai, aa dimi pedeo see mée. A me maamaa nasege mee me anii a me okaayoo uduma kaepa kaa kawisintaaga. ³³ Ani me aa kaepa kepa kuwa see see a me miya aa ma epo enataa ukuwagee see mée to mee epa kaano, daa ye?' see asigi. ³⁴ Waa kagoo ebo kaa mee mée to digiyoo ee yiba tameamaagi, wa me okaayoo yuwa uduma mantaata kaama wodoo too waa daba peeyaayaa, see koo siyaa" see asigi.

³⁵ Yesus me mee ebea-ebea menaa da eewegamaata kaama asiino, "Mee mokoo miya ikii uduma, ikii esee dimi menaa da me Tuhan mikee gaayaa bagee apanaa yuwa epa se ekeasiyu ko epoo to wodoo Neataagi me miya kisee kiukuwaatagi" see asigi.

19

¹ Yesus kuwa menaa yuwa eewegamaata kaama Galilea wee kaa kaama peedoota Yordan dee kaa uwaasii yaato Yudea wee kaa. ² Mée eebaa Wa sekaataa peegea. Peemaata kaama

ikiyoo yago bagee yuwa ikiyoo yataa kiyaabuu seta.

Api ekeasiino kaa menaa

Mrk 10:1-12

³ Kuwa kaboo da Parisi kaa bagee yuwa noonaa Wa paagoo meemaagea. Yesu me koopoo see menaa wegasi naadi okoo me Waa apaadiino, "Api ekeasiino gaayu ko api aii be kaa ekeasiino kuwa naa dagu ye, daa ye?" see asegea.

⁴ Yesu me asiino, "Ogatamee me menaa ena mee ko kisee: 'Petamanii mée tomaa ogaataata Mée me paayogaa ma, api ma ogaataata' see ebeamaata menaa mee ikii diino taa, ewo ye?"

⁵ Mena ena miya topa, mee ko kisee: 'Kuwa me kemaata paayogaa gakata waataagi ma, wabaayo ma kuwa ekeata kaama wa me goeyaa apii to ma ekea bogaa má ena too too mokoo kiyaa, kisee too umiwoo, toowoo siyaa' see menaa ebeamaata. ⁶ Ekea bogaa keta kaama dimi ena-ena see se kiya dimi ena too too see kiyaa. Kisee kemaata Ogatamee me ena too too kiyaata agiyoo kuwa mée me aapataga see se siyaa" see asigi.

⁷ Parisi kaa bagee me asiino, "Aapataga see se siyaa see gaayu ko kaasee kaa Musa me ebeamaata menaa yiba api ekeasiino ko api ekeasiyaa ya? Wa me menaa mee ko kisee: 'Apimee ekeasiino see gaayu ko api ekeasiino kapogee mee keta apimee ebea-manee kaama ekeasiyaa' see menaa da ebeamaata" see asegea.

⁸ Yesu me asiino, "Musa me api ekeasiyaa menaa mee ko ikii dimi pesee, se kitupimaayaa

bagee yuwa kemaata kaama api ekeasiino ko ekeasiyaa, see menaa ebeamaata. Kiya petamanii mée tomaa ogaataata naagoo kaama kisee api ekeasiino menaa mee taa. ⁹ Ani me kisiino ko: Paimee me apimee ekeata kaama apanaa apii goeyu ko waa tobaaka taakee mée to kiyaa. Apimee tobaaka sepa gaayu too paimee me ekeasiyaa" see asigi.

¹⁰ Wa me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Paimee ma, apimee ma aapataga see dimii agoo kiyaa naadi api se geano too daamaa" see asegea.

¹¹ Yesus me asiino, "Mikee, mée eebaa api tapoo kuwa kana, se toomaayaa. Api se goeyaa bagee mée eebaa taa, Ogatamee me pesee kiyaata bagee yuwa too api tapoo toomaayaa.

¹² Kuwa ko mée noonaa agoo keta yoo kaama edo pedeo kaa api se goeyaa, mée noonaa edo daapeata kaama api se goeyaa, bedaa mée noonaa ko 'Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see Mée yoka Wa me agiyoo too yaukuwawoo, umiwoo taapa' see dimii gaayaa bagee kuwa miya api se goeyaa. Kuwa menaa masemaayaa bagee yuwa daamaa masii" see asigi.

Yesus me yoga yuwa kaa yagaa yamaata menaa

Mrk 10:13-16, Luk 18:15-17

¹³ Kuwa kaboo da yoga peedi yuwa Yesus me okoo kaa yagaa daamaa yamaataata kaama sembahyang yaukuwasi naadi Wa paagoo eemegea. Kiya Wa me topenaa see bagee yuwa me kuwa bagee yuwa kagoo kaa "Yaai, kisee se" see asegea.

¹⁴ Yesus me asiino, "Kuwa yogaa yuwa Ni paagoo daba misi yoka si yawasii. Okoo kuwa see see yoga me dimii masetaa see bagee kuwa okoo Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo epo enaataa eetuyaa bagee yuwa yoka okoo Ni paagoo miyaai" see asigi. ¹⁵ Yoga yuwa kaa yagaa yamaataata kaama apanaa magaa kaa peeta.

Kepe yago bagee ena me Yesus apaadeeta menaa

Mrk 10:17-31, Luk 18:18-30

¹⁶ Egaa ena naagoo mée ena Yesus paagoo meemaata kaama asiino, "Guru, anii iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoosi naadi daamaa ukuwayaa agiyoo naa maagiyoo ukuwayaa naa ya?" see asigi.

¹⁷ Yesus me asiino, "Daamaa see agiyoo maagiyoo naa see menaa mee kaasee kaa nasege? Mikee daamaa see Mée mee ko Ogatamee Wa too, kaama taa. Aa kisee too umiwoo, toowoo taa see yaato seemaano ou see dimii gaape ko Wa me menaa ipiipi yadeewoo taai" see asigi.

¹⁸ Mee mée to me asiino, "Ogatamee me menaa yiba mapea menaa naa ya?" see asigi. Yesus me asiino, "Ikii mée se wugii, tobaaka se taai, oma se masii, kobaakee menaa si yakobaai, ¹⁹ okonaka ebo ekeasii, bedaa aa ekaato miya epa kiyaa see see apanaa bagee miya epa kaai, see menaa kuwa" see asigi.

²⁰ Mee egaanaa da me asiino, "Kuwa menaa kuwa uduma anii daamaa ipiipi deewoo segeeka

yoka mee kaama amoo menaa naa agoo kiyaa ye naadi kaapaadeeka" see asigi.

²¹ Yesus me asiino, "Kisee aa Ogatamee me menaa uduma sikii, uduma daamaa yayeetaa see mée kaano see dimii gaape ko a me agiyoo yuwa uduma pe-doogeta kaama masiipe kepee kuwa daba bagee aii manii. Aa kisee ukuwamaata kaama epoo to wodoo agiyoo yuwa kaagoo kiyaata kaama kisee too masiwoo siyaa. A me kepee kuwa uduma wudikomeeta kaama Ni sekaataa nameei" see asigi. ²² Kiya mee egaanaa da me kuwa menaa yeeta kaama dimi nagimigi. Wa me agiyoo tabaa da eebaa kemaata dimi gaagaa ebo kaa peegi.

²³ Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Anii mikee kisiino ko: Kepe yago bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo seemaano ko esee kana. ²⁴ Bedaa Ani me kisiino ko: Unta wodaa mee abi tokogoo da yibaa taa mikee pakaa-seomiyaa kiya kepe yago bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo seemaano ko kana" see asigi.

²⁵ Wa me topenaa see bagee yuwa kuwa menaa yeeta kaama esee dimi nagimaakee kaa asiino, "Kepe yago bagee kuwa daba daagimaa poono kana kiyu ko maamee naa daba daagimaa

peeyaa naa ya?" see asegea.*

²⁶ Wa me okoo maamaa pe-deeta kaama asiino, "Mée daba daagimaa poono mee ko mée me se ukuwamaayaa agiyoo kiya Ogatamee Wa me too uduma agiyoo uduma ukuwamaayaa see Mée yoka" see asigi.

²⁷ Petrus me asiino, "Inii me agiyoo-pagiyoo uduma ekeata kaama A sekaataa metaake kuwa Aa mée deege. Inii maagiyoo naa masiitage?" see asigi.

²⁸ Wa me okoo asiino, "Anii mikee kisiino ko: Iminookaa Ogatamee uwoo to, magaa to gipii kiyaatagi naagoo Mée Yogaa mee Wa me ebo animagaano yoo animaata ebo toowoo taatagi, diino esee ebo. Ikii Ni sekaataa bagee yuwa miya ebo animagaano yoo gaasi ma wiya animaata kaama Israel bagee mée apa gaasi ma wiya kuwa mena ena too too yadaakomee siwoo taatagea. ²⁹ Eto ko okoo Ni sekaataa nameeno see naadi okoo me ee, okoo ma kenaa bagee yuwa, okonaka, yogaanii yuwa, bugi, kisee ekeata bagee kuwa okoo me kuwa ekeata yuwa bedaa apanaa miya maamaa masegee taapea, bedaa iminoo miya, iminoo miya kisee too umiwoo, toowoo taatagea. ³⁰ Kiya eto kiipaa ebo kiyaa bagee mée eebaa kuwa iminookaa yaato peedi kedaa taatagea,

* **19:25** "Kepe yago bagee kuwa daba daagimaa poono kana kiyu ko maamee daba daagimaa peeyaa?" see asegea menaa mee ko okoo me gaano, 'Kepe yago bagee okoo me agiyoo-pagiyoo eebaa kuwa ko Ogatamee me okoo kaa manta agiyoo yuwa kemaata Wa me ede kiyaa see bagee yoka okoo daba daagimaa peeyaa' see dimii gaata kaama asegea menaa kiya kisee taa. **19:28**
Luk 22:28-30

bedaa eto kiipaa peedi kiyaa bagee mée eebaa kuwa iminookaa yaato ebo kedaa taatagea" see asigi.

20

Anggur poo bugii yagayaa ebea-ebaa menaa

¹ Yesus me asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ebea-ebaa menaa ena mee ko kisee: Bugi epoo mée waa esee pedeo komaa kaama wa me anggur poo bugii yayagaano bagee abaano see naadi peegi. ² Deemaata kaama wa me okoo asiino, 'Egapii ena ko kepe ena-ena kiniipa yoka bugi pe-nayagaai' see asigi. ³ Keno eboo-taboo see kaboo bedaa waa bugi yayagaano bagee apanaa miya abaano see naadi peedoota agiyoo edaagee yoo pasar kaa peemaagi too ko mée noonaa aii toomuu taakea. ⁴ Wa me asiino, 'Ikii miya ni me bugii pe-nayagaai, ikii me ukuwaapea doodoo kiniipa yoka' see asigi. ⁵ Okoo bugi kaa peegea. Keno mée mumoo to kaa pakaamaagi see kaboo waa bedaa yumakaa asigi-asigi pe-asigi. Bedaa keno ese-kotoonigi see kaboo miya pe-asigi. ⁶ Bedaa uwaataa da peedoota mée topea yoo peemaagi too ko mée noonaa aii toomuu taakea. Wa me asiino, 'Ikii kaasee kaa kenaagoo egapii aii toomuu taakea ya?' see asigi naaki ⁷ 'Agiyoo naukuwaai see mée asiino bagee taa kaa' see asegea. Wa me asiino, 'Kisee gaayu ko ni me bugii pe-nayagaai' see asigi.

⁸ Sege menaa da bugi epoo mée me wa me bugii yadiitoo taa see mée to asiino, 'Kuwa bugi nayagapea bagee yuwa uduma mena naogaai. Okoo uuto mepea bagee kuwa keta naedaai. Kuwa edaamaata kaama keno ese-kotoonigi see kaboo mepea bagee yuwa naedaai, kisee-kisee petamanii mepea bagee yuwa kaa too' see asigi. ⁹ Okoo wodopasi uwaataa mepea bagee yuwa kepe ena-ena masegea. ¹⁰ Mee doodoo, mee doodoo kepe masegea, kisee too pedeo komaa kaama bugi yayagapea bagee yuwa. Kuwa bagee yuwa me gaano, 'Inii kepe ebo masiipea yoka' see gaagea kiya okoo miya kepe ena-ena too masegea. ¹¹ Okoo kepe maseta kaama bugi epoo mée kagoo kegea. ¹² Okoo me asiino, 'Kuwa uuto uwaataa mepea bagee kuwa keno ena too too bugi kayagapea kiya inii ko pedeo komaa kaama, kana ma tani aweta peetaa sepe kiya okoo ma, inii ma endagii see mée manege' see asegea. ¹³ Kiya bugi epoo mée me okoo waa ena paagoo asiino, 'Mée yogaa to, nayeede. Anii kadeebaa taano taa. Anii yumakaa "Egapii ena gaayu ko kepe ena-ena see kiniipa" see kisiyaa naaki a me "Daamaa" see nasege kuwa mikee, se maa? ¹⁴ Mikee yoka a me bugi nayaataa to mokoo da mee dogaa. Ani me aa kaneega see see anii kuwa uuto mepea bagee miya kisee maneekee ede. ¹⁵ Kuwa ni nekee agiyoo yoka ni me mée maniyaa-maniyaa kuwa ni me gaayaa-gaayaa doodoo too maniyaa, se maa? Anii kabu see dimii taa, mée uduma maniino too see mée kemaata nakagoo kegea ye?' see aseta, see kuwa" see asigi. ¹⁶ Bedaa Yesus me asiino, "Mee mokoo

miya eto kiipaa ebo kiyaa bagee kuwa iminookaa yaato peedi kedaa taatagea, bedaa eto kiipaa peedi kiyaa bagee kuwa iminookaa yaato ebo kedaa taatagea" see asigi.*

Yesus me "Anii bogaata" see menaa wedaagoo to ma aseta menaa

Mrk 10:32-34, Luk 18:31-34

¹⁷ Yesus Waa Yerusalem magaa kaa pakataaki too eta mana kaa Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiyaa to okoo too peenaa eepeanta kaama asiino, ¹⁸ "Ikii daamaa nayii. Inii Yerusalem magaa kaa pakataakea. Pakaamaata kaama wodoo Mée Yogaa mee imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma okoo paagoo mée me yaekegatagaapea. Ekegataata kaama 'Waa bogaano gaano pedeo' see menaa yadaakumiipea. ¹⁹ Kiyoo kaama apanaa tomaa kaa bagee paagoo yaekegatagaapea. Okoo me wisineekee menaa wisineapea, pepeaduu me dakameamoo taapea. Dakameamoo semaata piya bokoo to kaa booyaapea kiya wedaagoo to naagoo Ogatamee me Waa aya andoo peeyaatagi" see asigi.

Yakobus ma, Yohanes ma okooto me yaidimeta menaa

Mrk 10:35-45

²⁰ Kuwa kaboo da Zebedeus me apimee wa me yogaa Yakobus ma, Yohanes ma wiya Yesus

* **20:16** "Eto kiipaa ebo kiyaa bagee yuwa" see mee mena nekeeniino yaato ko 'Anii apanaa bagee ma endagii see se' see gaayaa bagee kuwa, pedeo komaa kaama bugi yayaata bagee me gaayaa dimii kuwa ebea-ebea. **20:16** Mat 19:30, Luk 13:30

paagoo eemega. Okooto wa me idimaano menaa ena agoo naadi kaama Yesus paagoo kagu maga kaa sebaata toga.

²¹ Yesus me asiino, "Aa maagiyoo naidimaano see mege?" see asigi naaki "A too ebo mée ee-toowoo siyaa yoo kiyoo kuwa ni me yogaa wiya kuwa miya Aa ma epo enaataa ebo toowoosi yoka A geboo da kaa ebo natuyaa. Ena mee A me dagi yagaa yaato naekeasii, ena mee eka yagaa yaato naekeasii, see menaa kuwa kasiino see naadi mega" see asega.

²² Yesus me okoo asiino, "Ikii me naidimegea kuwa dimi ipiipi see gaamagaano taa kaa naidimegea. Anii boodi abaano gaano pedeo, boodi abaakee uwoo otaawee yiba kaama nuyaa mokoo see see yoka Anii miya naapa mokoo ekea miya nuyaa ye?" asigi naaki "Mikee, nuyaa" see asegea.

²³ Yesus me asiino, "Mikee, ekea miya naapea kiya Ni me dagi yagaa yaato 'Aa', bedaa eka yagaa yaato 'Waa' see asiyaa kuwa Ni me se asiyaa. Neataagi me too kuwa asiitagi bagee yuwa kiyoo ebo tuyaatagi keeke" see asigi.

²⁴ Wa me topenaa see bagee apanaa gaasi yuwa me kuwa kenaaya kaasee menaa idimegea naadi kagoo kegea. ²⁵ Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa "Uduma meei" asigi. Wa me okoo asiino, "Apanaa tomaa kaa bagee yuwa okoo me eboo yuwa gaayu ko dimi mena pesee, okoo anii ebo yoka naadi omaago ma ebo totaa see bagee yuwa, see kuwa ikii miya ipi. ²⁶ Okoo kisee bagee kiya ikii gaayu ko kisee dimii se

masii. Ikii yupii ebo kaano see dimii gaayaa bagee kuwa ko ikii yupii daba bagee me agiyoo aii yakuwaai, ²⁷ bedaa ikii yupii ekaa pege-pege see mée kaano see dimii gaayaa bagee kuwa ko ikii me kana see agiyoo aii kiokagee siyaa mée to mee see see kaai. ²⁸ Mée Yogaa mee miya kisee. Anii meta mee ko 'Ni me agiyoo naukuwaai' see asekee mée kaano see naadi se kiya 'Ni me kana see agiyoo naukuwaai' see yayeekee mée mokoo kaano see naadi meta. Kuwa ko Anii ekaato ekegataata mée kaa yaboogiino see naadi meta, bedaa mée eebaa okoo Ogatamee ma menaa kuwa yataa kiyaata daba daagimaa peeyaano see naadi meta" see asigi.

Emaa digiyoo see bagee wiya Yesus me emaa daamaa yakiyaata menaa

Mrk 10:46-52, Luk 18:35-43

²⁹ Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma Yeriko magaa kaa kaama peetaaki too mée eebaa Wa sekaataa peegea. ³⁰ Kuwa kaboo da taa eta geboo da kaa emaa digiyoo see bagee ekea wiya animaata totaakea. "Yesus mee amoo-segeki" see menaa yeeta kaama ekea ebo menaa-menaa kaa "Tuhan, Daud ma apaa kaa Mée Aa epa mée gaai, epa mée gaai" see aseamookea.

³¹ Kiyoo topea bagee yuwa me kagoo kaa "Ekea koogo tooi" asegea kiya ekea bedaa maamaa mena ogegea. "Tuhan, Daud ma apaa kaa Mée, epa mée gaai, epa mée gaai" see asegea.

20:27 Mat 23:11, Luk 22:25-27 **20:28** Yoh 10:14-15, Tit 2:14, Ibr 9:28, Why 5:9

³² Yesus mee kiyoo tuguunta kaama kuwa mée wiya asiino, "Ekea maagiyoo naidimegea?" asigi naaki ³³ "Tuhan, enaa emaa diino keago see ede" see asegea.

³⁴ Wa me epa kaa ekea emaa yuwa kaa yagaa yamaataagi naaki taka ena emaa awee keepeata kaama kisee ki Wa sekaataa peegea.

21

Mée eebaa me Yesus mee ede ma, ede ma Yerusalem magaa kaa badaa maageeta menaa Mrk 11:1-11, Luk 19:28-40, Yoh 12:12-19

¹ Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo Yerusalem geboo da kaa magaa ena kaa pakaamaayu, Zaitun Kutuu to kaa Betpage see magaa kaa. Kiyoo pakaamaata kaama Yesus me Wa me topenaa see bagee mée ekea wiya asiino, ² "Peedoota nakaayoo doodoo magaa kaa peemaata kaama keledai wodaa oka ena opeemaata topa, pooduu to ma enaataa see kuwa ekea diipea. Mee wodaa ope gokataata kaama ekea paaya Ni paagoo nadoomeei. ³ Mena kisiyaa bagee agoo kepa ko 'Tuhan me gaano pedeo yoka' see naasii. Okoo me 'Daamaa, moga dogaa' see kisiipea yoka" see asigi.

⁴ Yesus me kuwa aseta menaa kuwa ko idukaa Ogatamee me nabi bagee paagoo aseta menaa kuwa uwa daasi naadi aseta, kuwa ko kisee:

⁵ "Sion magaa kaa bagee paagoo kisee naasii:

'Deeweeli, ikii me Eboo mee ikii paagoo migi.

Waa dimi daba kaa keledai wodaa dagii da kaa animaata migi,

keledai poodu to wodoo taa ikii paagoo migi' see naasii" see menaa ebeamata. *Zak 9:9*

⁶ Kuwa topenaa see bagee wiya Yesus me asigi menaa da yaasiino see naadi peegea. ⁷ Peemaata kaama keledai wodaa okooto ma, pooduu to ma doodoota Wa paagoo eemegea. Okoo me dokaa yuwa keledai wodaa dagii da kaa sekeetaata kaama wodaa da dagii da kaa Yesus animaayu. ⁸ Yerusalem magaa kaa peegee see etaawee mée eebaa okoo me tapaato dokaa yuwa beagee naadi etaawee daamaa yasekeepeegeeka, mée noonaa me piya ukuu yuwa taageeta kaama etaawee daamaa yamagapegeeka. ⁹ Okoo keta peetaakea bagee yuwa ma, uuto peetaakea bagee yuwa ma kuwa ebo menaa-menaa kaa "Hosana, Daud ma apaa kaa Mée mee niiyaapaagee taai! Tuhan ekaa yadoopi Mée mee migi yoka magiyaage! Hosana, Asii-sege see Mée mee niiyaapaagee taai!" see wegapegeeka.*

¹⁰ Yesus mee Yerusalem magaa kaa pakaa-maagi too ko kiyoo toogee see bagee yuwa dimi oogea. "Mee maamee naa ya?" see asegea naaki ¹¹ "Mee ko Nabi eboo Yesus mee, Galilea wee kaa Nazaret magaa kaa Mée mee" see asegea.

Yesus me kepe masetaa see bagee yuwa Ogatamee me ee kaa kaama abagaapeata menaa Mrk 11:15-19, Luk 19:45-48, Yoh 2:13-22

¹² Kiyoo kaama Yesus peedoota Ogatamee me ee kaa peemaata kaama ee geboo da kaa kiyoo

* **21:9** "Tuhan ekaa yadoopi Mée" see menaa kuwa ko "Tuhan Wa me okaa da ebo menaa nawegasi naadi peeyaagi Mée mee" see menaa mee mokoo. **21:9** Mzm 118:26

agiyoo pe-doogee taa see bagee uduma abagakomeeyu.† Kepe aapeka taa see bagee yuwa ma, poodee see bedoo pe-doogee taa see bagee yuwa ma okoo me keagee yuwa yagepeepi-paapi semaata eke. ¹³ Wa me okoo asiino, "Ogatamee me ebeamaata menaa ena mee ko kisee: 'Ni me ee mee ko sembahyang taa see ee see ekaa weewoo taapea' see ebeamaata kiya ikii me ko oma masetaa see bagee totaa see yoo mokoo yakiyaagea" see asigi.

¹⁴ Waa Ogatamee me ee geboo da kaa toomuu taa siyaa naaki emaa digiyoo see bagee yuwa ma, bado pedeo poono naka see bagee yuwa ma okoo Wa paagoo megea. Wa me daamaa yakiyaabuu taaki kemaata ¹⁵ kiyoo yoga tabaa da Yesus yaapaagee senaakea menaa ko "Daud ma apaa kaa Mée, kiiboo, magiyaage" senaakea. Kiya imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma kuwa kagoo kegea. Kuwa Wa me dimi nagii-nagii agiyoo yuwa miya be, kuwa Waa yaapaageekea menaa kuwa miya be. ¹⁶ Okoo me kagoo kaa Yesus asiino, "Yaai, kuwa kaapaageekea menaa kuwa Aa yeege ye?" asegea naaki "Ei, Anii yeega. Idukaa Ogatamee me menaa yiba mena ena mee ko kisee: 'Yoga peedi yuwa ma, ama kaa yogaa yuwa miya okoo me Ogatamee Aa kaapaagee siyaa menaa kuwa A me agoo kiyaage' see ebeamaata menaa kuwa ikii diino taa, ewo ye?" see asigi.

† **21:12** Agiyoo pe-doogee taa see bagee kuwa ko Ogatamee paagoo kupi-maniino agiyoo pe-doogee taa see bagee yuwa. Kiyoo kepe masegee yoo se yoka naadi abagakomeeta. **21:13**
Yes 56:7, Yer 7:11 **21:16** Mzm 8:3

17 Kuwa menaa asemaata kaama peedoota Betania magaa kaa kiyoo pe-ometa.

Yesus me ara piya wodoo to kaa pedeo menaa yadootaata menaa

Mrk 11:12-14, 20-34

18 Omemaayu tokoma mee da pedeo tokomaa da Yesus mee pakadoota Yerusalem magaa kaa eta mana kaa naano agiyoo naadi kaa.

19 Deamaagi too ko eta geboo da kaa ara see piyaa wodoo ena kiyoo agoo. Peedoota piya manii da kaa peemaata deeyaa naaki poo taa, iye too agoo. Wa me mee piya wodoo to asigi menaa ko "Eto kaama wodoo poo ota ena ma se ekaape" see aseetaagi naaki taka ena kisee ki wii keepeasega, iye yuwa denaagooga. 20 Wa me topenaa see bagee yuwa dimi nagimaakee kaa asiino, "Mee piyaa wodoo to taka ena kiipaa ki iye denaagoota kaama wii kega kuwa naa kaasee ukuwaanega naa ya?" see asegea. 21 Yesus me asiino, "Anii mikee kisiino ko: Ikii dimi wiya taa, mikee gaano dimii mee too kiyu ko ikii miya kisee agiyoo ukuwaaniyaayaa. Ani me mee ara piyaa wodoo to wii kiyaaga kuwa ikii miya ukuwaaniyaayaa. Kiya mee too se. Ikii me 'Mee maga bagoo to mee bikimedoota maaka piku yiba tamekumii' see asiyaa kiya miya kisee ukuwaaniyaayaa. 22 Ikii me sembahyang menaa kaa idimiyaa agiyoo kuwa Tuhan mikee nao see gaakee kaa idimiyu ko ikii mikee masiipea" see asigi.

Yesus me ukuwanaa seta agiyoo kuwa 'Maamee me Aa kaseta kaama ukuwanaa segeeke?' naadi aseta menaa

Mrk 11:27-33, Luk 20:1-8

²³ Yesus mee Ogatamee me ee kaa peemaata kaama mée yuwa topetaaka too ko imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo Wa paagoo meemaagea. Okoo me asiino, "Yaai, A me ukuwanaa see agiyoo kuwa ko maamee me 'Aa kisee naukuwaai' see kaseta kaama ukuwanaa segeeke? Maamee me Aa ebo kaekeata kaama ukuwanaa segeeke?" see asegea.

²⁴ Yesus me asiino, "Ani me miya ikii kiapaadee taanaka. Ikii me miya Anii mena daamaa nasegea kepa ko ikii me 'Maamee me kaseta kaama A me kisee agiyoo ukuwanaa segeeke?' see naapaadeekea menaa mee Anii miya daamaa kisiipa. ²⁵ Ni me kiapaadee see menaa mee ko kisee: Uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee gaayu ko wa paagoo 'A me mée yuwa uwo natukumaai' see menaa kuwa maamee me aseta menaa naa ya? Epoo to wodoo kaama Ogatamee me aseta menaa da ye? Aii mée me aseta menaa da ye? Kaasee? Nasii" see asigi. Okoo too koogo aawegaa taano, "Yaai, inii Waa kaasee menaa asiipea? Inii me 'Epoo to wodoo kaama Ogatamee me aseta menaa yoka' see asiyu ko Yesus me mée asiipi menaa ko 'Mikee yoka ikii kaasee kaa Yohanes me weganaa seta menaa kuwa mikee nao see gaano taa ya?' see mée asiipi. ²⁶ Bedaa inii me 'Ogatamee me Yohanes aseta menaa se, aii bagee me aseta menaa' see asiino miya pedeo, mée yuwa me

mée kagoo kaapea. Okoo me 'Yohanes mee nabi bagee eboo yoka ikii kaasee kisee pedeo menaa wa kaa yawegagea ya?' see méé asiipea menaa kuwa inii weda yoka kuwa asiino menaa wiya kuwa ekea paaya iyo" see menaa kuwa aawegaakea. ²⁷ Okoo me kuwa menaa aawegaa semaata kaama Yesus asiino, "Yohanes paagoo maamee me aseta menaa see kuwa inii ewo keeke" see asegea. Yesus me asiino, "Ikii me daamaa nasiino taa yoka Ani me miya ikii me 'Maamee me Aa kasete kaama A me kisee agiyoo ukuwanaa segeeke?' see nasegea menaa kuwa se kisiipa" see asigi.

Yoga wiya kaa ebea-ebea menaa

²⁸ Bedaa Yesus me kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa asiino, "Ni me kisiinaka menaa kuwa ikii kaasee gaagea? Daamaa gaagaa taai. Mee ko kisee: Mée ena waa paayogaa yogaa wiya agoo. Nagamee me yoga yagamee asiino, 'Eto kenaagoo aa anggur poo bugii pe-nayagaai' asigi naaki ²⁹ 'Be' asigi kiya kaama too dimi daamaata bugi kaa peegi.

³⁰ Bedaa nagamee me menaamee asiino, 'Eto kenaagoo aa anggur poo bugii pe-nayagaai' asigi naaki 'Daamaa, neataagi' see asigi kiya se peegi. See kuwa. ³¹ Eto ko kuwa yogaa wiya kuwa kamee me nagamee me menaa daamaa yayeeta

pe-ukuwagi? Ikii kaasee gaagea ya?" see asigi.‡

Okoo me asiino, "Yagamee mee" see asegea. Yesus me asiino, "Anii mikee kisiino ko: Mee mokoo miya pajak kepee yamasegee see bagee ma, otoopa kepe masenaa see apii ma kisee bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo okoo keta kiyoo seemaatagea yoka nekeenii. ³² Kuwa ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee ikii paagoo umiino, toono kuwa topoo see etaa kiomeetagaano see naadi meta kiya ikii yayiino taa kemea. Kiya pajak kepee yamasegee see bagee ma, otoopa kepe masenaa see apii ma kisee bagee kuwa mikee nao see gaagea. Okoo mikee gaagea kuwa ikii miya deemea kiya ikii dimi daamaata kaama mikee nao see gaano taa" see asigi.

Bugi epoo mée kaa ebea-ebaa menaa

Mrk 12:1-12, Luk 20:9-19

³³ Yesus me asiino, "Ebea-ebaa menaa ena miya yeeweedei, mee ko kisee: Bugi epoo mée anggur poo bugii ena yaatayu. Yaataata kaama wagee uduma aanakitayu. Mee bugii kaa oma ena, ebo omaa masegeeta oma to-gaawee anggur poo tagimemaata uwo yuwa kitaa isisi naadi denemaata eke, bedaa bugii da diitoo taa see ee miya maatayu. Maataata

‡ **21:31** "Yagamee dimi daamaata bugi kaa peegi" see mee mena nekeeniino yaato ko dimi pedeo bagee yuwa okoo me pedeo dimii, pedeo menaa ekeata Yesus me menaa yayeetaa see kuwa ebea-ebaa. Menaamee gaayu ko Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ebea-ebaa. Okoo Ogatamee me menaa ipi kiya si yaukuwataa see bagee yuwa ebea-ebaa. **21:33** Yes 5:1-2

kaama apanaa bagee me bugi nayaagee segeesi naadi yaekeata kaama apanaa magaa kaa peegi.

³⁴ Maamaa omegee naadi kaama kuwa poo kapoo kega kaboo bugi epoo mée me wa paa-goo agiyoo yaokagee see bagee yuwa asiino, 'Peedoota ni me bugii nayaagee see bagee yuwa paagoo ni me see yuwa namasigii' see asigi.

³⁵ Peedoota bugi kaa peemaagea naaki bugi yayaagee see bagee yuwa me okoo peneata kaama waa ena mee aii dakamegea, ena mee wogeepeasegea, ena mee oma kamu me wogeepeasegea.

³⁶ Mee asii kaawaa ena ma wa me agiyoo yaokagee see bagee eebaa peeyaagi kiya bedaa petamanii yuwa ukuwata-ukuwata see see ukuwagea.

³⁷ Kaama too wa me yogaa to 'Pooi' asigi. Wa me gaano, 'Niyoopaa yoka Wa me menaa kuwa okoo me daamaa yayiipea' see gaata kaama peeyaagi.

³⁸ Kiya okoo me yogamee beesekaa kaama migi see deeta kaama koogo aawegaa taano, 'Mee ko yogamee. Nagamee me bugii da mee yogamee me masiitagi yoka niwogeepeasii, wa me bugii da inii takeasiino ke' see aawegaakea.

³⁹ Yogamee peneata wagee amoo yaato dogeamaata kaama wogeepeasegea, see koo seta" see asigi.

⁴⁰ Yesus me kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa asiino, "Mee bugi epoo mée metaki meedoota bugi kaa meemaata kaama kuwa bugi yayaagee see bagee yuwa kaa maagiyoo yakuwaapi? Ikii kaasee gaagea?" see asigi.

⁴¹ Okoo me asiino, "Kuwa dimi pedeo bagee

yoka mikee wogepii naadi kaama mee bugii da apanaa bagee me daamaa nayagageesi naadi yaekeasiipi. Poo daayaa kaboo wa me see yuwa okoo me daamaa maniipea" see asegea.

⁴² Yesu me asiino, "Ogatamee me ebeamaata menaa ena mee daamaa nekeenii. Mee ko kisee: 'Oma ee maataa see bagee yuwa me be kaa wisintaata tameepeata omaa mee ko TUHAN me masegeeta kaama tuku omaa to mee daamaa pee-yaekeata.

Ekeata kaama inii me TUHAN, kiiboo nao naadi yaapaagee seta' *Mzm 118:22-23*
see ebeamaata menaa kuwa ikii diino taa, ewo ye?§

⁴³ See kemaata Ani me kisiino ko: Ogatamee Wa too ebo méé eetotaa see yoo ikii me komoo taa kaapa. Ogatamee me ikii me komoo yuwa apanaa tomaa kaa bagee yuwa me poo daamaa naekayaabuu siwoosi naadi maniiipi. ⁴⁴ [Mee pee-yaekeata omaa mee kaa okaayaa bagee yuwa daada-paada siyaa, bedaa mee omaa to me pe-dapimiyaa bagee yuwa miya tagiindaa siyaa]" see asigi.

⁴⁵ Imam ebo yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma okoo kuwa ebea-ebea menaa yuwa yeemaata kaama okoo 'Wa me inii méé gaataata kaama méé asigi menaa ii' see kuwa nekeenegea.

⁴⁶ Kagoo kaa Yesu peneasiino see dimii agoo kiya méé yuwa wedaagea. Méé yuwa me

§ 21:42 Bugi epoo méé yoopaa patameepeata see see kuwa ee maataa see bagee me miya mee tuku omaa to mee be kaa tameepeata. Mee omaa mee ko Yesu ebea-ebea.

Yesus Waa nabi bagee ena see gaagea kemaata peneasiino kuwa wedaagea.

22

Api goeano naagoo naano agiyoo nuyaa ebea-ebea menaa

Luk 14:15-24

¹ Bedaa Yesus me ebea-ebea menaa kaa kiyoo bagee yuwa asiino, ² "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko ebea-ebea menaa ena mokoo, mee ko kisee: Magaa to kaa tookee eboo ena wa me yogaa api goeano naagoo mée yuwa naano agiyoo epo enaataa ede ma eenaano see naadi ³ wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa paagoo asiino, 'Ikii peedoota anii miyoo taa mona asenaa sema bagee yuwa paagoo kisee pe-naasii: "Eto ko naano agiyoo naano ke meei see kisigi" see pe-naasii' see asigi. Kuwa menaa doodoota okoo paagoo yaasenaakea naaki be kegea.

⁴ Bedaa mee eboo me wa me agiyoo yaokagee see bagee apanaa yuwa asiino, 'Ikii peedoota kuwa miyoo taa meei see asema bagee yuwa kisee pe-naasii: "Naano agiyoo ipiipii semaagea. Sapi wodaa yuwa ma, degaato yago wodaa yuwa ma kuwa wugimaata kaama gapemaagea yoka moga meei" see pe-naasii' see asigi. ⁵ Peedoota kuwa menaa yaasenaakea naaki wisintaata okoo me ukuwataa see agiyoo yiba seemegea. Waa ena bugi kaa peegi, noonaa apanaa agiyoo ukuwaano see naadi peedaakea. ⁶ Okoo noonaa me kuwa pee-yaasenaakea bagee yuwa peneata kopaa dakamemaata kaama wogeepeasegea. ⁷ Mee

eboo kagoo ebo. Wa me okaa yago bagee yuwa me kuwa mée wogepea bagee yuwa uduma wogepeata kaama okoo me ee yuwa biyaa yaiyaasegea.

⁸ Mee eboo me wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa asiino, 'Naano agiyoo noogee yoo ipiipii semaagea kiya kuwa miyoo taa meei see asema menaa nawisintaata bagee kuwa anii ma epo enaataa naano ko pedeo, be.* ⁹ Eto ko peedoota ebo etaawee kitaa aadee taapea yuwa uduma "Naano agiyoo naano ke meei" see niiasenaa taai' see asigi. ¹⁰ Okoo peedoota etaa da kaa aadooakea bagee yuwa uduma, dimi daamaa bagee miya, dimi pedeo bagee miya uduma badaa maageeta kiyoo kutuukea, mee ee kaa mée maamaa pudii.

¹¹ Kuwa kaboo da mee eboo me mée yuwa diino see naadi peedoota naano agiyoo noogee yoo peemaata deamaagi too ko mée ena, api goeano naagoo magaakee dokaa magaano taa bagee ena tupi.† ¹² Mee eboo me asiino, "Ei, mée yogaa to, api goeano naagoo magaakee dokaa mee aa magaano taa kaa kaasee seemege naa ya?" see asigi naaki waa koogo, mena taa.

* **22:8** Kuwa miyoo taa meei see asema menaa wisintaata bagee kuwa ko Israel bagee yuwa okoo me idukaa nabi bagee yuwa me menaa yayiino be kaa noonaa patameepii seta, bedaa etokaa miya Ogatamee Yoopaa mee yayiino be kaa patamaapea, see kuwa ebea-ebea. † **22:11** Api goeano naagoo magaakee dokaa magayu too seemiyaa see mee mena nekeeniino yaato ko mée me pedeo dimii, pedeo menaa ekeata daamaa dimii, daamaa menaa doonaa, maanaa segee siyaa ebea-ebea. **22:12** Why 19:7-8, 22:14

¹³ Mee eboo me wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa asiino, 'Mee mée mee yagaa bado one gadimemaata maayoo kaa yaato digiyoo yiba dogeamaai. Kiyoo ko yege ma, gaagaa ma too totaa see yoo' see aseta, see kuwa" see asigi.

¹⁴ Bedaa Yesus me okoo asiino, "Mee mokoo miya okoo mée eebaa paagoo 'Eto meei' see asiyaa kiya Ogatamee me mée daamaa wigintaata yaato ko mée eebaa taa" see asigi.

Pajak kepee edaano kuwa edaakee daamaa ye, pedeo ye naadi apaadeeta menaa

Mrk 12:13-17, Luk 20:20-26

¹⁵ Kuwa wodoo Parisi kaa bagee yuwa kutuu semaata Yesus deebaa taano see naadi aawegaa taano, "Yesus me koopoo see menaa wegasi naadi inii mapea menaa apaadeeke naa ya?" see aawegaakea. ¹⁶ "Kisee-kisee apaadiino daamaa" see wegamaata kaama pe-apaadiino bagee wiginegea. Parisi kaa bagee me topetaa see bagee yuwa ma, Herodes yaato bagee ma wiginegeeta kaama "Ikii peedoota Yesus paagoo kisee-kisee niipaadee taai" see asegea. Okoo peedoota Yesus paagoo asiino, "Aa ko dimi topoo see Mée to ii see kagaage, bedaa Ogatamee me etaa yaato menaa mée tupiino kuwa miya A me daamaa topoo see menaa kaa too mée topetaa see Mée to ii kagaage. A me mée tupiino kuwa mée me kakagoo kiyaa miya mée tupiino too, bedaa ebo bagee me menaa miya Aa weda taa kaa mikee menaa too topenaa segeeke kuwa inii kaipi yoka ¹⁷ inii kaapaadee see menaa ena agoo. Mee ko

inii pajak kepee Kaisar maniino kuwa maneekee daamaa ye, pedeo ye? Aa kaasee gaage? Mée asii" see asegea.‡ ¹⁸ Kiya okoo me pedeo dimii mee Wa me nekeenta kaama asiino, "Yaai, ikii dimi daamaa poga-poga see bagee yuwa, kaasee ikii me Anii nadeebaa taano see naadi nasegea menaa naa ya? ¹⁹ Pajak kepee edaano see naadi pose kepee ena Anii nadeeyaai" see asigi. Doomaagea kaboo ²⁰ Yesus me asiino, "Mee kepee mee kaa maamee ebeyumaa da, maamee ekaa da ebeamata naa ya?" asigi naaki ²¹ "Kaisar mee" asegea. Yesus me asiino, "Kisee gaayu ko Kaisar maniino agiyoo yuwa kuwa Kaisar manii, bedaa Ogatamee maniino agiyoo yuwa kuwa Ogatamee manii" see asigi. ²² Wa me asigi menaa da okoo dimi nagimegea. Waa esee ipi yoka naadi peedaakea.

Boota bagee kuwa aya andoo pootagea ye, taa ye naadi apaadeeta menaa

Mrk 12:18-27, Luk 20:27-40

²³ Bedaa mee naagoo miya Saduki kaa bagee mée noonaa Yesus paagoo meemaagea. Okoo me wegawoo see menaa ena mee ko kisee: "Mée booyaa kuwa ko umina bogaaakee, aya se andoo peeyaa" see menaa wegawoo see. ²⁴ Okoo me

‡ **22:17** Yesus me "Kaisar paagoo pajak kepee maniino kuwa maneekee daamaa" see asiyu ko Yahudi bagee me kagoo kiyaa. Bedaa Wa me "Kaisar paagoo pajak kepee maniino kuwa maneekee pedeo" see asiyu ko Kaisar yaato bagee me kagoo kiyaa. Parisi kaa bagee me 'Mena ekea paaya Wa me kisee asiino iyo, mée eebaa me Waa kagoo kiyaa yoka' kisee gaata kaama Waa deebaa taano see naadi apaadee seta. **22:23** Kis 23:8

Yesus asiino, "Ei, Guru. Musa me ebeamaata menaa ena mee ko kisee: 'Mée ena yoga taa kaa booyu ko waa ma kenagaa ena me mee api miyaa da goeano gaano pedeo. Petamanii booyaa méé me yoga yakabayaa mokoo yakabasi yoka tuyaa méé me mee apii goeai' see ebeamaata. ²⁵ Kisee ebeamaata yoka mena ena kasiinake, mee ko kisee: Okoo kenaa bagee okoo petoo. Yagamee yagaaboo to api ena goegi. Waa yoga taa kaboo boogi. Mee api miyaa da ipuugamee me goegi. ²⁶ Ipuugamee miya yoga taa kaboo boogi, bedaa mabeimee miya kisee. Kisee too petaagoo to amaadii to kaa too. ²⁷ Kaama too apii to miya booga. ²⁸ Eto inii kaapaadee taano ko kisee: Boota bagee mikee aya andoo peeyu ko iminookaa méé aya andoo peeyaa naagoo kuwa okoo kenaa bagee petoo to kuwa mee apii to too goeta yoka kamee me apii kaata naa ya?" see asegea.

²⁹ Yesus me asiino, "Ikii ewo kaa naapaadeekea. Ikii Ogatamee me ebeamaata menaa miya ewo, Wa me pesee kuwa miya se nekeenega. ³⁰ Kuwa ko Ogatamee me boota bagee yuwa aya andoo peeyaabuu taatagi naagoo api goeano miya taa, api méé maniino miya taa. Okoo epoo to woodoo malaikat bagee mokoo kaatagea. ³¹ Boota bagee aya andoo peeyaa ii see kuwa nekeeniino menaa agoo. Ikii diino taa, ewo ye? ³² Ogatamee me Musa paagoo aseta menaa kuwa ko kisee: 'Anii ko Ogatamee, Abraham ma, Isak ma, Yakub ma okoo me Eboo' see aseta. Ogatamee Waa okoo me Eboo see

wegayu ko umina boota bagee kuwa kaa kisee se wegayaa, aya tuyaa bagee kuwa kaa too see wegayaa" see asigi. § 33 Kiyoo topea bagee yuwa Yesus me topeta menaa kuwa ipi yaai naadi dimi nagimegea.

Mena tukuu to mee kamee naadi apaadeeta menaa

Mrk 12:28-34, Luk 10:25-28

³⁴ Yesus me Saduki kaa bagee paagoo mena taa kiyaagi see menaa kuwa doodoota Parisi kaa bagee paagoo eewegagea naaki 'Yaai, inii kaasee ukuwaapea, kaasee menaa wegaapea' naadi kutuu semaagea. Mena aawegaa semaata ³⁵ okoo mée ena, Musa me menaa mée topetaa see bagee ena peedoota Yesus paagoo Waa ipi ye, ewo ye naadi apaadee taano see naadi apaadiino, ³⁶ "Ei, Guru. Musa me ebeamata menaa yiba ebo menaa, mena tukuu to mee kamee naa ya?" see asigi.

³⁷ Yesus me asiino, "Mena ena mee ko kisee: 'A me Eboo TUHAN Ogatamee mee dimi menaa da uduma me esee ou gaai, bedaa a me gaayaa dimii yuwa uduma me miya Waa esee epa kaai' see mee mena ena. ³⁸ Mee menaa da esee ebo, kaama asii taa. ³⁹ Bedaa mee mokoo miya wiyaagoo to menaa mee ko kisee: 'Aa ekaato

§ 22:32 "Umina boota bagee kuwa kaa kisee se wegayaa" see menaa mee ko Abraham ma, Isak ma, Yakub ma okoo boota kaama wodoo aya toono taa naaki Ogatamee mee okoo me Eboo se kiyaa, Waa ebo se ekee siyaa yoka okoo boota kaama aya topea ii see kuwa nekeeniya. Kisee kemaata mée tomaa boota kaama aya andoo peeyaa ii see kuwa miya nekeeniya. 22:32 Kel 3:6

22:37 Ul 6:5

miya epa kiyaa see see apanaa bagee miya epa kaai' see ebeamaata.* ⁴⁰ Ogatamee me menaa yiba mena tukuu to ko kuwa menaa wiya too. Kuwa ko Musa me menaa yuwa miya, nabi bagee me menaa yuwa miya manii to ko kuwa mena wiya kuwa too" see asigi.

Yesus me "Ebo Kristus mee kaasee Daud me asii-kaba-kaba seta bagee ena kiyaa?" see aseta menaa

Mrk 12:35-37, Luk 20:41-44

⁴¹ Parisi kaa bagee yuwa okoo kiyoo enaataa kutuu semaata toomuu taakea kaboo Yesus me okoo asiino, ⁴² "Idukaa kaama wegawoo seta Mée Ebo Kristus mee ko maamee me asii-kaba-kaba seta bagee kaa agoo kaatagi? Ikii kaasee gaagea?" see asigi naaki "Mee gaayu ko Daud me asii-kaba-kaba seta bagee kaa agoo kaatagi" see asegea. ⁴³ Yesus me asiino, "Mikee kiya Ebo Kristus mee Daud me Tuhan see ekaa weeta. Daud waa Ogatamee me Roh mee ma enaataa kemaata wegata. Tuhan see ekaa weeta mee kaasee kaa ya? Daud me wegata menaa kuwa kisee:

⁴⁴ "TUHAN me ni epoo Mée Tuhan mee paagoo asiino,

* **22:39** "Apanaa bagee miya epa kaai" see menaa mee ko idukaa Ibrani menaa kaa "A gebo kaa bagee epa kaai" see ebeamaata. Gebo kaa bagee see wegayu ko Israel bagee apanaa yuwa. Kiya Yesus me topeta menaa kuwa gaayu ko Israel bagee yuwa too se kiya apanaa tomaa kaa bagee miya, aa ma yape kiyaa bagee kuwa miya okoo uduma aa ekaato daamaa deewooke mee see see okoo miya epa kaa daamaa agiyoo yaukuwaai naadi wegata menaa mee. **22:39** Im 19:18

"Aa Ni me daga yagaa yaato animagaai, kisee too
 Aa ma yape kiyaa bagee yuwa kuwa Ani me daba, peedi
 kaekeata A me badoo da miyoo taa kaekeasi-ita" see aseta' see menaa ebeamata. *Mzm 110:1*

⁴⁵ Daud me Ebo Kristus mee ko 'Ni epoo Mée Tuhan mee' see wegata yoka Ebo Kristus mee kaasee Daud me asii-kaba-kaba seta bagee ena kiyaa?" see asigi.† ⁴⁶ Kiyoo topea bagee me mena kamu ena ma asiino taa. Mee naagoo kaama wodoo mée me Waa apaadee taano wedaagea.

23

Parisi kaa bagee ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee ma kuwa gaai naadi aseta menaa

Mrk 12:38-40, Luk 11:37-54, 20:45-47

¹ Kiyoo kaama Yesus me kiyoo kutuukea bagee yuwa ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo asiino, ² "Musa me menaa mée topetaa see bagee ma, Parisi kaa bagee ma kuwa okoo Musa me ebeamata menaa yuwa mée tupiwoosi naadi wiginta bagee yoka ³ okoo me kisiyaa menaa uduma yayii. Kiya okoo me ukuwaa-ukuwaa, poo-poo kuwa se obeai. Okoo me 'Kisee

† **22:45** Yahudi bagee me menaa ko 'Ebo Kristus mee kabata kaama ebo tootagi' see menaa kuwa wegawoo seta kiya kisee se. Idukaa Yesus kabaano taa miyoo Daud me Waa Tuhan see ekaa weeta kemaata Waa idukaa miya tota, Waa Ogatamee Yoopaa ii see kuwa nekeensi naadi aseta menaa. Waa mée me kabata yogaa naaki Daud me Waa Tuhan see ekaa mee se weeyaa.

niideewoo taai, kisee niukuwawoo taai' see we-gagee siwoo siyaa kiya mena me too wegataa see bagee, ukuwaano yaato se ukuwataa see bagee yuwa yoka ikii gaai, nekeenii. ⁴ Okoo me mée paagoo 'Kisee ukuwaai, kisee ukuwaano gaano pedeo' see menaa-panaa kuwa ukuwaano kana. Okoo me kuwa menaa-panaa kuwa mée kaa yadootaata kaama mée yuwa ma epo enaataa eeukuwaano be kegeekaa. ⁵ Okoo me ukuwanaa, peenaa see agiyoo yuwa uduma mée me nadeesi naadi too ukuwanaa, peenaa segeekaa. Kuwa ko Ogatamee me menaa ebeamaata kapogee siki yuwa one kaa opeetagaa naadi maanaa taano kuwa okoo me one gakee kapo peedi see kuwa be, ebo see onee kaa too maanaa siyaa.* Bedaa doka otoo to kaa one opeekomee naadi maanaa taano kuwa miya okoo me katu see onee kuwa be, togoo see onee kuwa too maanaa siyaa. ⁶ Ebo naagoo naano agiyoo nuyaa yoo miya okoo woopasi ebo bagee me animaayu taa see yoo kiyoo too animagaano ede, sembahyang segee see ee yiba miya mée me nadeesi naadi woopasi animaayu taa see yoo kiyoo too okoo animagaano ede. ⁷ Bedaa okoo mée kutuu taa see yoo kiyoo okoo peenaa siyaa kaboo mée me 'Epao, inii me eboo' see naapaagee taano miya ede, 'Kiiboo, Ebo Guru' see naekeasiino too kuwa miya ede see bagee yuwa.

* **23:5** Ogatamee me menaa ebeamaata kapogee siki yuwa one kaa opeetagaa naadi maanaa taano kuwa ko mée noonaa etaguu to kaa maanaa seta, mée noonaa yagaa da kaa one gadeata maanaa seta. **23:5** Bil 15:38, Ul 6:8, Mat 6:1

⁸ Okoo kisee bagee kiya ikii miya kisee se. Mée me ikii 'Ebo Guru' see kiseekée se. Ikii me Ebo Guru mee ena too too, bedaa ikii paaya uduma ena doodoo, ikii Wa yiba ena kenaa bagee yoka Ebo Guru see kiseekée se. ⁹ Bedaa ikii me magaa da kaa bagee paagoo 'Neataagi' see kuwa miya se asii. Ikiitaagi mee ko ena too too, epoo to wodoo Ikiitaagi mee yoka mée paagoo 'Neataagi' see aseekée se. ¹⁰ Bedaa mée me ikii 'Ni me eboo' see kiseekée miya se. Ikii me Eboo ena too too, mee ko Ebo Kristus mee. ¹¹ Ikii yupii mikee ebo kiyaa bagee kuwa ko okoo ekaato dimi peedi ekeata kaama ikii me agiyoo aii kiokagee see bagee kuwa too mikee ebo kiyaa. ¹² Okoo ekaato ebo ekee taa see bagee kuwa peedi kaatagea, bedaa okoo ekaato peedi ekee taa see bagee kuwa ebo kaatagea" see asigi.

¹³ Bedaa Yesus me asiino, "Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma yaai. Ikii ipi poga-poga see bagee yuwa too yoka pedeo kaatagea nao. Mée yuwa okoo Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo seemaano kuwa ikii be kegea. Ikii kenee to kaa yatakeata taamege-taamege taa see bagee yuwa. Ikii miya keneawee se pakaa-neekea, bedaa pakaaniinaka ou see gaayaa bagee yuwa miya ikii me taamege-taamege yasegeekaa. ¹⁴ [Yaai, ikii dimi daamaa poga-poga see bagee yuwa, api miyaa yuwa ikii me deebaa naadi kaama okoo me ee yuwa oma yatakimiyaa bagee yuwa, bedaa ikii mée me naapaageesi naadi

sembahyang siyaa yuwa togoo-togoo see too taa see bagee yuwa. Ikii me kisee ukuwanaa see bagee yuwa yoka ikii esee pedeo kaatagea.]

¹⁵ Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma yaai. Ikii ipi poga-poga see bagee yuwa too yoka pedeo kaatagea. Ikii mée ena waa naa ikii yaato kiyaano see naadi uwoo to, magaa to peenaa, nawenaa segee siyaa kiya ikii me waa dimi pedeo see bagee yuwa too kiyaayaa. Mee ko ikii neraka magaa kaa pedeo kaatagea kuwa waa kaagaa wiyaagoo to ma mee asii esee pedeo kaatagi see mee ikii me waa kisee kiyaayaa.

¹⁶ Yaai, ikii keta mée eepeetaa see kiya ikii emaa digiyoo see bagee mokoo.† Ikii me mée tupiino menaa ena mee ko kisee: Mée waa ena me wegaano ko 'Anii taa ma taa kisee ukuwaapa, Ogatamee me ee mee yoka see menaa mee ma enaataa wegaga yoka' see menaa kuwa wa me wegayu ko wa me 'Anii kisee ukuwaapa' see wegapi agiyoo mee se ukuwaano miya daamaa. Kiya mée waa ena me wegaano, 'Ogatamee me ee yiba emas kaa ukuwata agiyoo-pagiyoo yoka see menaa mee ma enaataa wegaga yoka' see menaa kuwa wa me wegayu ko wa me 'Anii kisee ukuwaapa' see wegapi agiyoo mee se ukuwaano ko daa. Ikii kisee menaa mée tupiwookeya.

¹⁷ Yaai, ikii dimi taa, emaa digiyoo kiyaa bagee

† **23:16** "Ikii keta mée eepeetaa see kiya ikii emaa digiyoo see bagee mokoo" see mee mena nekeeniino yaato ko okoo Ogatamee me menaa ewo kemaata okoo me mée topetaa see menaa kuwa miya koopoo yoka yeekee bagee yuwa miya ewo kedaa seta pedeo kiyaa naadi ebea-ebea menaa mee.

yuwa mokoo. Emas kaa ukuwata agiyoo-pagiyoo kuwa ebo agiyoo se kiya Ogatamee me ee mee too ebo. Kuwa emas kaa agiyoo-pagiyoo kuwa Ogatamee me ee yiba topa kuwa me ebo kiyaa. Kuwa agiyoo kuwa Ogatamee me ee yiba toono taa naaki aii agiyoo mokoo kiyaa yoka Ogatamee me ee mee too ebo. ¹⁸ Bedaa ikii me mée tupiino menaa ena mee ko kisee: Mée waa ena me wegaano, 'Anii taa ma taa kisee ukuwaapa, Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo yoka see menaa mee ma enaataa wegaga yoka' see menaa kuwa wa me wegayu ko wa me 'Anii kisee ukuwaapa' see wegapi agiyoo mee se ukuwaano miya daamaa. Kiya wa me 'Anii kupi-manee taa see yoo kiyoo kupi-manee taano agiyoo yoka see menaa mee ma enaataa wegaga yoka' see menaa kuwa wa me wegayu ko wa me 'Anii kisee ukuwaapa' see wegapi agiyoo mee se ukuwaano ko daa see menaa kuwa ikii me kisee mée topegeeka. ¹⁹ Ikii emaa digiyoo kiyaa bagee yuwa yaai. Ogatamee paagoo kupi-manee siyaa agiyoo kuwa ebo se kiya Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo mee ebo. ²⁰ See kemaata mée waa ena me 'Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo yoka see menaa mee ma enaataa wegaga yoka taa ma taa ukuwaapa' see menaa wegayu ko kiyoo too se kiya kiyoo kupi-manee siyaa agiyoo kuwa ma enaataa wegayaa. Wa too, wa too see se. ²¹ Bedaa mée waa ena me 'Ogatamee me ee mee yoka see menaa mee wegaga yoka taa ma taa ukuwaapa' see menaa wegayu ko mee ee to too se kiya kiyoo tuyaa Mée Ogatamee ma enaataa wegayaa.

²² Bedaa mée waa ena me 'Epoo to wodoo yoka see menaa mee wegaga yoka' see wegayu ko epoo to wodoo too se kiya Ogatamee me ebo animaayaa yoo ma, kiyoo animaayaa Mée to ma enaataa wegayaa.

²³ Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma yaai, ikii ipi poga-poga see bagee yuwa too yoka pedeo kaatagea nao. Ikii me agoo kiyaa agiyoo yuwa uduma gaaseagoo to mee Ogatamee paagoo manegee siyaa kiya Musa me menaa yiba yawegawoo, yaukuwawoo taano esee gaano pedeo menaa kuwa ikii otoopa eke-bake segee siyaa. Kuwa ko ikii ogei me poo, wedakamu, kisee peedi-paadi agiyoo yuwa miya gaaseagoo to mee dimi-dimi Ogatamee paagoo manegeekaa kiya Musa me menaa yiba ebo menaa yuwa kuwa wisintagaa segeekeaa. Kuwa ko mée yupii da taa mena mée yadaakomee siyaa yuwa topoo see menaa kaa too mée yadaakumiino kuwa ikii se ukuwageekaa, bedaa mée epa kaano ma, Ogatamee me menaa se daata yayeewoo taano ma kuwa miya ikii ko taa see bagee yuwa. Kuwa gaaseagoo to mee Ogatamee manegee taano kuwa daamaa manegee taai kiya kuwa ebo menaa yuwa, kuwa daamaa yayeewoo, yaukuwawoo taano esee gaano pedeo see menaa apanaa yuwa kuwa se gaabuu taai. ²⁴ Yaai, ikii emaa digiyoo kiya ikii keta mée eepeeyaa see bagee yuwa mokoo. Ikii otaawee yiba uwo nuyaa kaboo sikinu-sikinu peedii to dimi-dimi tameepeasiyaa kiya ikii me unta wodaa

nookomee siyaa mokoo.

²⁵ Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma yaai, ikii daamaa poga-poga see bagee yuwa too yoka pedeo kaatagea nao. Otaawee tapaato yaato ikii dimi-dimi uwo wetogetaa see. Ikii mee see see miya ikii tapaato yaato dimi-dimi deegee see bagee yuwa kiya ikii semoo yiba yaato daa see agiyoo maamaa agoo. Ikii dimi omaago, kepe ou, agiyoo ou see dimii kuwa miya maamaa pudii. ²⁶ Yaai, ikii emaa digiyoo see bagee yuwa nao. Otaawee semoo yiba yaato keta daamaa wetogeai, mee kaama too tapaato yaato miya daamaa kiyaa.

²⁷ Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma yaai, ikii dimi daamaa poga-poga see bagee yuwa too yoka pedeo kaatagea nao. Ikii ko mée ogo maayaa yoo daamaa disi-disii siyaa mokoo. Tapaato yaato deeyaa naaki poodee agiyoo daamaa widimeta, daamaa dimi nagi see kiya semoo yiba yaato ko mée boota metoo tagi, dabeta wunuu maamaa pudii. ²⁸ Mee mokoo miya mée me ikii tapaato yaato kideeyaa naaki daamaa bagee yuwa keenda kiya semoo yiba yaato pedeo dimii, pedeo menaa maamaa pudii, mée deebaa see bagee yuwa too.

²⁹ Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma yaai, ikii dimi daamaa poga-poga see bagee yuwa too yoka pedeo kaatagea nao. Idukaa nabi bagee boota yuwa ma, Ogatamee me menaa yayeewoo

seta bagee boota yuwa ma kuwa ikii epa poga-poga see dimii kaa okoo me ogo maagee yoo daamaa oma kutumeeii naadi kaama dimi-dimi asii-maga-maga siyaa. Ikii me wegayaa menaa ko kisee: ³⁰ 'Idukaa bagee me nabi bagee yuwa wogeepii seta kuwa pedeo. Inii idukaa okoo ma epo enaataa toogee seta naaki inii okoo ma epo se wugiyaa, okoo me too wugiyaa' see wegageekea ³¹ kiya kuwa makapaa menaa. Ikii miya nabi bagee wugiino dimii agoo see bagee yuwa yoka ikii okoo me yogaa yuwa mokoo. ³² See kemaata kuwa nabi bagee wogeepii seta menaa kuwa ikii kaa miya maamaa eebaa kесеa yoka kuwa idukaa bagee yuwa me pedeo ukuwata-ukuwata kuwa ikii miya ukuwawoo taai.

³³ Yaai, ikii otoogiyoo tabaa da, mée daakee otoogiyoo me asii-kaba-kaba bagee yuwa. Ikii biyaa piku yiba se peesi naadi ekaato daba daag-ima peeyaano agiyoo ena agoo ye? ³⁴ Kisee kemaata daamaa nayii. Nabi bagee yuwa Anii ikii paagoo pool see asiita, bedaa ipi kiyaata bagee yuwa ma, mikee menaa kitopetaa see bagee yuwa miya kipeeyaabuu taata. Kuwa bagee noonaa ikii me wogeepii taatagea, noonaa piya bokoo to kaa ekeasiitagea, noonaa sembahyang segee see ee yuwa yiba kaama pepeaduu me dakameamoo taatagea, noonaa be kaa maga ena kaa kaama maga ena kaa too kisee too abaganaa, peenaa taatagea. ³⁵ Ikii me kisee ukuwaatagea yoka idukaa kaama kuwa pedeo taa see bagee wogeepii siwoo seta kuwa uduma

petamanii kaama eto too ikii kaa too kaapa, ikii pedeo dogaapea. Petamanii wugimaata mée mee ko dimi topoo see mée Habel mee. Wodopasi wugimaata mée mee ko Berekya yoopaa Zakaria mee. Waa Ogatamee me ee to yupii, Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo yaayupii da kaa kiyoo wogeta. Habel ma, Zakaria ma kuwa yaayupi bagee uduma wogeepii siwoo seta menaa kuwa uduma ikii kaa too kaata. ³⁶ Anii mikee kisiino ko: Kuwa wogeepii seta menaa kuwa uduma ikii etokaa tuyaa bagee yuwa kaa too kaata yoka daamaa nekeenii" see asigi.

Yesus me Yerusalem magaa mee epa nao naadi wegata menaa

Luk 13:34-35

³⁷ Bedaa Yesus me wegaano, "Sooi, Yerusalem, Yerusalem, idukaa nabi bagee yuwa miya ikii me wogeepii siwoo seta, bedaa Ogatamee me ikii paagoo kimiyaata bagee yuwa miya oma kamu me wogeepii seta. Ayam poodu yuwa kidikaa da me dapimemaata kaama daamaa eetuyaa see see Ani me miya kisee maamaa ikii daamaa enaataa kikutumemagaano see dimii agoo kiya ikii me nabe kegeekaa. ³⁸ Kisee kemaata daamaa nekeenii: Eto kaama wodoo Ogatamee ikii ma enaataa se kiitoopi. ³⁹ Mikee, Ani me kisiino ko Anii peeta kaama wodoo ikii se nadiipea, kisee too Anii bedaa meeta. Mee naagoo ko ikii me 'Tuhan ekaa yadoopi Mée mee migi yoka magiyaage!' see naapaagee taatagea" see wegagi.

Yesus me "Wodopasi yaato kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaandaa taata" see aseta menaa

24

Pasal 24-25

¹ Yesus mee Ogatamee me ee kaa kaama peetaaki too ko Wa me topenaa see bagee yuwa Wa paagoo meemaagea. Okoo Ogatamee me ee mee ma, gebo kaa ee yuwa kuwa miya dimi nagimaakee kaa asiino, "Tuhan, kuwa ee kuwa deede" see asegea. ² Kiya Yesus me asiino, "Kuwa ee yuwa kuwa diino esee daamaa kiya Anii mikee kisiino ko: Epeekaa kuwa uduma kabaapi-paapi taatagea, oma ena ma wa me mokataata yoo kaama kisee se ekeasiitagea, uduma pogadaa taata" see asigi.

Yesus peeta kaama bedaa wiyaagoo meeno taa kaboo ukuwaandaa taata menaa
Mrk 13:3-13, Luk 21:7-19

³ Kiyoo kaama Yesus peedoota Zaitun Kutuu to kaa peemaata kaama animaata toomuu taaki too ko Wa me topenaa see bagee yuwa okoo too Waa ma mena eewegaano see naadi meemaagea. "A me kuwa yumakaa mée eewegape menaa kuwa maadee moga ukuwaaniita naa ya? Wodopasi yaato Aa wiyaagoo meeno see kooke ii see nekeeniyaa agiyoo kuwa maagiyoo ukuwaandaa taata naa ya? Mée asii" see asegea.

⁴ Wa me asiino, "Mée deebaa see bagee agoo kaata yoka daamaa nekeenii. ⁵ Anii poga-poga see bagee mée eebaa meetagea. Okoo me Ani

ekaa naweakee kaa 'Anii ko Ebo Kristus yoka' see menaa weganaa naadi mée eebaa deebaa siwoo taapea. ⁶ Kuwa kaboo da taa ko ikii yape menaa ekaapa magaa kaa kaama miya yiipea, beesekaa magaa kaa kaama miya yiipea kiya se wedaai. Kuwa uduma mikee agoo kedaa siwoo taata kiya wodopasi naagoo se. ⁷ Mée tomaa-tomaa yape aawogee senaa taapea. Amokiyoo magaa kaa bagee me yamokiyoo magaa kaa bagee ma yape aawogee taatagea. Kiyoo-kiyoo naano agiyoo taa uwaa miya medaa taata, maga pigii miya medaa taata. ⁸ Kisee yaai-yaai agiyoo yuwa eebaa kedaa taata kiya kuwa uduma petamanii ukuwaandaa taata yuwa too, api me yoga kabaano see naadi boodi meege-meege siyaa mokoo.

⁹ Kuwa kaboo da mée me ikii kiwegee-wegee taano ma, kiwugimagaano ma, kisee kiukuwasi naadi kiekegatagaapea. Ikii Ni yaato bagee kemaata mée tomaa uduma kibe kaatagea. ¹⁰ Kuwa kaboo da taa miya Ni sekaataa bagee kuwa mée eebaa nawisintagaapea. Nawisintaata aawegenee naadi kaama mée ena me mée ena yaekegatagaapi, kisee aabe kaa aaekegatagaa taapea. ¹¹ Nabi poga-poga bagee eebaa agoo kedaa naadi kaama mée eebaa deebaa senaa taapea. ¹² Pedeo dimii, pedeo menaa eebaa agoo kedaa naadi kaama mée eebaa okoo me mée epa dimii kuwa taa kedaa taapa. ¹³ Kiya okoo makii taa, kisee too wodopasi yaato toowoo siyaa bagee kuwa daba daagimaa pootagea. ¹⁴ Etokaa doomega menaa kuwa naweganaa siwoo taapea. Kuwa ko 'Ogatamee Wa too ebo mée eetupi

yoka' see menaa kuwa uwoo to, magaa to mée tomaa yuwa uduma yeesi naadi okoo paagoo wegakumiitagea. Wegakomeeta kaama wodopasi naagoo kaata."

"Ae-wae siyaa agiyoo yuwa ma, Ebo Kristus poga-poga bagee yuwa ma kuwa agoo kaatagea" see aseta menaa

Mrk 13:14-23, Luk 21:20-24

¹⁵ "Esee pedeo see agiyoo eboo ena Ogatamee me ee yiba yiinaageeta totaaki see kuwa ikii diitagea. Kisee ukuwaaniita menaa kuwa idukaa nabi Daniel me wegawoo seta menaa yuwa. (Ikii eto kiipaa mee kapogee mee deetaakea bagee daamaa nekeenii.)* ¹⁶ Ikii me waa kisee kiyoo totaaki see deeta kaama Yudea wee kaa toogee see bagee kuwa moga oodoota kuye kaa pakadaa taai. ¹⁷ Yoo da kaa tuyaa bagee yuwa ee yiba agiyoo se masii, se gaata oogaai. ¹⁸ Bugi kaa tuyaa bagee yuwa miya doka, kisee ou agiyoo kuwa ee kaa pakaa-maseekee se. ¹⁹ Kisee yaai-yaai oodaa naadi kaama kadapoo yago apii yuwa ma, yoga baayee yiba kepaa apii yuwa ma kuwa sooi, yaai. ²⁰ Ikii oogaapea kuwa ko dekaanta kiyaa naagoo miya, Sabat naagoo miya se oosea naadi sembahyang taai. ²¹ Kuwa ukuwaandaa taata agiyoo kuwa ko apanaa agiyoo, yaai-yaai ebo, petamanii epoo to, magaa to ogaataata yoo kaama eto too miya ukuwaaniino taa agiyoo yuwa, bedaa kuwa wodoo taa epeekaa yaato

* **24:15** "Eto kiipaa mee kapogee mee deetaakea bagee" kuwa ko kuwa eto mee Matius kapogee yiba menaa kuwa deetaakea bagee yuwa. **24:15** Dan 9:27, 2Tes 2:3-4 **24:18** Luk 17:31-32

miya kaagaa ena ma se ukuwaaniita agiyoo. ²² Ogatamee me Wa me wiginta bagee yuwa epa nao naadi kuwa yaai-yaai, gaagaa siyaa agiyoo kuwa mani yataa kiyaatagi. Maamaa kisee too naaki mée ena ma se tuyaa. ²³ Kuwa kaboo da mée me 'Deede, Ebo Kristus mee nakaayoo tupi' see kisiyu ko emaa se wugii, bedaa okoo me 'Waa amokiyoo tupi' see kisiyaa miya wisintayu. ²⁴ Ebo Kristus poga-poga bagee ma, nabi poga-poga bagee ma kuwa agoo kaatagea yoka okoo wisintagaai. Mée deebaa taano see naadi dimi nagii-nagii agiyoo ukuwaaii taatagea. Ogatamee me wiginta bagee yuwa miya deebaa sedee taano see kiya iyo, se deebaa semaayaa. ²⁵ Ipiipi dii. Kuwa agiyoo uduma ukuwaandaa taano taa da kaa Ani me kisi-maneeega yoka daamaa nekeenii. ²⁶ Mée me 'Ei, deede, ebo mee maga ugii da kaa kiyoo Ebo Kristus mee tupi' see kisiyu ko pe-si dii, bedaa okoo me 'Ei, waa ee yiba kitaa tupi' see kisiyaa miya emaa se wugii. ²⁷ Mée Yogaa mee meetagi naagoo ko bego-bego apaa to deeyaa mokoo kaata. Bego-bego apaa to awii yaato kaama masegeeta maga kapii to kaa too seke-wasii peega see deeyaa mokoo Mée Yogaa mee meetagi naagoo miya mée uduma kisee Waa diitagea. ²⁸ Bootaa da tuyaa yoo boota notaa see

bedoo yuwa kiyoo kutuu siyaa."†

Yesus meetagi naagoo ukuwaandaa taata menaa

Mrk 13:24-27, Luk 21:25-28

²⁹ "Kuwa yaai-yaai, ebo gaagaa uwaa kuwa omekomeeta wodoo taa kisee ki kenoo to digiyoo aatakii taata, agoo to mee miya se wikiiniita, okadee yuwa epoo to kaa kaama kigimedaa taata, bedaa epoo to kaa pesee agiyoo yuwa miya maki-makaa naadi wodeda-peeda sedaa taata.

³⁰ Kuwa kaboo da Mée Yogaa mee meenaki ii see kuwa nekeensi naadi agiyoo epoo to kaa agoo kaata. Uwoo to, magaa to mée tomaa-tomaa yuwa uduma kuwa agiyoo yuwa deeta kaama yegee taatagea. Mée Yogaa mee sinu dagii da taa migi see diitagea. Waa pesee, Waa asii-sege, Wa disii to esee ebo see diitagea.

³¹ Puusee too-too da ebo peeyaata kaama Wa me malaikat bagee yuwa 'Pooi' asiyaa naaki peedoota maga otoo to kaa kaama kisee too maga otoo to kaa too peenaa naadi Wa me daamaa wiginta bagee yuwa uduma enaataa yakutumeeii senaa taatagea."

† **24:28** "Bootaa da tuyaa yoo boota notaa see bedoo yuwa kiyoo kutuu siyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko kuwa bedoo kutuu siyu ko bootaa da kiyoo mikee topa ii see kuwa awee da kaa nekeeniya. Mee mokoo miya Yesus meetagi naagoo mée me awee da kaa nekeeniitagea see ebea-ebea mee. Bedaa mena kegaa ena mee ko Yesus meetagi naagoo magaa da kaa yaai-yaai agiyoo eebaa kedaa taata see ebea-ebea mee. **24:28** Luk 17:37 **24:29** Yes 13:10, 34:4, Why 6:12-13 **24:30** Dan 7:13

Yesus wiyaagoo meeno see kooki ii see kuwa nekeensi naadi menaa

Mrk 13:28-31, Luk 21:29-33

³² "Eto ko ebea-ebea menaa ena yeeweei. Ara piyaa mee kagoo da iye mugumedaa naadi iye taki kega gaayu ko mikee, poo ekaano see kooka ii see kuwa ikii nekeenyaa. ³³ Mee mokoo miya kuwa kiséga menaa yuwa uduma ukuwaandaa taaka see kuwa ikii deeyu ko monaa da mee katu, ukuwaaniino see kooka ii see kuwa ikii nekeeniitagea.‡ ³⁴ Anii mikee kisiino ko: Kuwa ukuwaandaa taata agiyoo kuwa uduma eto mee begaa kaa bagee yuwa bogaano taa da kaa diitagea. ³⁵ Epoo to ma, magaa to ma kuwa taa kaata kiya Ni me menaa mee se taa kaata, kisee too iminoo miya, iminoo miya toota."

Monaa da mee ewo yoka daamaa diitoo taai naadi menaa

Mrk 13:32-37, Luk 17:26-30,34-36

³⁶ "Monaa da mee ko mee naagoo, mee jam kaa see kuwa méé ena ma ewo. Malaikat bagee miya ewo, Ogatamee Yoopaa miya ewo, Nagamee Wa too ipi. ³⁷ Méé Yogaa mee meetagi naagoo ko idukaa Nuh mee tota kaboo magaa da kaa bagee me ukuwanaa, peenaa siwoo segee seta see see iminookaa miya okoo kisee agiyoo daba ukuwataaka too meetagi. ³⁸ Kuwa ko idukaa uwo ebo degaano taa kaboo méé tomaa yuwa okoo naano agiyoo noogee, api aamanee, api

‡ **24:33** "Monaa da mee katu, ukuwaaniino see kooka ii" see mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko "Waa meeno see kooki ii, kenee to kaa yiinaageeta totaaki yoka" see menaa mee. **24:37** Kej 6:5-8

goegree, kisee daba ukuwawoo segee seta, kisee too Nuh mee kapal see komaa yiba seemeta yoo too. ³⁹ Okoo me kisee kaapa, kisee kaapa see kuwa okoo ewo kaa ebo uwoo me okoo uduma dapimeta. Mée Yogaa mee meetagi naagoo miya kisee kaata. ⁴⁰ Mee naagoo mée ekea wiya bugi yagataaki too ko mée ena mee badaa maageeyu, ena mee kisee eke. ⁴¹ Api ekea wiya enaataa namo kupitaaka too ko ena mee badaa maageeyu, ena mee kisee eke, see kaata. ⁴² Kisee kaata yoka ikii ipiipi see diitoo siwoo taai, ikii epoo Mée Tuhan mee meetagi naagoo ikii ewo yoka. ⁴³ Daamaa nekeenii: Oma masetaa see mée daatooyiba yaato mee kenoo kaa, mee kenoo kaa meepi see kuwa ee epoo mée ipi naaki waa toomoo se umiyaa, ee se nakabasi naadi ipiipi see diitoo siyaa. ⁴⁴ Mee mokoo miya Mée Yogaa mee meetagi mee ikii se nekeeniyaa kaboo meetagi yoka ikii daamaa ipiipi diitoo siwoo taai."

Agiyoo yaokagee see bagee yuwa kaa ebea-ebea menaa

Luk 12:41-48

⁴⁵ "Agiyoo yaokagee see bagee yuwa dimi daamaa bagee gaayu ko waa kaasee mée? Mee ko wa me eboo me menaa uduma daamaa yayee-woo see mée, waa dimi ipi kaa too yaukuwagee see mée. Kisee mée to gaayu ko mee eboo me wa paagoo asiino, 'Kuwa agiyoo yaokagee see bagee apanaa yuwa kuwa a me daamaa nadiitoo taai, bedaa naano agiyoo eewudiino kuwa miya a

me too' see asiya. ⁴⁶ Mee eboo maga nawigeeta ee kaa meemaata deeyaa naaki mee mée to me kuwa agiyoo yuwa daamaa yaukuwataaki yoka mee mée to daamaa, ede nao. ⁴⁷ Anii mikee kisiino ko: Mee kaama wodoo wa me agiyoo-pagiyoo uduma 'A me too nadeewoose yoka' see asiya.

⁴⁸ Agiyoo yaokagee see mée dimi pedeo gaayu ko waa dimi yiba ni me eboo mee moga se meepi yoka naadi kaama ⁴⁹ kuwa agiyoo yaokagee see bagee apanaa yuwa kopaa dakamegee taano ma, boomagaa see uwoo noogee see bagee yuwa ma epo enaataa eenoogee taano ma, kisee ukuwagee siyaa. ⁵⁰ Wa me eboo meepi naagoo ewo yoka waa miyaa naagoo ⁵¹ mee mée to kopaa dakamemaata kaama dimi daamaa poga-poga naadi mée deebaa see bagee yuwa dogeamaayaa yoo kiyoo dogeamaapi. Kiyoo ko yege ma, gaagaa ma too totaa see yoo."

25

Ukuyogaa gaasi kuwa noonaa dimi ipi, noonaa dimi ewo see kaa ebea-ebea menaa

¹ "Iminookaa Ogatamee Wa too ebo mée ee-toowoo taatagi naagoo mée me diitoo siwoo siyaa ebea-ebea kuwa ko kisee: Api goeano naagoo ukuyogaa gaasi okoo pelita biyaa doodoota api goeano yoo peemaata kaama api goeano mée to diitoo siyaa. ² Okoo idibi yaato dimi ewo, okoo idibi yaato dimi ipi. ³ Dimi ewo idibii to kuwa pelita biyaa doopea kiya biyaa uwoo eebaa dogaano taa. ⁴ Dimi ipi yuwa gaayu

ko otaawee ma, biyaa uwoo yuwa ma uduma sikii. ⁵ Api goeano see mée to meemagaano epee naadi kaama kuwa ukuyogaa gaasii to okoo uduma toomoo ontokaa peegea. ⁶ Daatooyiba yupigapi maanegea. "Anoogeeweei, waa migi" see asegea. ⁷ Okoo anoogeeta pelita biyaa yuwa ipiipii naadi kaama ⁸ dimi ewo see idibii to okoo me amo kuwa dimi ipi see idibii to asiino, 'Inii me pelita biyaa deega-deega taaka nao, ikii me biyaa uwoo peenaa mée manipea ye?' asegea naaki ⁹ 'Iyo, inii uduma se sikii kaapa. Ikii peedoota biyaa uwoo edaagee yoo pe-edaai' see asegea. ¹⁰ Kiya okoo pe-edaano see peegea kaboo mee api goeano see mée to meemaagi. Kuwa biyaa uwoo agoo see idibi yuwa mee mée to ma api goeyaa ee yiba seemeta kaama kene moneewaagea. ¹¹ Kene munitaata wodoo kuwa dimi ewo idibii to meemaata kaama asiino, 'Neataagi, apee kene mée yakabatagaai, kene mée yakabatagaai' see asegea. ¹² Kiya wa me asiino, 'Anii mikee kisiino ko anii ikii kiewo see bagee yuwa' see asiyaa, see kuwa" see asigi.

¹³ Bedaa Yesus me asiino, "Kisee kiyaa naadi ikii ipiipi see diitoo, umiwoo taai, mee naagoo, mee jam kaa meepi see kuwa ikii ewo yoka" see asigi.

Agiyoo yaokagee see bagee okoo wedo kaa ebea-ebea menaa

Luk 19:11-27

¹⁴ "Mee naagoo diitoo siwoo siyaa bagee kuwa ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: Mée ena waa beesekaa magaa kaa poono taa kaboo wa

me agiyoo yaokagee see bagee yuwa 'Meei' asigi. Okoo uduma meemaagea kaboo kepe okoo ena-ena mantayu, kuwa ko iminookaa koga ma eebaa mokoo namasisi naadi yaeke. ¹⁵ Okoo mée dimi ipi yuwa mee doodoo, mee doodoo yawuditayu. Kuwa ko dimi ipi see mée ebo kepee idibi mantayu. Kiyoo kaama dimi ipi mokoo see mée ebo kepee wiya mantayu. Wodopasi mée ebo kepee ena mantayu. Kepe yawuditaata kaama waa apanaa magaa kaa peegi. ¹⁶ Kepe idibi masipi mée me moga pe-doogeta kaama kepe koga idibii to ma yatabeasigi. ¹⁷ Kepe wiya masipi mée waa miya kisee kepe koga wiya ma yatabeasigi. ¹⁸ Kiya kepe ena masipi mée mee ko peedoota maga ekegamaata kaama wa me eboo me kepee ena mee maga yiba yaboontaagi. ¹⁹ Maamaa omegee, toogee naadi kaama okoo me eboo meemaagi. Kuwa kepee yuwa egaano see naadi 'Meei' asigi. ²⁰ Kepe idibi maseta mée wa me kepee gaasi kuwa doodoota wa paagoo asiino, 'Neataagi, a me ebo kepee idibii to naekeaseme kuwa eto koga kepee idibi yaato ma kamasemaaga yoka kuwa deede' see asigi. ²¹ Wa me eboo me asiino, 'Kiiboo, aa ko dimi ipi, ni me agiyoo daamaa naokagee see mée. Kuwa peedi agiyoo kuwa miya a me daamaa dimi-dimi naukuwagee segeeke see kadeega yoka ni me apanaa ebo agiyoo kuwa miya a me too nadeewoose naadi a kaa kaekeasiipa. Eto ko aa anii ma epo enaataa ede ma, ede ma umiwoo, toowoo taano yoka ni paagoo pakaanii' see asigi. ²² Kiyoo kaama kepe wiya maseta mée waa

miya meedoota wa paagoo asiino, 'Neataagi, a me ebo kepee wiya naekeaseme kuwa eto koga kepee wiya yaato ma kamasemaaga yoka kuwa deede' see asigi. ²³ Wa me eboo me asiino, 'Kiiboo, aa ko dimi ipi, ni me agiyoo daamaa naokagee see mée. Kuwa peedi agiyoo kuwa miya a me daamaa dimi-dimi naukuwagee segeeke see kadeega yoka ni me apanaa ebo agiyoo kuwa miya a me too nadeewoose naadi a kaa kaekeasiipa. Eto ko aa anii ma epo enataa ede ma, ede ma umiwoo, toowoo taano yoka ni paagoo pakaanii' see asigi.

²⁴ Bedaa kiyoo kaama kepe ena maseta mée mee miya wa paagoo meemaata kaama asiino, 'Neataagi, aa dimi pesee see mée see kuwa anii kaipi. Aa kepe se masemaayaa agiyoo kuwa miya aa kepe masemaayaa. Kuwa ko a me weeno taa agiyoo miya ota yadaakee, bedaa aa poo keepa sigimaano taa agiyoo kuwa miya beo yadogaakee, aa kisee koo taa see mée. ²⁵ Kisee kemaata anii kaweda kaa a me kepee maga yiba kaboonemaama. Eto ko a me kepee mee topa yoka masii' see asigi. ²⁶ Wa me eboo me asiino, 'Yaai, aa ko ni me agiyoo dimi pedeo kaa naokagee see mée, paayaa see mée. Anii weeno taa agiyoo miya ota yadaakee, bedaa poo keepa sigimaano taa agiyoo kuwa miya beo yadogaakee, kisee dimi pesee see mée yoka see kuwa a me nadeege. ²⁷ A me anii kisee mée see nadeeyu ko ni me kaekeasema kepee mee aa bank kaa bagee paagoo namagame naaki daamaa, anii epeekaa masiyaa naagoo koga ma masiyaa yoka' see asigi. ²⁸ Wa me gebo kaa

bagee paagoo asiino, 'Mee wa me kepee mee masegeeta kaama kepe gaasi agoo see mée to namanii. ²⁹ Kuwa ko agoo kiyaa bagee yuwa bedaa noonaa ma masiipea. Okoo koga eebaa kedaa taapea kiya taa kiyaa bagee yuwa okoo me peenaa kiyaa yuwa miya yamasegeeyaa. ³⁰ Mee mée to ni me menaa nayiino taa yoka maayoo kaa digiyoo yiba yaato tameai. Kiyoo ko yege ma, gaagaa ma too totaa see yoo' see kuwa mee eboo me aseta menaa" see asigi.

Wodopasi naagoo mée wigintagaatagi menaa

³¹ "Mée Yogaa mee ebo mée eetoono see naadi malaikat bagee yuwa ma uduma enaataa meetagii. Mee naagoo Wa disii to ebo kaatagi. Wa me ebo animaayaa yoo kaama ebo mée eetoowoo taatagi, diino esee ebo kaatagi. ³² Magaa da kaa mée tomaa-tomaa yuwa uduma Wa ikigii to kaa kutumeeii naadi kutuu wiya ekeasiitagi, domba wodaa munitaa see bagee me domba ma, kambing ma wigintaayaa mokoo. ³³ Domba kuwa Wa me dagi yagaa yaato ekeasiitagi, bedaa kambing yuwa miya Wa me eka yagaa yaato ekeasiitagi. ³⁴ Kisee wuditaata kaama mee Eboo me kuwa dagi yagaa yaato yuwa asiitagi menaa ko 'Kiiboo, Neataagi me ede kiyaa bagee yuwa ikii Ogatamee ebo mée eetuyaa yoo pakaaniweei. Anii idukaa uwoo to, magaa to uduma ogaataata kaboo ikii me tuyaa magaa mee kiipiipii semaata yoka pakaaniweei. ³⁵ Mee ko Anii naadi ketaaka too ikii naano agiyoo neesekea, Anii uwo naadi ketaaka too uwo neesekea, Anii meedaa,

peenaaka too ikii me ee yiba badaa namaasekea,
³⁶ Anii doka taa kaboo ikii me doka neesekea,
 Anii ikiyoo kusitaaka too ikii naiye-iyee sekea,
 Anii digiyoo ee yiba totaaka too ikii nadeegee
 sekea yoka pakaaniweei' see asiitagi.

³⁷ Kuwa daamaa, dimi topoo see bagee yuwa
 me asiitagea menaa ko 'Tuhan, Aa naadi ketaaka
 too inii kadeeta kaama naano agiyoo kaneeseke
 kuwa inii ewo, kame naagoo kaneeseke naa ya?
 Aa uwo naadi ketaaka too inii kame naagoo uwo
 kaneeseke? ³⁸ Aa meedaa, peenaaka too inii
 kame naagoo inii me ee yiba badaa kamaaseke?
 Aa doka taa kaboo inii kame naagoo doka
 kaneeseke? ³⁹ Aa ikiyoo kusitaaka too inii kame
 naagoo kaiye-iyee seke? Aa digiyoo ee yiba
 totaaka too inii kame naagoo kadeegee seke? Inii
 kisee kadiino taa, se maa?' see asiitagea.

⁴⁰ Mee Eboo me asiitagi menaa ko 'Anii mikee
 kisiino ko: Ikii me kuwa esee daba bagee yuwa
 kuwa Nii ma ena kenaa bagee yuwa mokoo naadi
 kaama kisee agiyoo yaukuwagee sekea kuwa
 Anii naukuwagee sekea mokoo yoka' see asiitagi.

⁴¹ Kiyoo kaama Wa me eka yagaa yaato
 bagee yuwa miya asiitagi menaa ko 'Mba, pedeo
 ayaa kidootaata bagee yuwa peeweii, se mod-
 eemaayaa biyaa yiba pooi. Kiyoo ko Iblis ma,
 wa me malaikat bagee yuwa ma okoo paaya
 umiwoo, toowoosi naadi yaipiipii semaata yoo.

⁴² Mee ko Anii naadi ketaaka too ikii naano
 agiyoo miya niino taa, Anii uwo naadi ketaaka
 too ikii uwo miya niino taa. ⁴³ Anii meedaa,

peenaa seta kiya ikii me ee yiba badaa nama-gaano taa, Anii doka taa kiya ikii me doka niino taa, Anii ikiyoo kusitaaka too ikii me naiye-iyee taano taa, bedaa Anii digiyoo ee yiba totaaka too miya nadiino taa yoka peeweei' see asiitagi.

⁴⁴ Okoo me asiitagea menaa ko 'Tuhan, Aa naadi kaa yee, uwo naadi kaa yee, meedaa, peenaaka too yee, doka taa kaboo yee, ikiyoo kusitaaki too yee, digiyoo ee yiba totaaki too yee, kisee Aa gaano pedeo kaa totaake kiya inii epa kagaano taa see kuwa inii ewo, kame naagoo naa ya?' see asiitagea.

⁴⁵ Wa me asiitagi menaa ko 'Anii mikee kisiino ko: Ikii me kuwa esee daba bagee yuwa kuwa kisee agiyoo miya yaukuwaano taa kuwa Anii miya naukuwaano taa mokoo yoka' see asiitagi. ⁴⁶ Okoo boodi abaagee see yoo pootagea kiya kuwa daamaa, dimi topoo see bagee kuwa iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoo taatagea" see asigi.

26

Yesus patamaano see naadi koogo aawegaa seta menaa

Mrk 14:1-2, Luk 22:1-2, Yoh 11:45-53

¹ Yesus me kuwa menaa yuwa wegamaata kaama Wa me topenaa see bagee yuwa asiino,
² "Unu wiya omemaata Paskah naapea naagoo naapea see kuwa ikii ipi. Mée Yogaa mee piya bokoo to kaa boosi naadi ekegatagaapea" see asigi.

³ Kuwa kaboo da taa ko imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo Ebo Imam me ee yiba kutuu semaagea. Ebo Imam ekaa da ko Kayapas. ⁴ Okoo me "Yesus mee inii kaasee koogo peneasiipea, kaasee patamaapea?" see menaa kuwa aawegaakea. ⁵ "Kiya kiipaa se, mée yuwa uduma kagoo ebo kaaapea yoka Paskah noomaata kaama too Waa peneasiino daamaa" see menaa aawegaakea.

*Wunu daamaa uwoo Yesus kaa yakabagekomeeta menaa
Mrk 14:3-9, Yoh 12:1-8*

⁶ Betania magaa kaa mée ena ekaa da ko Simon mee tupi. Waa idukaa kado kaa meanee see agiyoo meanta mée to. Wa me ee kaa Yesus mee toomuu taaki too ko ⁷ api ena meemaaga. Waa wunu daamaa see uwoo, kepe edaano ebo see uwoo, oma otaawee peedi ena yiba doopa. Yesus naano agiyoo notaaki too ko Wa me mumoo to kaa yakabagekomeega. ⁸ Yakabagekomeega naadi Wa me topenaa see bagee yuwa kagoo kaa koogo aawegaa taano, "Yaai, kaasee kaa aii peepuuka naa ya? ⁹ Kuwa uwoo kuwa pe-doogeta kaama kepe ebo masiyaa. Kuwa kepee kuwa daba bagee aii maniino, daa ye?" see koogo aawegaakea. ¹⁰ Kiya okoo me aawegaakea menaa yuwa Yesus Waa ipi keta kaama asiino, "Ikii me mee apii mee kaasee kaa pedeo see yawegagea ya? Wa me naukuwaga kuwa esee daamaa agiyoo. ¹¹ Daba bagee gaayu ko ikii paagoo kisee too kiiumiwoo, toowoo taapea kiya Anii ikii ma enataa ebaa se kiiumiipa. ¹² Wa

me nakoo sepa mee ko Anii ogo namagaano taa kaboo naiippii siyaa agiyoo mokoo yoka pedeo see si yawegaai.* ¹³ Anii mikee kisiino ko: Ni me doomega menaa kuwa uwoo to, magaa to kiyoo-kiyoo eewegakomeegea kaboo mee apii to me daamaa naukuwapa agiyoo mee miya eeweganaa taapea, bedaa asii yaato miya kuwa menaa neke-nekee siwoosi naadi yadoonaa taapea, see kuwa mikee kisega" see asigi.

Yudas me Yesus ekegatagaano see naadi aseta menaa

Mrk 14:10-11, Luk 22:3-6

¹⁴ Kiyoo kaama Yesus me topenaa see bagee gaasi ma wiya kuwa mée ena ekaa da ko Yudas Iskariot mee peedoota imam ebo yuwa paagoo peemaata kaama asiino, ¹⁵ "Kisee anii Yesus mee kiekegataaga kepa ko ikii me anii maagiyoo niipea ya?" see asigi naadi okoo kepe egamaata kaama amaamo manegea. ¹⁶ Mee kaama wodo wa me 'Yesus mee yaekegatagaano kuwa kayoo daamaa, kayoo daamaa?' see gaawooki.

Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo enataa Paskah eenota menaa

Mrk 14:12-21, Luk 22:7-14,21-23, Yoh 13:21-30

¹⁷ Yesus me topenaa see bagee yuwa peedoota Wa paagoo asiino, "Paskah kaa agiyoo naano yoo kayoo naa ipiipii taano daamaa naa ya?" see asegea. Mee naagoo ko rahi yeeyee ma aatabi

* **26:12** "Anii ogo namagaano taa kaboo naiippii siyaa mokoo" see menaa mee ko Yahudi bagee me mée boota yuwa kaa mee see see uwoo yakabagekomeeta kaama ogo magaaakee.

taano taa see roti kuwa unu petoo noogee siyaa yiba petamanii naagoo.

¹⁸ Yesus me asiino, "Peedoota kota kaa mée ena paagoo kisee naasii: 'Guru me kasiino, "Anii bogaano monaa katu keegooga yoka a me ee yiba kiyoo kaama Ni me topenaa see bagee yuwa ma inii epo enaataa Paskah kaa agiyoo eenaape" see kasigi' see pe-naasii" see asigi.

¹⁹ Okoo peedoota kota kaa peemaata kaama Wa me aseta-aseta pee-yaasegea. Yaasemaata kaama Paskah kaa agiyoo uduma daamaa eeipi-
ipii semaagea.

²⁰ Digiyoote takiinega see kaboo Yesus Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiyaa to ma epo enaataa naano see naadi animaayu. ²¹ Okoo notaaki too Yesus me asiino, "Anii mikee kisiino ko: Ikii mée ena me Anii naekegatagaapi" see asigi. ²² Okoo dimi nagimeamookea, gaagaa ebo. Okoo uduma mée ena-ena me Waa asiino, "Sooi, Tuhan, anii ye, ani me ye?" see asegea.

²³ Yesus me asiino, "Roti ponee to mee otaawee yiba Anii ma enaataa tukume-nootaaki mée to wa me Anii naekegatagaapi. ²⁴ Mée Yogaa mee mikee Ogatamee me menaa yiba ebeamata see see bogaapi kiya Waa ekegatagaapi mée mee esee pedeo kaapi. Mee mée mee kabaano taa naaki daamaa" see asigi.

²⁵ Aseta kaama wudikaa ekegatagaapi mée Yudas me asiino, "Ei, Guru, ani me ye?" asigi. Yesus me asiino, "A me wegage kuwa" see asigi.

Perjamuan roti ma, uwo ma nota menaa
Mrk 14:22-26, Luk 22:15-20, 1Kor 11:23-25

²⁶ Okoo epo notaaki too Yesus mee roti masegeeta kaama Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa asigi. Roti kabatagaa naadi kaama Wa me topenaa see bagee yuwa goo-maneeyu. "Mee ko Ni me maa to. Masegeeta nuweei" see asigi. ²⁷ Kiyoo kaama anggur poo uwoo otaawee da masegeeyu naadi Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa aseta kaama otaawee da okoo goo-maneeyu. "Ikii uduma nuweei. ²⁸ Mee ko Ni me tadaa uwoo. Mée yuwa ma, Ogatamee ma, Wa me aseta menaa ma kuwa uduma enaataa aagadimisi naadi yapeeyaapa tadaa, méé eebaa okoo me pedeo yuwa epa yaekeasi naadi yakabageapa tadaa mee. ²⁹ Ani me kisiino ko: Eto kenaagoo kaama wodoo Anii anggur poo uwoo se naapa, Neataagi Wa too ebo méé eetoowoo taatagi naagoo too Anii bedaa gipii see anggur poo uwoo ikii ma epo enaataa naatagea" see asigi. ³⁰ Kiyoo kaama okoo Ogatamee yaapaagee see kaa yaayaa see menaa ena yaayaa semaata Zaitun Kutuu to kaa peegea.

Yesus me Petrus "Aa weda kaa ewo poga-poga nataape" see aseta menaa

Mrk 14:27-31, Luk 22:31-34, Yoh 13:36-38

³¹ Kiyoo kaama Yesus me okoo asiino, "Eto mee digiyoo yiba ikii uduma maki-makaa naadi Anii naekeata oodaa taapea, idukaa Ogatamee me menaa yiba ebeamata see see, mee ko kisee:

'Domba munitaa see mée mee Ani me wugima-
gaapa,
wugimaata kaama domba wodaa yuwa ena
kitaa peega, ena kitaa peega sedaa taapea'
Zak 13:7

see menaa ebeamata.

³² Kisee kaapa kiya Anii aya andoo peeta
kaama Ani keta Galilea wee kaa poota, ikii uuto"
see asigi.

³³ Petrus me asiino, "Okoo uduma weda kaa A
too kaekeata poopea miya anii Aa se kaekeasi-
ipa" see asigi. ³⁴ Kiya Yesus me waa asiino,
"Anii mikee kasiino ko: Eto mee digiyoo yiba
aa kaagaa wedo mée paagoo ewo poga-poga
nataape. A me kisee naekeata kaama ayam ena
menaa taapi" see asigi.

³⁵ Petrus me asiino, "Anii Aa ma enaataa
bogaapea miya daamaa, anii mée paagoo ewo
poga-poga see se kakoo taapa yoka" see asigi.
Apanaa yuwa me "Anii miya kisee, anii miya
kisee" see wegagea.

*Getsemani bugii da kaa Yesus me sembahyang
seta menaa*

Mrk 14:32-42, Luk 22:39-46

³⁶ Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa
ma peedoota maga ena kaa ekaa da ko Get-
semani magaa kaa peemaata kaama Wa me
okoo asiino, "Ikii nakaayoo animaata niitooi, Anii
woo kaa naa kaa sembahyang taano see naadi
pakaanaka" see asigi. ³⁷ Petrus ma, Zebedeus me
yogaa wiya ma kuwa okoo too Yesus me badaa
maadoota amo kaa naa kaa eepeemaata kaama

Waa gaagaa ebo naadi dimi nagimeamooki.
³⁸ Wa me okoo wedo asiino, "Sooi, Anii esee gaagaa ebo, booyaa mokoo. Ikii miya nakaayoo Anii ma epo enaataa ipiipi niidiitoo taai" see asigi.

³⁹ Waa pakadoota woo kaa naa kaa kisee ki magaa da kaa esee-gapuunta kaama sembahyang menaa ko "Neataagi, A me miya daamaa ede gaayu ko kuwa Ni me boodi abaapa kuwa se naekeasii see kasega kiya Ni me gaayaa dimii too se kiya A me gaata-gaata dimii too" see asigi.

⁴⁰ Sembahyang semaata esedoota Wa me topenaa see bagee wedoo to paagoo eseemaagi too ko okoo toomoo ompea. Wa me Petrus asiino, "Ikii peenaa kuwa miya Anii ma epo enaataa niidiitoo taano kana kegea ye?" ⁴¹ Ikii kigaadee siyaa kaboo pedeo dimii, pedeo menaa wisintaasea naadi ikii ipiipi see diitoo taai, sembahyang taai. Ikii me 'Kisee ukuwaanaka' see gaayaa dimii agoo kiya má yaato ko dabaa" see asigi.†

⁴² Yesus Waa bedaa wiyaagoo to ma pakadoota woo kaa naa kaa Wa me sembahyang menaa mee ko "Neataagi, kuwa Anii boodi abaapa kuwa Aa boodi abaano too daamaa see nagaayu ko koosi, A me gaata-gaata too yoka" see asigi.

⁴³ Sembahyang semaata kaama esedoota Wa me topenaa see bagee wedoo to paagoo eseemaagi too ko bedaa toomoo ometaakea, okoo

† **26:41** "Má yaato dabaa" see aseta menaa mee ko inii pedeo ukuwasi naadi mée gaadee siyaa kaboo inii ipiipi nekeenta maamaa diitoo, maamaa sembahyang taano kuwa ukuwaano gaano pedeo. Taa gaayu ko toomoo umiyaa mokoo see see kiyaa naadi aseta menaa.

esee toomoo ebo kaa emaa pakaa-wikiiniino naka.

⁴⁴ Yesus Waa bedaa wedaagoo to ma pakadoota sembahyang menaa asigi, yumakaa see see.

⁴⁵ Sembahyang semaata esedoota Wa me topenaa see bagee wedoo to paagoo eseemaata kaama asiino, "Ikii kisee too toomoo too ometaakea ye? Deeweei, Mée Yogaa mee dimi pedeo see bagee yuwa yagaa kaa yaekegatagaano see monaa kaa kega. ⁴⁶ Anoogeeweei, inii poono. Ikii deeweei, Anii naekegatagaano mée mee migi yoka" see asigi.

Yesus mee peneata menaa

Mrk 14:43-50, Luk 22:47-53, Yoh 18:3-12

⁴⁷ Kuwa menaa wegataaka too ko Yudas mee, Yesus me topenaa see bagee gaasi ma wiyaagoo to mee mee meemaagi. Waa ma mée ebo etaa mowai ma, kopaa ma doodoota eemeemaagi. Kuwa bagee kuwa ko imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo me "Niipe-neasea yoka pooi" see asegea naadi meemaagea bagee yuwa. ⁴⁸ Miyoo taa meemagaano taa kaa Yudas me kuwa bagee yuwa paagoo mee Yesus yoka see kuwa nekeensi naadi menaa ena ase-maneegei, mee ko kisee: "Ani me ebe duuduu taapa mée to mee yoka peneasii" see menaa mee ase-maneegei.

⁴⁹ Yudas meemaata kaama kisee ki peedoota Yesus paagoo "Guru, epao" aseta kaama Yesus ebe duuduuki.

⁵⁰ Yesus me asiino, "Mée yogaa to, a me ukuwaano see mege agiyoo mee moga ukuwaai" see asigi naaki kuwa eemipi bagee yuwa me

Yesus me-peneasegea. ⁵¹ Peneasegea naadi Yesus ma enaataa bagee okoo mée waa ena me posee da masegeeta mée ena kaa kobeasigi naaki apa kamuu da yadaakomeegi, Ebo Imam wa me agiyoo yaokagee see mée. ⁵² Yesus me waa asiino, "A me posee da koogo awetagaai. Kuwa okoo pose masegeeta mée daageeyaa bagee kuwa uduma okoo miya pose me daageeta booyaayaa yoka posee da ekeasii. ⁵³ Anii Neataagi paagoo 'Yaai, Anii nadii' see asiyu ko nayeeyaa yoka, daa ye? Neataagi me malaikat bagee ebo etaa gaasi ma wiya mokoo kuwa pedeo bagee yuwa naabagasi naadi naisiyaayaa, se maa? ⁵⁴ Kiya kisee taa. Anii eto napeneasegea kuwa idukaa Ogatamee me menaa yiba ebeamata see see ukuwaaniino gaano pedeo yoka kuwa bagee yuwa naabagaapeasiyu ko kuwa ebeamata menaa yuwa kaasee uwa daayaa?" see asigi.

⁵⁵ Kiyoo kaama Yesus me kuwa mée yuwa asiino, "Ikii me dimi pedeo omaago see bagee ena mokoo peneasiino see naadi mowai, kopaa, kisee agiyoo doopea ye? Anii egapii gakata Ogatamee me ee kaa awee da kaa mée topegeeka kiya ikii me napeneasiino taa kemea. ⁵⁶ Kiya kuwa eto ukuwaanega kuwa ko idukaa nabi bagee me ebeamata menaa yuwa uwa daasi naadi ukuwaanega" see asigi. Kiyoo kaama Wa me topenaa see bagee yuwa uduma wa too ekeata oodaakea.

Yesus mee Yahudi kaa ebo-ebo yuwa paagoo eepeeta menaa

Mrk 14:53-65, Luk 22:54-55,63-71, Yoh 18:13-14,19-24

⁵⁷ Yesus peneata bagee yuwa me Ebo Imam Kayapas me ee kaa eepeegea. Kiyoo Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo kutuu semaata toomuu taakea. ⁵⁸ Petrus mee koogo deega se deega see uuto obeegi. Ebo Imam me ee kaa peemaata kaama kiwitaa to yiba seemigi. Kaasee ukuwaapea, kaasee kaapa naadi kiyoo ee yadiitoo taa see bagee yuwa ma epo enaataa animaata diitooki.

⁵⁹ Mee ee yiba imam ebo yuwa ma, mena pekataa see bagee apanaa yuwa ma okoo uduma Yesus mee patamaano dimii agoo naadi kaama Wa me kisee pedeo agiyoo ukuwapi see deepea bagee yuwa abagea. Kiya kisee makapaa menaa Wa kaa yawegasi naadi deeta bagee ena ma deemagaano taa. ⁶⁰ Mée eebaa okoo me makapaa menaa yakobagea kiya iyo, Wa kaa pedeo menaa ena ma taa. Kaama too mée ekea wiya okoo paagoo pakaamaata kaama ⁶¹ asiino, "Mee Mée mee me miyoo taa wegaano, 'Ani me Ogatamee me ee mee umiyaata kaama unu wedo kaa too bedaa tota-tota maataayaa' see wegami" see asegea.

⁶² Ebo Imam mee yiinaageeta kaama Yesus asiino, "Ekea me A kaa kawegapea menaa kuwa Aa mena ena ma se asiipe ye?" see asigi ⁶³ kiya Yesus mena taa, koogo totaaki. Bedaa Ebo Imam me asiino, "Idukaa kaama wegawoo seta Mée Ebo Kristus, Ogatamee Yoopaa mee Aa ye, taa ye? Toono Too Mée Ogatamee me A me menaa kayeetaaki yoka mikee menaa kuwa too

naawegatagaai" see asigi. ⁶⁴ Yesus me asiino, "A me wegage kuwa. Ani me kisiino ko: Eto kaama wodoo Mée Yogaa mee Se-pesee, We-pesee yago Mée Wa me dagi yagaa yaato animaata ebo tupi see kuwa ikii diitagea, sinu dagii da taa migi see miya diitagea, see kuwa mikee kisega" see asigi.

⁶⁵ Ebo Imam me mee menaa da yeeta kaama kagoo kaa waa ekaato dokaa da geakomeeta kaama asiino, "Wa me Ogatamee me be kiyaa menaa kuwa wegagi yaai. Wa me pedeo menaa kuwa ikii miya yeemaagea yoka eto ko sikii, Wa me kisee pedeo ukuwapi see deepea bagee apanaa se abaai. ⁶⁶ Eto ko ikii me kaasee ukuwaakee gaagea ya?" asigi naaki "Waa bo-gaano gaano pedeo" see asegea.

⁶⁷ Kiyoo kaama okoo me Yesus ebeyumaa da kaa dabeedi taaweeka, yagaa kopaa dakamegea, mée noonaa me yagaa kopaa ebeyumaa da kaa dakameamoo naadi kaama ⁶⁸ asiino, "Aa Ebo Kristus nao, maamee me kadakamigi, maamee me kadakamigi see kuwa A me duya kaa mée deede" see menaa asegea.‡

Petrus me Yesus mee ewo poga-poga seta menaa

Mrk 14:66-72, Luk 22:56-62, Yoh 18:15-18,25-27

⁶⁹ Petrus mee Ebo Imam me ee yoo da kaa animaata toomuu taaki too ko kiyoo agiyoo yaokagee see apii ena wa paagoo meemaaga. "Ei,

26:64 Dan 7:13 **26:66** Im 24:16 ‡ **26:68** "Maamee me kadakamigi ya?" see aseta menaa mee ko petamanii okoo me Yesus emaa masii to taa doka me yabebenataata kaama dakamegea naadi aseta menaa. (Luk 22:64)

aa miya Galilea wee kaa mée Yesus mee ma epo peenaa see mée to, se maa?" see asega. ⁷⁰ Kiya Petrus me kiyoo kutuukea bagee yuwa uduma gii da kaa ewo poga-poga naadi asiino, "Taa, kisee menaa kuwa anii ewo" see asigi.

⁷¹ Waa peedoota wagee kenee to kaa peemaagi too ko agiyoo yaokagee see apii ena miya topa. Wa me Petrus deeta kaama kiyoo topea bagee yuwa asiino, "Mee mée mee ko Nazaret magaa kaa Mée Yesus mee ma epo enataa peenaa see mée" see asega. ⁷² Petrus bedaa ewo poga-poga naadi asiino, "Ataagi yoogi, mee Mée mee anii ewo see Mée" see baato maa-maneegei.

⁷³ Peenaa toomaata kaama kiyoo topea bagee yuwa Petrus paagoo meemaagea. "Ei, a me menaa da wa too see kuwa inii kanekeenege yoka mikee aa miya okoo yaato bagee ena" see asegea. ⁷⁴ Petrus me baato maata ma baato maataa naadi kaama asiino, "Ataagi yoogi, mee Mée mee anii ewo see Mée" see asetaagi naaki taka ena ayam menaaki. ⁷⁵ Mee kaama too Yesus me yumakaa asigi menaa da nekeenigi, mee ko 'Aa kaagaa wedo mée paagoo ewo poga-poga nataape. A me kisee naekeata kaama ayam ena menaa taapi' see nasigi mee ii naadi kaama peedoota amokiyoo mokoo peanta kaama ebo yegee yegeeki.

27

*Yesus mee Pilatus paagoo eepeeta menaa
Mrk 15:1, Luk 23:1-2, Yoh 18:28-32*

¹ Tokoma mee da, pedeo komaa da imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo me Yesus mee wugimaasi naadi menaa daakomeegea. ² Yesus yagaa da taa one gadimemaata eepeedoota Gubernur Pilatus paagoo pe-ekeasegea.

Yudas mee boota menaa
Kis 1:18-19

³ Kuwa kaboo da Yudas mee, Yesus ekegataata mée mee okoo me "Yesus mee bogaano gaano pedeo yoka" see menaa daakomeegea kuwa waa ipi keta kaama dimi gaagaa ebo kigi. Waa kepe amaamo masipi yuwa kuwa metaki maniino see naadi doodoota imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo paagoo peegi. ⁴ Peemaata kaama wa me asiino, "Anii pedeo ukuwaga nao. Ni me kiekegataaga Mée mee dimi pedeo taa see Mée kiya niibooyaapea" see asigi. Kiya okoo me asiino, "Kuwa menaa kuwa inii taano se, aa taano naadi" see asegea.

⁵ Yudas wa me masipi kepee yuwa doodoota Ogatamee me ee yiba pe-tameamaagi. Tameamaata kaama peedoota amo kaa naa kaa peemaata kaama waa ekaato kaakaa da taa one gadeata opeekomeegi.

⁶ Kiyoo kaama imam ebo yuwa me kuwa kepee yuwa meei naadi kaama wegaano, "Kuwa kepee kuwa mée wugisi naadi edaata kepee yoka kisee kepee kuwa Ogatamee me ee yiba kepe awetaa see yoo kiyoo awiino ko daa" see wegagea. ⁷ Okoo me kaasee ukuwayaa naadi kisee yoka, kisee yoka see aawegaa semaata kuwa kepee yuwa masegeeta maga ena edaagea, ekaa da

ko Otaawee Ipiipii Taa See Bagee Me Magaa. Apanaa tomaa kaa bagee me okoo booyaa yuwa kiyoo ogo maageesi naadi edaagea. ⁸ Edaamaata kaama wadoo mee magaa mee Tadaa Magaa see ekaa miya weewoo seta, kisee too eto kenaagoo miya kisee ekaa weegea.* ⁹ Kisee kemaata idukaa nabi Yeremia me wegata menaa uwa daaga yoo, mee ko kisee:

"Tuhan me nasiino, 'Israel bagee me waa edaano sikii-sikii, kepe amaamo kuwa

¹⁰ masegeeta kaama Otaawee Ipiipii Taa See Bagee Me Magaa mee edaai' see naseta.

Kiyoo kaama mee magaa mee edaata" *Zak 11:12-13*

see menaa ebeamaata.

Yesus me Gubernur Pilatus paagoo aseta menaa

Mrk 15:2-5, Luk 23:3-5, Yoh 18:33-38

¹¹ Kuwa kaboo da Yesus mee badaa maadoota Gubernur ikigii to kaa ekeasegea. Gubernur me apaadiino, "Aa ko Yahudi bagee me Eboo mikee ye, taa ye?" see asigi naaki Yesus me "A me wegage kuwa" see asigi. ¹² Imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo me Pilatus paagoo Yesus "Kisee pedeo agiyoo ukuwapi, kisee pedeo menaa wegapi" see menaa yakobagea naaki Yesus mee koogo, mena ena ma se asigi.

¹³ Pilatus me Waa asiino, "Okoo me A kaa kawegataakea menaa kuwa Aa yiino taa ye?" see

* **27:8** Tadaa Magaa see ekaa mee ko mée wugisi naadi kaama edaata kepee me edaata magaa naadi Tadaa Magaa see ekaa munta.

asigi ¹⁴ kiya Yesus me mena ena ma asiino taa. Gubernur mee dimi nagimigi.

*"Yesus mee wugimagaai" see wegata menaa
Mrk 15:6-15, Luk 23:13-25, Yoh 18:39-19:16*

¹⁵ Paskah Naagoo tahun gakata digiyoo ee yiba dogeamoo seta bagee kuwa mée ena Gubernur me daba yapeeyaabuu segee seta. Kuwa ko mée yuwa me Gubernur paagoo "Mee mée mee daba mée yapeeyaai" see kuwa tahun gakata asiwoo segee seta. ¹⁶ Kuwa kaboo da dimi pedeo naadi ogo pege-pege see mée ena ekaa da ko Yesus Barabas mee digiyoo ee yiba tupi. ¹⁷ Mée eebaa Pilatus paagoo kutuu semaagea kaboo wa me okoo apaadiino, "Eto mee tahun kaa anii daba kipeeyaapa mée mee maamee naa kipeeyaapa naa ya? Yesus Barabas mee ye? Yesus Ebo Kristus see ekaa weegeekaa Mée mee ye?" see asigi. ¹⁸ Pilatus me aseta menaa mee ko mée yuwa me Yesus ebo ekeasegea kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me 'Anii miya kisee ebo naekeasegea naaki ou' naadi kagoo kaa Yesus yaekegataagea ii, see kuwa Pilatus me nekeenta kaama aseta menaa mee.

¹⁹ Pilatus wa me mena ena too too yadaakomee taa see yoo animaata totaaki kaboo apimee me menaa doodoota wa paagoo eewegagea. "Mee Mée mee Wa kaa pedeo menaa taa see Mée yoka emaa se wugii. Anii Wa kaa unuu deepa kemaata dimi nagimeamoo taaka yoka kuwa wugimagaano dimii kuwa okoo too yaekeasii, aa ma se, see kasega" see menaa eewegagea.

²⁰ Kiya imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo me kiyoo topea bagee yuwa koogo eeweganaa taano, "Barabas mee daba mée yapeeyaai, Yesus mee wugimagaai, see niiasii" see eeweganaakea. ²¹ Bedaa Gubernur me okoo asiino, "Kuwa mée wiya kuwa kamee daba kipeeyaano ede kegea naa ya?" see asigi naaki "Barabas mee daba mée yapeeyaai" see asegea.

²² Pilatus me asiino, "Kisee gaayu ko Yesus mee, Ebo Kristus see ekaa weegeeka Mée mee anii Wa kaa maagiyoo yaukuwayaa naa ya?" see asigi. Okoo uduma ebo menaa kaa asiino, "Waa piya bokoo to kaa paku wugii" see asegea. ²³ Kiya Pilatus me asiino, "Sooi, Wa me pedeo ukuwapi agiyoo maagiyoo naa ya?" see asigi kiya okoo bedaa esee ebo menaa kaa asiino, "Waa piya bokoo to kaa paku wugii" see asegea. ²⁴ Kuwa bagee yuwa kagoo kaa omaago-omaagoo taano see kookea. Pilatus me kagoo taa kisi naadi menaa ena ma se wegamaayaa yoka uwo peenaa masegeeta mée yuwa gii da kaa yagaa uwo wetogigi. Yagaa wetogemaata kaama Wa me okoo asiino, "Eto ko mee Mée mee bogaapi kuwa anii ma se, ikii kaa too doosea" see asigi.

²⁵ Kuwa bagee yuwa uduma me asiino, "Waa bogaapi kuwa inii ma, inii me yogaa yuwa ma inii kaa too kisi yoka daamaa, koosi" see asegea.

²⁶ Mee kaama Pilatus me Barabas mee daba yapeeyaagi kiya Yesus mee pepeaduu me dakameamoo semaata piya bokoo to kaa paku wugitaasi naadi okaa yago bagee paagoo yaekeasigi.

Okaa yago bagee me Yesus wisineamoo seta menaa

Mrk 15:16-20, Yoh 19:2-3

²⁷ Kuwa okaa yago bagee yuwa me Yesus badaa maadoota Gubernur me ee yiba eepakaamaagea. Kiyoo apanaa okaa yago bagee topea yuwa ma uduma Yesus paagoo kutuu semaagea. Waa bobetaata kaama ²⁸ Wa me dokaa da yabeageeta kaama dadi poo epoo da see see dokaa ena Wa kaa yamaataagea. ²⁹ Kiyoo kaama takuu yago onee ena bakane yaidimitaata kaama mumoo to kaa yamaataagea. Aii piya tamo ena Wa me dagi yagaa yaato yagaa da kaa yaogoata kaama Wa ikigii to kaa kagu maga kaa sibu naadi wisineekee kaa asiino, "Yahudi bagee me Eboo, kiiboo, magiyaage" see asegea.† ³⁰ Wa kaa dabeedi taawee naadi Wa me yagaa da kaa yaogoasegea tamoo da mee masegeeta kaama Wa me mumoo to kaa dakamegea. ³¹ Kisee wisineamoo semaata mee dadi poo epoo da see dokaa da yabeageeta kaama bedaa Wa me petamanii dokaa da yamaataagea. Kiyoo kaama piya bokoo to kaa paku wugiino see naadi badaa maadoo peegea.

Yesus piya bokoo to kaa paku wugitaata menaa

Mrk 15:21-32, Luk 23:26-43, Yoh 19:17-27

† **27:29** Dadi poo epoo da see see dokaa ma, emas topi ma, emas tamoo da ma, kisee ebo agiyoo kuwa ko magaa to kaa tookee eboo me magaakee agiyoo yuwa too yoka Yesus deebaa see agiyoo Wa kaa yamaataagea kuwa ko Aa ebo ye naadi wisineekee kaa yamaataagea.

³² Okoo peetaaka too ko Kirene magaa kaa mée ena ekaa da ko Simon mee aadoo seta kaama Yesus me piya bokoo to mee "Aa yadogaai" see asegea. ³³ Muguu naadi maga ena ekaa da ko Golgota magaa kaa eepakaamaagea. Golgota see ekaa mee wegayu ko Mumo Metoo Kutuu to see ekaa mee. ³⁴ Kiyoo pakaamaata kaama anggur poo uwoo ma, gii pedeo see uwoo ma aatogo-maatogo semaata Waa nusi naadi manegea. Uwo noodeegi naaki gii pedeo naadi se nugi.

³⁵ Waa piya bokoo to kaa paku wugitaata kaama Wa me dokaa yuwa maamee me masiipi, maamee me masiipi naadi okoo me agiyoo iyagideekea. ³⁶ Kuwa agiyoo iyagideeta kaama kiyoo animaaai naadi diitookea. ³⁷ Wa dagii da kaa Wa kaa menaa yuwa yaebeamaata kaama pakaa-tabeasegea. Mee menaa da mee ko kisee: "Mee mée mee ko Yahudi bagee me Eboo Yesus mee" see menaa yaebeamaagea.

³⁸ Oma masetaa see bagee wiya miya Yesus ma enaataa piya bokoo to kaa paku wugitaagea. Wa me dagi yagaa yaato mée ena, eka yagaa yaato mée ena.

³⁹ Kitaa peetaakea bagee yuwa me mumo waggii-waggii naadi wisineekee kaa Yesus asiino, ⁴⁰ "Ei, Ogatamee me ee mee umiyaata kaama bedaa unu wedo yiba too maataata tota-tota siyaayaa see wegame Mée, Aa ko mikee Ogatamee Yoopaa gaayu ko Aa ekaato daba peese yoka eto kiipaa apiyoo piya bokoo to kaa kaama magaa da kaa eseanii" see asegea.

⁴¹ Kisee miya imam ebo yuwa ma, Musa me menaa méé topetaa see bagee yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo me Yesus wisineekee kaa asiino, ⁴² "Wa me apanaa bagee se boosi naadi daba daagimaayaabuu segee simi kiya Waa ekaato iyo. Waa Israel bagee me Eboo mee mikee ki Waa kepa ko mee piya bokoo to kaa kaama eseaniino too daamaa. Eseanta kaama too inii mikee nao see gaayaa. ⁴³ Waa Ogatamee kaa dimi maataa see Méé, bedaa Wa me 'Anii ko Ogatamee Yoopaa' see wegageeki yoka eto ko Ogatamee me Waa epa gaapi ko Waa daba daagimaa peeyaasi" see asegea. ⁴⁴ Yesus ma enataa piya bokoo to kaa paku wugitaagea bagee wiya ekea me miya Waa wisinegea.

Yesus boota menaa

Mrk 15:33-41, Luk 23:44-49, Yoh 19:28-30

⁴⁵ Kenoo to méé mumoo to kaa pakaamaagi see kaboo kuwa magaa uduma digiyoo aataki-ika, kisee too keno wedo kaa too pakaa-pakaa. ⁴⁶ Keno wedo kaa pakaamaaga kaboo da Yesus ebo menaa-menaa kaa "Eli, Eli, lama sabaktani?" see wegagi. Mena nekeeniino yaato ko "Ni me Eboo Ogatamee, Ni me Eboo Ogatamee, Aa kaasee kaa naekeasege?" see mee.

⁴⁷ Kiyoo topea bagee yuwa noonaa me kuwa menaa yeeta kaama asiino, "Waa Elia mee mena ogetaaki" see asegea. ⁴⁸ Kiyoo topea bagee méé ena me Yesus uwo nusi naadi doka ponee to see see agiyoo moga masegeeta geebagi see anggur poo uwoo yiba esee-tokoata gokoo da kaa

yokoata manigi. ⁴⁹ Kiya mée noonaa me asiino, "Wisintayu. Elia mee esedoota Wa paagoo daba daagimaa peeyaapi ye, taa ye see niidiitoo taai" see asegea.

⁵⁰ Bedaa Yesus Waa ebo menaa-menaaki naaki taka ena dimi noogaa da pe-seomigi.

⁵¹ Kuwa kaboo da taa ko taka ena Ogatamee me ee semoo yiba yaato kenee to kaa wasitaata dokaa da mee usii to kaa kaama pegadoota manii to kaa too wiya wodeenega. Maga pigii miya mega, maga kutu-patu kaa omaa yuwa miya kabaandaaka. ⁵² Mée ogo yuwa miya kabaandaa naadi kaama Ogatamee me bagee yuwa mée eebaa aya andoo peedaakea. ⁵³ (Kuwa bagee kuwa gaayu ko Yesus aya andoo peeta wodoo taa okoo Yerusalem magaa kaa, daamaa wa too wigintaata magaa kaa kiyoo peenaa seta. Okoo deeta bagee yuwa mée eebaa.)

⁵⁴ Digiyo, maga pigii, kisee agiyoo ukuwaandaa taaka yuwa kuwa kiyoo Yesus diitoo taa see bagee yuwa dimi nagimegea. Okaa yago bagee me eboo ma, apanaa okaa yago bagee yuwa ma okoo me "Mee Mée mee ko mikee Ogatamee Yoopaa ii" see aawegaakea.

⁵⁵ Kiyoo api eebaa miya beesekaa mokoo kaama diitooke. Okoo ko Yesus me agiyoo yaukuwataa see apii, petamanii Galilea wee kaa kaama Waa ma epo enataa peenaa seta apii yuwa. ⁵⁶ Kuwa apii yuwa yupii Maria Magdalena mee ma, Yakobus ma, Yusup ma ekea baayo

Maria mee ma, Zebedeus me yogaa wiya ekea baayo ma kuwa topea.

Yesus ogo maata menaa

Mrk 15:42-47, Luk 23:50-56, Yoh 19:38-42

⁵⁷ Uwaataa da ayayaa takiinega see kaboo kepe yago bagee ena migi. Waa ekaa da ko Yusup, Arimatea magaa kaa méé. Waa miya Yesus mikee gaayaa see méé. ⁵⁸ Waa Yesus bootaa da idimaano see naadi peedoota Pilatus paagoo peemaata idimigi naaki Pilatus me kiyoo gebo kaa bagee yuwa asiino, "Bootaa da mee wa me masisi yoka yaekeasii" see asigi. ⁵⁹ Bootaa da masegeeta daamaa poodee see doka gipii da kaa bebenataata kaama ⁶⁰ doodoota méé ogo magaano yoo kiyoo oma ena togaawee ogo maatayu. Mee oma togaawee mee ko Yusup boota kaama ogo maasi naadi yadenamaata oma gipii da mee. Ogo maataata kaama ebo omaa ena bikimedoota kenee to kaa pe-takeata kaama ee kaa peegi. ⁶¹ Maria Magdalena ma, apanaa Maria ena ma ekea Yesus ogo da doodoo da kaa kiyoo animaata toomuu taakea.

Okaa yago bagee yuwa Yesus ogo da kaa yuumaantoo seta menaa

⁶² Tokoma mee da Sabat naagoo imam ebo yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma enaataa peedoota Pilatus paagoo kutuu se-maagea. ⁶³ Okoo me Pilatus asiino, "Ei, inii me Eboo. Mee makapaa menaa weganaa simi Méé to Waa bogaano taa kaa Wa me wegaano ko 'Anii boota kaama wedaagoo to naagoo aya andoo poppa' see wegami kuwa inii nekeenege

yoka ⁶⁴ ogoo da kaa yuumaantoo taano bagee kiyoo tuyaa. Wedaagoo to naagoo kaama wodoo wisintayu. Wa me topenaa see bagee yuwa me Wa bootaa da koogo doodoo peeyaa naadi kasege. Doodoo peeta kaama 'Waa aya andoo peegi nao' see weganaa taapea menaa kuwa yaai. Wa me petamanii mée deebaa senaa simi menaa kuwa mikee ebo kiya okoo me 'Waa aya andoo peegi nao' see mée deebaa taapea kuwa mee asii eboo kaapa naadi kaama kiyoo yuumaantoo taano bagee kiyoo tuyaa" see asegea. ⁶⁵ Pilatus me asiino, "Daamaa, okaa yago bagee badaa maadoota pooi. Ogoo da kaa daamaa peyuumaantoo taai" see asigi. ⁶⁶ Okaa yago bagee peedoota oma kenee to kaa peemaata kaama mee takeata omaa to mée me kabaano wedaasi naadi agiyoo omaa to kaa pe-tabeasegea. Mee kaama kiyoo yuumaantookea.

28

Yesus aya andoo peeta menaa

Mrk 16:1-10, Luk 24:1-12, Yoh 20:1-10

¹ Sabat naagoo esegekomeeta mee daa yiba petamanii naagoo esee pedeo komaa da Maria Magdalena ma, apanaa Maria ma wiya Yesus ogoo da diino see naadi peegea. ² Taka ena maga pigii ebo mega, Tuhan me menaa eseasegee see mée ena epoo to wodoo kaama eseanigi yoo. Eseanta kaama Waa ogoo da kaa takeata oma damaa to amaa kaa bikimeamaata kaama oma dagii da kaa animaagi. ³ Wa me ebeyumaa da bego-bego see see mokoo, wa me dokaa da sinu

poodee da keenda. ⁴ Kiyoo yuumaantoo taa see bagee yuwa okoo weda kaa totomoo naadi boota bagee mokoo kedaakea.

⁵ Mee malaikat see mée to me kuwa api wiya asiino, "Ekea se wedaai. Piya bokoo to kaa paku wugitaamea Mée Yesus mee ekea me abagea see kuwa anii ipi. ⁶ Waa nakaayoo toono taa, aya andoo peepi, Wa me 'Anii aya andoo poopa yoka' see kisimi see see. Ekea meedoota Wa bootaa da ogo maataamea taa kitaa me-deeweei. ⁷ Eto ko moga peedoota Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo kisee pe-naasii: 'Waa boota kaama aya andoo peepi. Wa keta Galilea wee kaa pe-seomigi yoka kiyoo ikii me Waa diipea' see kisigi, see pe-naasii. Anii kuwa menaa mikee kisi-maneega yoka" see asigi.

⁸ Asigi naadi kuwa apii wiya weda dimii ma, ede dimii ma Wa me topenaa see bagee yuwa kuwa menaa asiino see naadi yiibaga peegea.

⁹ Taka ena Yesus kuwa apii wiya ma aadoo seta kaama "Epao" asigi. Ekea meedoota Wa paagoo Wa me badoo da pe-podamaata kaama maamaa yaapaagee, ebo ekeekaa. ¹⁰ Yesus me ekea asiino, "Se wedaai. Peedoota Nii ma kenaa bagee yuwa paagoo kisee naasii: 'Ikii Galilea wee kaa pooi see kisigi' see pe-naasii. Kiyoo okoo me nadiipea" see asigi.

Yuumaantoo seta bagee me ase-maneeta menaa

¹¹ Kuwa apii wiya pe-seomegea kaboo kiyoo yuumaantoo sepea bagee okoo wedo waa naa Yerusalem magaa kaa peegea. Imam ebo

yuwa paagoo peemaata kaama kuwa ukuwapea-ukuwapea yuwa eewegagea. ¹² Kiyoo kaama imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo kutuu semaata kaama "Kaasee ukuwaa-pea, maasee ukuwaa-pea?" see aawegaakea. Mena aawegaa semaata kuwa yuumaantoo sepea bagee yuwa kepe eebaa manegea.* ¹³ Kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me okoo asiino, "Mee wodoo kisee menaa niwegawoo taai, kuwa ko: 'Daatooyiba yaato inii toomoo ompe kaboo Yesus me topenaa see bagee yuwa me Wa bootaa da oma masedoo peepea' see niwegawoo taai. ¹⁴ 'Bootaa da masedoo peepea' see menaa da Gubernur paagoo yeeyaagea kepa ko dimi se nagimaai, inii me waa mena me keedapuu-dapuu taape" see asegea. ¹⁵ Kuwa yuumaantoo sepea bagee yuwa kepe masegeeta kaama "Wa bootaa da oma masedoo peemea yoka" see menaa wegawoo seta. Eto miya Yahudi bagee me "Wa bootaa da oma masedoo peemea yoka" see menaa kuwa aawegaa siwookea.

Yesus Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo aseta menaa

Mrk 16:14-18, Luk 24:36-49, Yoh 20:19-23, Kis 1:6-8

¹⁶ Yesus Wa me topenaa see bagee gaasi ma ena kuwa peedoota Galilea wee kaa maga kutuu to kaa peegea, Yesus me "Kiyoo nadiipea yoka pooi" see asimi yoo. ¹⁷ Maga kutuu to kaa pakaamaata kaama deamaagea ko Yesus tupi.

* **28:12** Yahudi bagee me kepe eebaa manegea kuwa ko Yesus aya andoo peepi see menaa kuwa mée se eewegasi naadi kepe manta. **28:16** Mat 26:32

Okoo me Waa yaapaagee, ebo ekeekaa kiya okoo noonaa me dimi wiya kegea. ¹⁸ Yesus meedoota okoo geboo da kaa kaama aseta menaa ko "Se-pesee, we-pesee, se-menaa, we-menaa uduma, epoo to wodoo kaa miya, magaa da kaa miya kuwa uduma Ni kaa too naekeata topa. ¹⁹ Kisee kemaata ikii peedoota uwoo to, magaa to mée tomaa-tomaa yuwa uduma paagoo pooi. Okoo miya Ni me topenaa see bagee yuwa nakiyaabuu senaa taai. Ikii kuwa bagee yuwa uwo yatukumaano kuwa ko Nagamee ekaa yiba ma, Yogamee ekaa yiba ma, Roh Kudus ekaa yiba ma kuwa ekaa yiba uwo yatukumaai. ²⁰ Ni me kiseta-kiseta menaa yuwa uduma okoo miya daamaa nadeewoo, naukuwawoosi yoka tupiwoo taai. Mikee, Anii ikii ma epo enaataa kiitoowoo taapa, kisee too wodopasi naagoo too see kuwa daamaa nekeenii" see aseta. Kiyoo too.

clxxxiv

**Ogatamee Me Etokaa Gipii See Mena
Auye: Ogatamee Me Etokaa Gipii See Mena (Bible)**

copyright © 2020 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Auye

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

84d2a441-7b56-5242-9b46-aed631255f9c